

การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

นายชัยรัตน์ โตศิลา

สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

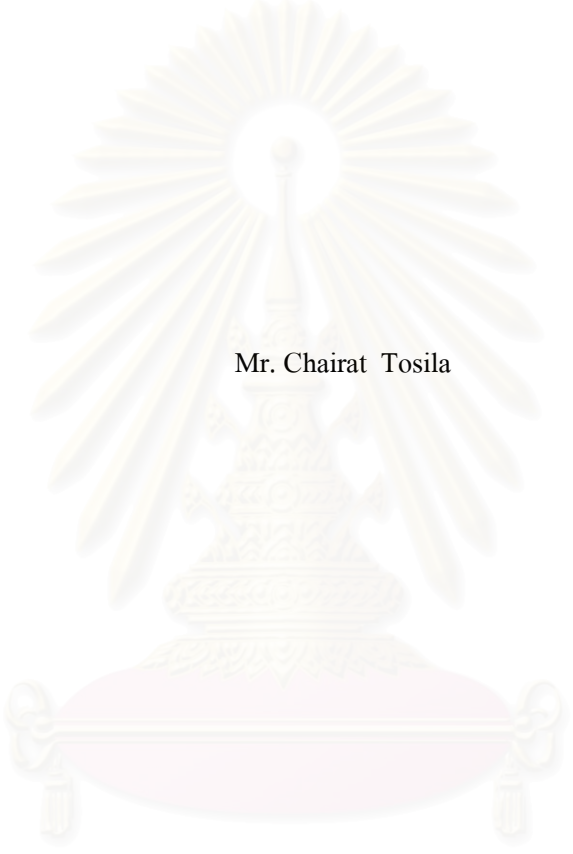
วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A STUDY OF THAI CULTURAL CHARACTERISTICS OF
SECONDARY SCHOOL STUDENTS

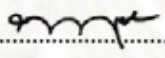
Mr. Chairat Tosila

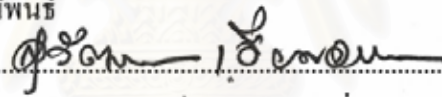
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education Program in Teaching Social Studies
Department of Curriculum, Instruction and Educational Technology
Faculty of Education
Chulalongkorn University
Academic Year 2006

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาคูณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา
โดย นายชัยรัตน์ โตศิลา
สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชา

..... คณะบดีคณะครุศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธ์ สิริบรรณพิทักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วลัย พานิช)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์อุมรา รอดคารา)

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชัยรัตน์ โดศิลา: การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา (A STUDY OF THAI CULTURAL CHARACTERISTICS OF SECONDARY SCHOOL STUDENTS) อาจารย์ที่ปรึกษา: ผศ.ดร.วลัย พานิช, 137 หน้า

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ด้านสหธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 402 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามจำนวน 1 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรมมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมากที่สุด คือ ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น

2. นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคติธรรมมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมากที่สุด 3 คุณลักษณะ คือ ไม่ลักขโมยของผู้อื่น ยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ มีคุณลักษณะน้อย 2 คุณลักษณะ คือ เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง และมีการวางแผนรายรับ รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย

3. นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรมมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยน้อย คือ เมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ

ภาควิชา หลักสูตร การสอนและเทคโนโลยีการศึกษา

สาขาวิชา การสอนสังคมศึกษา

ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

4783676727: MAJOR TEACHING SOCIAL STUDIES

KEY WORD: THAI CULTURAL CHARACTERISTICS/SECONDARY SCHOOL STUDENTS

CHAIRAT TOSILA: A STUDY OF THAI CULTURAL CHARACTERISTICS OF
SECONDARY SCHOOL STUDENTS.THESIS ADVISOR: ASST. PROF. WALAI
PANICH, D.Ed., 137 pp.

The purpose of this research was to study Thai cultural characteristics of secondary school students in the aspects of social culture, moral culture and legal culture. The subjects of this research were 402 students of Mattayom Suksa Three and Six from the secondary schools under Bangkok Education Service Area, the Office of the Committee of Basis Education, Ministry of Education. The research instrument was a set of questionnaire. The collected data were analyzed by frequencies, percentage, means of arithmetic and standard deviation. The results of the research were as follows:

1. In the aspect of social culture, most of the students possessed high qualities of social culture characteristics. The students possessed highest qualities of social culture characteristics in the item of not insulting holyplaces and idols of other religions.

2. In the aspect of moral culture, most of the students possessed high qualities of moral culture characteristics. The students possessed highest qualities of moral culture characteristics in three items of not stealing; standing up right to pay respect to the royal anthem and not criticizing the monarchy. The students possessed low qualities of moral culture characteristics in two items of not procrastination it and plan the expenses for the future

3. In the aspect of legal culture, most of the students possessed high qualities of legal culture characteristics. The students possessed low qualities of legal culture characteristics in the item of informing the police in case of law violation.

Department Curriculum, Instruction and Educational Technology

Field of study Teaching Social Studies

Academic year 2006

Student's signature.....

Advisor's signature.....

Chairat Tosila
Walai Panich

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเสร็จสมบูรณ์ไม่ได้หากปราศจาก ผศ.ดร.วลัย พานิช บุคคลที่ประกอบไปด้วยคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย ผู้ซึ่งเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการและที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ติดตามสอบถามความก้าวหน้า ให้ความช่วยเหลือ รวมทั้งสละเวลาอันมีค่ายิ่งในการตรวจแก้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความอดทน ผู้วิจัยซาบซึ้งในพรหมวิหาร 4 ของอาจารย์ที่มีต่อศิษย์ จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

กราบขอบพระคุณ รศ.ดร.สุวัฒนา เอี่ยมอรพรรณ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ รศ.อมรา รอดคารา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ตรวจสอบ ให้คำแนะนำ ตลอดจนแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กราบขอบพระคุณ รศ.ดร.กรรณิการ์ สัจกุล อ.ดร.พรทิพย์ อันทิวโรทัย และคุณอรอนงค์ ไกยวงศ์ ผู้เชี่ยวชาญที่ได้กรุณาสละเวลาให้สัมภาษณ์ข้อมูลอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย รศ.อนงค์พร สมานชาติ รศ.อมรา รอดคารา และอ.เรวดี สุนทรวิชัย ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามเพื่อหาค่า IOC ตลอดจนให้คำแนะนำในการแก้ไขเครื่องมือให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รศ.ดร.อัมพร ม้าคอง ที่ช่วยตรวจ และให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัยเพื่อให้แบบโครงการเสนอวิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์

กราบขอบพระคุณ รศ.ดร.กรรณิการ์ สัจกุล รศ.ดร.ชนิตา รักษ์พลเมือง รศ.ดร.ทิสนา แจมมณี รศ.ดร.สมศีล ฉาณวงศ์ ผศ.ดร.กมลมนัสขันธ์ บัณฑิตยานนท์ ผศ.ดร.จุมพล พูลภัทรชีวิน ผศ.ดร.ดวงกมล ไตรวิจิตรกุล ผศ.ดร.รัชนิกร หงส์พนัส ผศ.ดร.วลัย พานิช ผศ.ดร.อวยพร เรืองตระกูล ผศ.เสียงทิพย์ สุขศรี ผศ.อ้อยทิพย์ กรมกุล และอ.อรรดพล อนันตวรสกุล ที่ได้อบรมศิลปวิทยาการทั้งหลายให้แก่ผู้วิจัยจนมีความรู้ที่สามารถทำวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้

ขอบพระคุณอาจารย์ และเจ้าหน้าที่ประสานงานทุกท่านที่ได้ช่วยดำเนินการให้ผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้อย่างสะดวก และที่ลืมไม่ได้ต้องขอขอบคุณนักเรียนมัธยมศึกษาทุกคนที่ได้ตอบแบบสอบถามให้แก่ผู้วิจัยอย่างแข็งขันและตรงไปตรงมา

ขอขอบคุณ บรรดาพี่น้อง ณ คริสตจักรแบปติสต์พญาทุกคนที่ได้ร่วมกันส่งแรงใจในการสอบวิทยานิพนธ์ให้แก่ผู้วิจัย รศ.อนงค์พร สมานชาติ ที่ได้มอบค่าเทอมในภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2547 แก่ผู้วิจัย ดาวุด ยูนูซ และนัทธนัย ประสานนาม ตลอดจนเพื่อนและพี่ทุกคนที่ให้คำแนะนำและกำลังใจที่ดีแก่กันเสมอมา รวมทั้งนิศารัตน์ โดศิลา น้องสาวที่คอยถามไถ่ และเป็นกำลังใจที่สำคัญแก่ผู้วิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณ กิตติศักดิ์ ลักษณะ ผู้ซึ่งเป็นทั้งพี่และเพื่อนที่ได้ทำให้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาที่ว่า “สุหามิตร” และ “กัลยาณมิตรธรรม 7” เป็นรูปธรรมที่ชัดเจนขึ้นมาสำหรับผู้วิจัย ที่สำคัญที่สุดขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาและคุณยายของผู้วิจัย โดยเฉพาะคุณแม่มะณี โดศิลา ผู้คอยอธิษฐานให้ผู้วิจัยสำเร็จการศึกษาอยู่ทุกขณะจิต และเป็นบุคคลที่ทำให้ผู้วิจัยมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี คุณความดีทั้งหลายอันจะเกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้มารดาผู้ซึ่งเป็นดั่งชีวิตและจิตวิญญาณของผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	9
ขอบเขตการวิจัย.....	9
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม.....	12
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย.....	24
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย.....	33
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.....	46
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	60
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	67
การศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	67
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	67
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	73
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
วิธีเสนอผลวิจัย.....	75

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	76
ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของนักเรียนมัธยมศึกษา.....	77
ตอนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา.....	78
ตอนที่ 3 เหตุผลที่นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยอยู่ใน ระดับน้อย / น้อยที่สุด ในประเด็นต่าง ๆ.....	85
5 สรุปผลการวิจัย การอภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ.....	88
สรุปผลการวิจัย.....	88
อภิปรายผลการวิจัย.....	90
ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย.....	96
รายการอ้างอิง.....	98
ภาคผนวก.....	104
ภาคผนวก ก รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ.....	105
ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ.....	107
ภาคผนวก ค ตารางแสดงความสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย กับข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย.....	112
ภาคผนวก ง แบบตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC)..	123
ภาคผนวก จ แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย.....	130
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	137

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของ ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย 3 ประเภท.....	46
2	จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง.....	68
3	จำนวนและค่าร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาจำแนกตามสถานภาพ.....	77
4	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของระดับคุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ในด้านสหธรรม.....	78
5	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของระดับคุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ในด้านคติธรรม.....	81
6	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของระดับคุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ในด้านเนติธรรม.....	84
7	จำนวนและค่าร้อยละของเหตุผลที่นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทยในประเด็นต่าง ๆ อยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด.....	85
8	ความสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยกับข้อกระทงคำถามที่ใช้ ในการวิจัย.....	113

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศไทยในรอบสามทศวรรษที่ผ่านมา ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง มีการติดต่อสื่อสารและการคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว ประชาชนที่อยู่ในเขตเมืองและประชาชนที่ประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมีส่วนเพิ่มมากขึ้น การเร่งรัดพัฒนาประเทศโดยใช้กระบวนการทันสมัยแบบแยกส่วนเป็นพื้นฐานในการกำหนดทิศทางและแนวทางในการพัฒนาประเทศในช่วงที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมมากมายอย่างน่าวิตกยิ่ง เพราะเป็นการพัฒนาที่ทำลายฐานทางวัฒนธรรมของตนเอง (ประเวศ วะสี, 2541: 35) ประกอบกับกระแสวัฒนธรรมต่างชาติที่หลั่งไหลเข้ามาพร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่แพร่กระจายไปทั่วโลก ทำให้ประชาคมโลกไม่ว่าจะอยู่ ณ จุดใด สามารถรับรู้ถึงผลกระทบจากสิ่งที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็วและกว้างขวางซึ่งเนื่องมาจากการพัฒนาระบบสารสนเทศ (จันงค์ทองประเสริฐ, 2537: 13-22) รวมทั้งวิทยาการและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่นำมาใช้ในการผลิตและดำรงชีวิตในขณะที่ในประเทศไทยยังไม่สามารถสร้างเทคโนโลยีเหล่านี้ได้ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิต คนไทยมีวัฒนธรรมอยู่ภายใต้การครอบงำของวัฒนธรรมบริโภคนิยม และเกิดมาจากความไม่สมดุลระหว่างการพัฒนาทางวัตถุกับการพัฒนาทางจิตใจ อีกทั้งปัจจุบันนี้ระบบข่าวสารและการติดต่อที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดความขัดแย้งและสับสนในเรื่องความคิด ความเชื่อ ค่านิยม บทบาทหน้าที่ (กรรณิการ์ สัจกุล, 2547: 29) เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบความสัมพันธ์จากแบบปฐมภูมิเป็นความสัมพันธ์แบบทฤษฎีภูมิ ทำให้เกิดปรากฏการณ์ทางสังคมที่เรียกว่า “blasé attitude” ซึ่งหมายถึงการสร้างนิสัยของความเฉยเมยหรือความไม่สนใจคนอื่น ๆ หรือต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวเรา จัดเป็นกลไกของการมีชีวิตอยู่รอดในสังคมเมือง (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543: 19) มีการเอาใจเปรียบผู้อื่น เพื่อการเป็นผู้ชนะ แข่งขันชิงดีชิงเด่นอย่างขาดการประนีประนอมและเกื้อกูลต่อกัน จนทำให้ระเบียบวินัยและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนในชาติถูกละเลย ภูมิปัญญาไทยและลักษณะความเป็นไทยถูกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่รุกราน ภายใต้อิทธิพลของความต้องการที่จะทันสมัยและก้าวหน้าอย่างขาดการเลือกสรรให้ประสานสอดคล้องกับรากฐานเดิมของวัฒนธรรมไทย จนส่งผลทำให้

ชนบทธรรมเนียม วัฒนธรรมอันดีงามของสังคมไทยถูกลดคุณค่าและกลายสภาพอ่อนแอลง (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2545: 1-3)

ปัจจุบันกำลังเกิดความขัดแย้งในหลาย ๆ มิติทางสังคมและวัฒนธรรมของบ้านเมืองทั้งในระดับสังคมเมืองและสังคมชนบทอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนในยุคใด ที่เห็นได้ชัดเจนคือช่องว่างระหว่างวัย คือ คนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ และช่องว่างระหว่างคนรวยที่เป็นนายทุนกับคนจนที่เป็นกรรมกรหาเช้ากินค่ำ ผลที่ตามมาคือ รูปแบบทางวัฒนธรรมแต่เดิมกำลังหมดความหมายไปอย่างรวดเร็วก่อนเวลาทีควรจะเป็น เพราะคนรุ่นใหม่หันมารับและสร้างของใหม่ ๆ เข้าแทนที่อย่างรวดเร็วโดยไม่ทันจะมีการปรับปรุง ปรับแต่งให้เหมาะสมแต่อย่างใด และอีกประการหนึ่ง ความเชื่อมั่นว่ารายได้ทางเศรษฐกิจเท่านั้นจะดับบันดาลให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจแก่ผู้คนในสังคม มีการยกย่องนับถือคนมีเงิน มีอำนาจ มีตำแหน่ง มีวัตถุ คนส่วนใหญ่จึงพยายามไขว่คว้าให้ได้มาในเรื่องเหล่านี้โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรม ซึ่งนำไปสู่ความวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมไทยอันได้แก่ การทุจริต ประพฤติมิชอบ การพนัน ความบกพร่องทางวินัย ตลอดจนพฤติกรรมทางเพศ ปัญหายาเสพติด ปัญหาการใช้ความรุนแรง ปัญหาความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ปัญหาอาชญากรรม เป็นต้น (กรรณิการ์ สัจกุล, 2547: 29-31)

จากวิกฤตการณ์ทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับสังคมไทยดังที่กล่าวมาข้างต้น ได้ส่งผลกระทบมาถึงเยาวชนไทยในปัจจุบันด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากพฤติกรรมของเยาวชนดังที่ สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่นราชนครินทร์ได้วิเคราะห์ข่าวหนังสือพิมพ์ 14 ฉบับ ตั้งแต่เดือนตุลาคม-ธันวาคม 2547 พบปัญหาที่เกิดจากพฤติกรรมวัยรุ่นทั้งสิ้น 122 ข่าว โดยมีเรื่องเพศมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50 ความรุนแรงร้อยละ 36 ยาเสพติดร้อยละ 9 และฆ่าตัวตายร้อยละ 4 ซึ่งยังมีอีกหลายกรณีที่ไม่ปรากฏเป็นข่าว (ผู้จัดการรายวัน, 2548: 43) ด้าน ศ.นพ.สุชัย เจริญรัตนกุล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่า พฤติกรรมของวัยรุ่นมีแนวโน้มจะรุนแรงเพิ่มขึ้น จากสถิติจำนวนคดีของเด็กและเยาวชนทั้งชายหญิงอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจทั่วประเทศตั้งแต่เดือนมกราคมถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2548 มีสูงถึง 20,218 คดี คิดเป็น 96 คดีต่อวัน หรือ 4 คดีต่อชั่วโมง (ไทยรัฐ, 2548:15) จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้เห็นได้ว่าในปัจจุบันเยาวชนไทยเกิดมาในสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม มีวิถีชีวิตและระบบความรู้ที่หลากหลายซับซ้อน มีประสิทธิภาพด้านข้อมูลข่าวสารสูง แต่ขณะเดียวกันก็มีความผันแปรไม่แน่นอนมาก ทำให้ห่างเหินจากชนบทธรรมเนียมประเพณีเดิมไปเป็นอันมาก (เอกวิทย์ ณ ถลาง, 2544: 97) จึงเป็นการทำให้ความหมายของมรดกทางวัฒนธรรม และการที่จะอนุรักษ์และ

สร้างสรรค์วัฒนธรรมให้ดำรงอยู่อย่างราบรื่น อย่างมีคุณภาพระหว่างความต้องการทางวัตถุและเรื่องของจิตใจอันเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับระบบศีลธรรมและคุณธรรมคู่ไว้ความหมาย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถเกิดขึ้นได้อยู่ตลอดเวลาและมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมและประเทศชาติอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ด้วยเหตุนี้การที่จะพัฒนาคนในประเทศได้อย่างมีทิศทางควรเริ่มต้นจากการวางเป้าหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สังคมต้องการในอนาคตไว้อย่างชัดเจนว่า คนไทยควรจะมีลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ใดบ้าง ทั้งนี้เยาวชนจัดเป็นรากฐานที่สำคัญของชาติ เพื่อให้เยาวชนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงต้องมีการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ในช่วงวัยนี้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงนิสัยของมนุษย์ควรกระทำตั้งแต่วัยเด็กซึ่งจะสามารถซึมซับการอบรมสั่งสอน การหล่อหลอมทั้งทางด้านความคิด ค่านิยม และทัศนคติได้ง่ายและจะติดตัวเป็นพฤติกรรมถาวร ได้ดีกว่าผู้ใหญ่ซึ่งจัดเป็นไม้แกะยอดตัดยาก (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547: 193) โดยเฉพาะเยาวชนที่อยู่ในระดับมัธยมศึกษา ด้วยเหตุที่ธรรมชาติในวัยของผู้เรียนที่กำลังศึกษาในระดับมัธยมศึกษาเป็นวัยที่ก้าวเข้าสู่วัยรุ่นอย่างเต็มตัว จัดว่าเป็นระยะแห่งการมีเอกลักษณ์ของตนเอง ในระยะนี้เป็นช่วงที่เด็กเริ่มมีความสนใจเกี่ยวกับความสามารถหรือความถนัดของตน รู้ว่าตนเองมีความเชื่ออย่างไร ต้องการอะไร ก่อนข้างที่จะมีอุดมการณ์ของตนเอง (Erik Erikson, 1959 อ้างถึงใน สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2544: 42-43) มีความสามารถในการคิดรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ การมีความคิดเชิงอุดมคติที่เข้มข้น และมักจะเริ่มคำถามเกี่ยวกับค่านิยมและจริยธรรมต่าง ๆ การตัดสินใจเลือกค่านิยมและจริยธรรมมักจะเป็นการเลือกจากหลาย ๆ ทาง บางครั้งจะมีความขัดแย้งระหว่างค่านิยมและพฤติกรรมได้ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2544: 374) มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างเป็นนามธรรมด้วยวิธีการหลาย ๆ อย่าง (Piaget. J., 1969 อ้างถึงใน สุขุ จันทรเฒ, 2542: 36) ด้วยเหตุนี้สถาบันทางสังคมต่าง ๆ ควรที่จะต้องมึบทบาทในการใช้กระบวนการขัดเกลาทางสังคม อันจะช่วยให้เยาวชนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่อไป

ในการนี้โรงเรียนจึงมีหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอดและเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับเยาวชนของชาติ ดังที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ดังนี้ มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

กระทรวงศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้กับเยาวชน ได้กำหนดนิยามของคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับนักเรียนว่า หมายถึง คุณสมบัติหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนพึงมี และนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 ค: 50) และได้กำหนดจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ข: 4)

1. เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์
2. มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า
3. มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิดวิธีการทำงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์
4. มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต
5. รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกที่ดี
6. มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมการเป็นผู้ผลิตมากกว่าการเป็นผู้บริโภค
7. เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
8. มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
9. รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

จากนิยามและจุดมุ่งหมายของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขึ้นนั้นทำให้เห็นได้ว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์เป็นสิ่งที่มีความสำคัญในการที่จะทำให้เยาวชนเป็นพลเมืองดีของชาติ ซึ่งเป็นการสอดคล้องกับธรรมชาติของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายหลักเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเป็นพลเมืองดีเช่นกัน (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 3) การที่จะพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนไทยได้นั้นควรที่จะเป็นการพัฒนาที่อยู่บนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่เป็นจุดแข็ง ดังที่งานวิจัยของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ เรื่องคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย พบว่า ประเทศไทยมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านลักษณะนิสัยบางประการที่เป็นจุด

แข็ง เช่น ความเอื้ออาทรที่คนในสังคมไทยมีต่อกัน การช่วยเหลือกันและกัน การมีรอยยิ้ม ความกตัญญู การเชื่อฟังผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งหากสามารถนำเอาสิ่งเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม จะมีส่วนช่วยสนับสนุนการพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของคนไทยได้ง่ายขึ้น (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ , 2547: 138) และรายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ เรื่องการสำรวจคุณลักษณะทางวินัยที่พึงประสงค์ในสังคมไทย พบว่า จิตลักษณะที่มีผลต่อความมีวินัย คือ ความมีน้ำใจ ความเมตตา ความเสียสละ ความอดทน การควบคุมตนเอง และความเชื่อมั่นในตนเอง และพฤติกรรมที่มีผลต่อความมีวินัย คือ การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การทำตามข้อตกลง และการใช้เหตุผล (ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ, 2539: บทคัดย่อ) ทำให้สามารถสรุปได้ว่าวัฒนธรรมไทยเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการที่จะพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่สังคมต้องการให้เกิดขึ้นกับเยาวชนได้

รัฐบาลได้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมจึงได้ประกาศให้ พ.ศ. 2541 – 2550 เป็น “ทศวรรษวัฒนธรรมแห่งการพัฒนา” โดยมีแผนงานหลักเพื่อการเสริมสร้างและพัฒนาทางวัฒนธรรมอันเป็นแนวทางสำคัญต่อการปรับตัวของคนไทยทุกคน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ อ้างถึงใน กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ, 2542: 140-142) ดังนั้นวัฒนธรรมไทยจึงมีความสำคัญในการที่จะเป็นภูมิด้านทานต่อวิกฤตการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมได้ ดังปรากฏในพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เนื่องในวโรกาสที่พระองค์ท่านได้เสด็จพระราชดำเนินเปิดงานสัปดาห์ทรงรณรงค์อนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ พระองค์ท่านได้มีพระราชดำรัส ดังนี้

“ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศีลธรรม จรรยา และ ศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขาที่สืบทอดกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอกที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่นคนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่าและพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ รอบคอบ เพื่อมิให้สูญสลายหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ทุกคนจะต้องทราบแก้ไขโดยตระหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจรรโลงรักษา อิศรภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนไว้ นั่นเอง”

(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2537)

จากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไทย ที่มีคุณค่าแสดงถึงความเป็นชาติที่มีเอกราช มีเกียรติมีศักดิ์ศรี มีความเจริญก้าวหน้าของชนชาติไทย เป็นภูมิฐานที่ช่วยสงวนรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและค่านิยมของประเทศไว้ท่ามกลางการผสมผสานวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และความคิดจิตใจระหว่างมนุษยชาติและการไหลหลั่งของวัฒนธรรมต่างชาติ ต่างภาษา ดังที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ให้แนวปรัชญาเกี่ยวกับความสำคัญของวัฒนธรรมเพื่อเป็นหลักยึดในทิศทางของการดำเนินงานด้านวัฒนธรรม ในช่วงปี พ.ศ. 2546 – 2554 (กรรณิการ์ สัจกุล, 2547: 29-31) ดังต่อไปนี้

1. วัฒนธรรมเป็นยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนในชาติ สร้างจิตสำนึก จิตวิญญาณ คุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม
2. วัฒนธรรมเป็นทุนและพลังขับเคลื่อนในทางเศรษฐกิจและสังคม
3. วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนาความมั่นคงทางสังคม และคุณภาพชีวิตของคน และเป็นผลผลิตเชิงคุณภาพของการพัฒนา
4. วัฒนธรรมส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ การเรียนรู้ การสร้างสรรค์ การผลิตใหม่ และการปรับตัวของคนและชุมชน
5. มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติเป็นภูมิปัญญาของคนไทยที่สร้างและสั่งสมมาในอดีต เป็นเอกลักษณ์และมรดกอันล้ำค่าของชาติ ซึ่งคนไทยในปัจจุบันควรอนุรักษ์สืบทอดและสร้างสรรค์

พระยาอนุমানราชชนผู้ซึ่งองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศเกียรติคุณยกย่องเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปีพุทธศักราช 2531 (พระยาอนุমানราชชน, 2531: 43-46, 50) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า

“วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์เปลี่ยนแปลงปรับปรุงหรือผลิตสร้างขึ้น เพื่อความเจริญงอกงามในวิถีชีวิตแห่งส่วนรวม ที่ถ่ายทอดกันได้เอาอย่างกันได้ เป็นมรดกแห่งสังคม ซึ่งสังคมรับและรักษาไว้ให้เจริญงอกงาม”

โดยท่านได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมอย่างกว้างๆ ออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสะดวกความสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ได้แก่สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่างและสิ่ง

อื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัวที่สงเคราะห์เข้าอยู่ในประเภทนี้ได้

2. วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา และศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึทางจิตใจให้งอกงามหรือให้สบายใจ

กรมการวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้จัดจำแนกประเภทของวัฒนธรรมไทยตามเนื้อหาของวัฒนธรรมโดยแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2548: 12) คือ

“1. วัตถุธรรม คือวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่นที่เกี่ยวกับการกินคืออยู่ที่เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือนและอื่น ๆ

2. คติธรรม คือวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากทางศาสนา

3. สหธรรม คือวัฒนธรรมทางสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันเป็นผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมซึ่งฝรั่งเรียกว่า Etiquett ทุกชนิด

4. เนติธรรม คือวัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย”

จากเนื้อหาของวัฒนธรรมทั้ง 4 ประเภทข้างต้น จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมในด้านคติธรรม สหธรรม และเนติธรรมจัดเป็นวัฒนธรรมที่เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนของคนในสังคม (ณรงค์ เส็งประชา, 2539: 9) และมีความสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เนื่องจากเนื้อหาดังกล่าวปรากฏอยู่ในสาระหลักทั้ง 5 สาระ ตามมาตรฐาน ส 1.1 มาตรฐาน ส 1.2 มาตรฐาน ส 1.3 มาตรฐาน ส 2.1 มาตรฐาน ส 2.2 มาตรฐาน ส 3.1 มาตรฐาน ส 4.3 และมาตรฐาน ส 5.2 ดังมีตัวอย่างสาระการเรียนรู้ของช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ดังต่อไปนี้

1. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หน้าที่ชาวพุทธ
2. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคมและประเทศ โดยยึดหลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ
3. การปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ

4. ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย
5. สถาบันทางสังคม
6. หลักการและวิธีการเลือกบริโภค
7. ระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอย่างมี

คุณภาพ

8. ภูมิปัญญาไทยที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของไทยในด้านต่าง ๆ
9. คุณค่าของสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมของประเทศและภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก

เป็นต้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546ก: 15-228, 2546ข: 11-27)

ผู้วิจัยจึงได้นำเนื้อหาของวัฒนธรรมภาคปฏิบัติทั้ง 3 ประเภทมาใช้เป็นกรอบในการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา เนื่องจากเนื้อหาดังกล่าวจัดเป็นวัฒนธรรมที่เป็นแนวทางเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ซึ่งจะเป็นการยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นกับสังคมไทยต่อไป

จากแนวคิดดังกล่าวมาข้างต้นพบว่าคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ควรจะมี อันเป็นคุณลักษณะทางด้านวัฒนธรรมไทยที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมไทยนั้นยังไม่มีผู้วิจัยศึกษาโดยตรง ซึ่งมีแต่เฉพาะงานวิจัยของ ภัทธยา งามมุข (2544) ได้ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่จัดเป็นงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ในระดับมัธยมศึกษาซึ่งจัดว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยให้กับเยาวชนของชาติยังไม่มีผู้ใดศึกษาวิจัยในเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้เห็นความสำคัญ และสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการที่จะนำคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยไปพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา และเป็นแนวทางสำหรับครูสังคมศึกษาอันจะนำความรู้ ความเข้าใจด้านวัฒนธรรมไทยไปปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับผู้เรียนมากที่สุด อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดพัฒนาการทางความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และคุณธรรมที่เหมาะสมซึ่งจะเป็นการยกระดับจิตใจให้สูงขึ้น และพร้อมที่จะปฏิบัติสิ่งที่ถูกต้องดีงามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาด้านสหธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ เนื่องจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จัดอยู่ในระดับชั้นที่สูงสุดของช่วงชั้นที่ 3 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จัดอยู่ในระดับชั้นที่สูงสุดของช่วงชั้นที่ 4 อีกทั้งหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้กำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังไว้ว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นระดับที่ได้มีการสั่งสมเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่าง ๆ ซึ่งรวมไปถึงคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยไว้สูงที่สุดของในช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามลำดับ (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 ก: 12-15)

2. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ตามการรับรู้ของนักเรียน และมุ่งศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยตามประเภทของวัฒนธรรม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสหธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วัฒนธรรมไทย หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่คนไทยได้สร้างขึ้น หรือยอมรับเข้ามาจากสังคมอื่น จนหล่อหลอมขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและช่วยในการแก้ปัญหา โดยที่สมาชิกในสังคมมีความรู้ความเข้าใจ เป็นประสบการณ์และอุดมคติร่วมกัน ตลอดจนมีการสืบทอดกันมาจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย หมายถึง คุณสมบัติที่ดีที่สังคมไทยต้องการอันเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตด้านสหธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม

วัฒนธรรมไทยด้านสัทธิธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม อันหมายถึงธรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงความประพฤติตามระเบียบกฎเกณฑ์ภายในสังคม ซึ่งเป็นความเกี่ยวข้องต่าง ๆ ในระหว่างบุคคลต่อบุคคล และหมู่คณะเกี่ยวกับการสมาคม ที่เล็งถึงจรรยา มารยาทที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติต่อกันให้เหมาะสมกับกาลเทศะของคนในสังคมไทย ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ และการทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพ ทั้งของชาติตนและของคนอื่น

วัฒนธรรมไทยด้านคติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นเครื่องนำทางของจิตใจ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวปรัชญาของพุทธศาสนาโดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การละชั่วและทำดี เพื่อความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้า และความผาสุกของชีวิต ทำให้จิตใจเกิดความคิดเห็นและความเชื่อถือแล้วยึดมั่นเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนไปตามแนวทางอันนั้นของคนในสังคมไทย วัฒนธรรมทางคติธรรมมีเนื้อหาในการปฏิบัติ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การออม ประหยัด ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที การขอโทษและให้อภัย ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจา ความรับผิดชอบ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

วัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับระเบียบที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม รวมทั้งจารีตประเพณี ต่าง ๆ ที่ยอมรับนับถือกันว่ามี ความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย

นักเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง นักเรียนที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัย ได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยมีขอบข่ายในการนำเสนอตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

- 1.1 ความหมายของวัฒนธรรม
- 1.2 ลักษณะของวัฒนธรรม
- 1.3 ประเภทของวัฒนธรรม
- 1.4 องค์ประกอบของวัฒนธรรม
- 1.5 ระดับของวัฒนธรรม
- 1.6 ความสำคัญของวัฒนธรรม

2. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

- 2.1 ความหมายของวัฒนธรรมไทย
- 2.2 เอกลักษณะของวัฒนธรรมไทย
- 2.3 ประเภทของวัฒนธรรมไทย

3. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย

- 3.1 สหธรรม
- 3.2 คติธรรม
- 3.3 เนติธรรม

4. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
- 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรม

1. ความหมายของวัฒนธรรม

คำว่า “วัฒนธรรม” มาจากรากศัพท์ภาษาละติน 2 คำ คือ “colere” มีความหมายว่า ปลูกฝังหรือสั่งสอน และ “cultus” แปลว่า การปลูกฝังหรือการอบรม เมื่อรวมคำทั้งสองจึงได้คำว่า “culture” ซึ่งเป็นคำในภาษาอังกฤษโดยมีความหมายที่กว้างหมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ตกทอดเป็นมรดกทางสังคม (งามพิศ สัตย์สงวน, 2543 : 21) นอกจากนี้คำว่าวัฒนธรรมได้มีนักวิชาการตะวันตกได้ให้ความหมายไว้เป็นจำนวนมาก ดังต่อไปนี้

Tylor (1891: 1) ศาสตราจารย์ทางมานุษยวิทยาคนแรกของโลกชาวอังกฤษ ได้นิยามคำว่า วัฒนธรรมอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งทั้งหมดที่มีลักษณะซับซ้อน ซึ่งรวมทั้งความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ จริยธรรม ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณีและความสามารถอื่น ๆ รวมทั้งอุปนิสัยต่าง ๆ ที่มนุษย์ได้มาโดยการเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกของสังคม

Kluckhohn (1962: 16) นิยามวัฒนธรรมว่า หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตของมนุษย์ อาจเป็นสิ่งมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของมนุษย์

Krober (1953: 29) นิยามว่า วัฒนธรรมประกอบไปด้วยแบบแผนพฤติกรรมที่ได้มาโดยการเรียนรู้และที่ถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งโดยใช้ระบบสัญลักษณ์นั้น เป็นผลสำเร็จที่แตกต่างกันไปในกลุ่มชนต่าง ๆ วัฒนธรรมยังรวมถึงเครื่องมือเครื่องใช้ที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ส่วนประกอบของวัฒนธรรมยังประกอบไปด้วย ความคิดตามประเพณี (ที่มีประวัติศาสตร์และมีการเลือกมาจากหลาย ๆ อย่าง) และค่านิยมที่ติดตามมา ระบบวัฒนธรรมนั้นอาจพิจารณาในแง่หนึ่งว่าเป็นผลผลิตของการกระทำ และในอีกแง่หนึ่ง มันเป็นเงื่อนไขที่จะทำให้เกิดการกระทำต่อไป

Cuber (1968: 54) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ แบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเรื่อยๆ และยังรวมผลผลิตจากการเรียนรู้ เช่น ทักษะค่านิยมสิ่งของต่าง ๆ

ที่คนทำขึ้นและความรู้ที่มีอยู่ร่วมกันในกลุ่มชนหนึ่ง ๆ และมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคม

ในประเทศไทยคำว่า “วัฒนธรรม” เกิดจากคำผสม 2 คำ คือ “วัฒนธรรม” เป็นภาษาบาลี กับ “ธรรม” เป็นภาษาสันสกฤต โดยศาสตราจารย์ พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ทรงบัญญัติขึ้นใช้กับคำภาษาอังกฤษว่า “culture” ในสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, 2518: 32)

พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2524: 101) ได้ระบุไว้ว่า วัฒนธรรมเป็นชื่อรวมสำหรับแบบอย่างของพฤติกรรมทั้งหลายที่ได้มาทางสังคมและที่ถ่ายทอดกันไปตามสังคมโดยอาศัยสัญลักษณ์วัฒนธรรม จึงเป็นชื่อสำหรับสัมฤทธิ์ผลที่เด่นชัดทั้งหมดของกลุ่มมนุษย์รวมทั้งอุปกรณ์ที่เป็นวัตถุหรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งแสดงรูปแบบแห่งสัมฤทธิ์ผลทางวัฒนธรรม และทำให้ลักษณะวัฒนธรรมทางปัญญาสามารถเป็นประโยชน์ใช้สอยได้

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546: 5) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตหรือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมหนึ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีการสืบทอดมาเป็นเวลานาน

สุพัตรา สุภาพ (2546: 35) ได้สรุปความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่าง ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือสังคมใดสังคมหนึ่ง ที่ประกอบด้วยความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศีลธรรม กฎหมาย ประเพณี วิทยาการ และทุกสิ่งทุกอย่างที่คิดและทำในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม

อมรา พงศาพิชญ์ (2547: 25) กล่าวว่า วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้นมิใช่สิ่งที่มีมนุษย์ทำตามสัญชาตญาณ โดยอาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของหรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม ความคิด วิธีการ และระบบการทำงาน

จากความหมายที่นักมานุษยวิทยา นักสังคมวิทยา และนักวิชาการด้านวัฒนธรรมได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม อันเป็นผลรวมที่เกิดจากการเรียนรู้และสามารถถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งได้ จึงเป็นการแสดงออกถึงวิถีชีวิตของกลุ่มคนในสังคมใดสังคมหนึ่ง

2. ลักษณะของวัฒนธรรม

ในส่วนของคุณลักษณะทางวัฒนธรรมได้มีนักสังคมวิทยา นักมนุษยวิทยา และนักวิชาการด้านวัฒนธรรมได้อธิบายไว้ดังนี้

พระยาอนุมานราชชน (2531) ได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของวัฒนธรรมว่ามีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ

- 1) มีสะสม คือ จะต้องมิของเดิม และมีการสะสมพอกพูน
- 2) มีปรับปรุง คือ จะต้องรู้จักตัดแปลงสิ่งที่เป็นวัฒนธรรมของตนที่เห็นว่ายังบกพร่องอยู่ให้เหมาะสมแก่สมัยแห่งความเป็นอยู่ของตน
- 3) มีการถ่ายทอด คือ มีการกระทำวัฒนธรรมของตนให้แพร่หลาย มีอบรมและเผยแพร่แก่นุชนของตน ตลอดจนถึงคนอื่นให้เป็นผู้สืบทอดเอาไว้ไม่ให้ขาดตอน

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 27-38) ได้อธิบายถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1) วัฒนธรรม คือ สิ่งที่ต้องเรียนรู้ (is learned) เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ของมนุษย์ตั้งแต่เกิดไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งตาย เราเกิดมาในวัฒนธรรมใดก็จะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในวัฒนธรรมนั้น การที่ประชากรของสังคมต่าง ๆ มีพฤติกรรมอย่างเดียวกันแตกต่างกันไปนั้น เพราะมีการเรียนรู้แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมของตน การกระทำดังกล่าวทำให้วัฒนธรรมของสังคมต่าง ๆ แตกต่างกันไป

2) วัฒนธรรม คือ แบบแผนพฤติกรรม กล่าวคือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่มนุษย์กระทำต่อกันนั้นจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นแบบแผนขึ้น เช่น พฤติกรรมของปัจเจกชน ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง ระบบการจัดชั้นชั้นในสังคมไทยที่แบ่งประชากรไทยออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ชนชั้นสูง กลางและชั้นต่ำ เป็นตัวอย่างหนึ่งของพฤติกรรมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมไทย

3) วัฒนธรรม คือ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์นั้นจะดำเนินไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และพฤติกรรมต่าง ๆ ก็จะถูกถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลังซึ่งพฤติกรรมบางอย่างอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของมนุษย์ ดังนั้น พฤติกรรมของมนุษย์จึงเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ผลที่เกิดจากการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ

4) วัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีสมาชิกในสังคมมีอยู่ร่วมกัน กล่าวคือสิ่งใดจะถูกพิจารณาว่าเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม เช่น ความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ หรือการกระทำ

ระหว่างกัน จะต้องเป็นสิ่งที่มืออยู่ร่วมกันในกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง วัฒนธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้และผลิตผลของการเรียนรู้ นั้น ไม่ใช่สมบัติของแต่ละคนหรือของกลุ่มชนกลุ่มเดียวในสังคม แต่เป็นสมบัติของคนจำนวนมากในสังคมนั้น

5) วัฒนธรรมทั่วไปและวัฒนธรรมย่อย เนื่องจากสังคมในปัจจุบันมักเป็นสังคมขนาดใหญ่ที่มีสมาชิกเป็นจำนวนมากและพลเมืองในแต่ละสังคมมักแบ่งออกเป็นคนหลายกลุ่มที่มีความแตกต่างกัน สังคมดังกล่าวจึงมีวัฒนธรรมใน 2 ระดับ คือ ส่วนที่เป็นวัฒนธรรมทั่วไป (general culture) หรือวัฒนธรรมใหญ่ (great tradition) (Robert Redfield, 1962: 4) หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตทั่วไปของสมาชิกจำนวนมากของสังคม ซึ่งส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมดังกล่าวจะรวมตัวกันจนทำให้เกิดระเบียบในสังคม และวัฒนธรรมย่อย หมายถึง ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ใช้กันในกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น ไม่ได้ใช้กันในทุกกลุ่มคนหรือโดยคนจำนวนมากในสังคม วัฒนธรรมย่อยมักเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทั่วไปและมักเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมทั่วไป แต่ในเวลาเดียวกันมันก็มักแตกต่างจากวัฒนธรรมทั่วไปด้วย

6) วัฒนธรรม คือ การถ่ายทอดทางสังคม จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมนี้อาจทำได้โดยคำพูด การเขียน วาดภาพ และอาจใช้วิธีอื่น ๆ ที่เหมาะสมตามยุคสมัยของแต่ละสังคม ส่วนหนึ่งของการถ่ายทอดทางสังคมเกิดจากการไม่รู้ตัว ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคม (สุพัตรา สุภาพ, 2546: 37)

7) บุรณาการทางวัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมโดยทั่วไปแล้วมีแนวโน้มที่จะรวมเข้าหากันอย่างผสมกลมกลืน และส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมจะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในระยะเวลาหนึ่ง

8) วัฒนธรรม คือ ระบบการปรับตัวของประชากรที่อยู่ในชุมชนและสังคมต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่รอดและมีลูกหลานสืบทอดต่อไป วัฒนธรรมเป็นหนทางหลักสำคัญที่ทำให้ประชากรมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมได้ โดยที่ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมพยายามปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

9) วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือวัฒนธรรมเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ความแตกต่างทางวัฒนธรรมในสังคมต่าง ๆ นั้น เป็นผลมาจากการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมจีน วัฒนธรรมญี่ปุ่น เป็นต้น วิถีชีวิตในที่นี้หมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครอง ระบบครอบครัว ระบบเครือญาติ ระบบความเชื่อหรือศาสนา ประเพณีพิธีกรรม ชีวิตประจำวัน เป็นต้น

ยศ สันตสมบัติ (2544: 11-13) ได้อธิบายถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้ 6 ประการ ดังนี้

1) วัฒนธรรมเป็นมโนทัศน์ หรือแนวความคิดร่วม และค่านิยมทางสังคมของผู้คนในสังคมของผู้คนในวัฒนธรรมนั้น ๆ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดมาตรฐานแห่งแบบของพฤติกรรม มีผลทำให้ผู้คนในวัฒนธรรมเดียวกันสามารถคาดคะเนพฤติกรรมของกันและกันได้ สถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้พฤติกรรมของคน ๆ หนึ่งสอดคล้องกับผู้อื่น

2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ การเกิดและเติบโตของสังคม วัฒนธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่ติดกับตัวมนุษย์ตามธรรมชาติ หากแต่ได้รับการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดหรือเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งจากกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอด หรือการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมนี้ มนุษย์สามารถเข้าใจและตัดสินใจได้ว่าตนควรมีพฤติกรรมอย่างไร จึงจะเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยนัยนี้มนุษย์จึงรับเอาอุดมการณ์ทัศนคติ ค่านิยมทางสังคม และความเชื่อที่สังคมยอมรับมาเป็นของตน

3) วัฒนธรรมมีพื้นฐานมาจากการใช้สัญลักษณ์ พฤติกรรมของมนุษย์ที่ปรากฏออกมาในความสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ ระหว่างมนุษย์ จึงมีต้นกำเนิดและดำเนินไปบนการใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามนัยนี้ ภาษาจึงกลายเป็นระบบสัญลักษณ์ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถเก็บรวบรวมความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ต่าง ๆ แล้วถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังต่อไปได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

4) วัฒนธรรมเป็นองค์รวมของความรู้และภูมิปัญญาทั้งหมด ด้วยเหตุนี้วัฒนธรรมจึงทำหน้าที่ตอบสนองความต้องการพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพื่อวางกฎเกณฑ์ให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอย่างมีแบบแผน ทั้งยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาด้านเทคโนโลยี เพื่อความเจริญและความอยู่รอดของสภาพแวดล้อม และความอยู่รอดของมนุษย์ ในแนวทางของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

5) วัฒนธรรมเป็นที่มาของกระบวนการ ที่มนุษย์กำหนดนิยามความหมายให้กับชีวิตสรรพสิ่ง และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งการสร้างอัตลักษณ์ หรือความเป็นตัวตนของแต่ละคนที่อยู่ภายในวัฒนธรรมนั้น กระบวนการนี้อาจปรากฏในรูปของความเชื่อทางศาสนา พิธีกรรม ตำนาน จักรวาลวิทยา จนกระทั่งถึง “แฟชั่น” หรือการแต่งกาย เพลง และดนตรีของวัยรุ่นในสังคมที่มีและกำลังสร้าง “อนุวัฒนธรรม” ของกลุ่มตน

6) วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา วัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งตายตัว เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจึงทำให้วัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (สุพัตรา สุภาพ, 2546: 38) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจึงอาจเกิดจาก การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่งไปสู่อีกสังคมหนึ่ง จากความขัดแย้ง

และการปรับตัวภายใน และจากการเผยแพร่ผลักดันวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งเข้าสู่อีกสังคมหนึ่ง ทั้งโดยวิธีการที่รุนแรงและหรือวิธีการที่ไร้ความรุนแรง

จากที่นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมไว้สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้
- 2) เป็นมรดกทางสังคม
- 3) เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต
- 4) เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

3. ประเภทของวัฒนธรรม

นักสังคมวิทยา นักมานุษยวิทยา และนักวิชาการด้านวัฒนธรรมได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ ดังต่อไปนี้

Ogburn (1964) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ

1) วัฒนธรรมวัตถุ (material culture) ซึ่งได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น ตู้เย็น หม้อหุงข้าว แก้วน้ำ มีด โต๊ะ รถ เครื่องบิน โทรศัพท์ บ้าน หอประชุม จรวด เป็นต้น

2) วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ (non-material culture) หมายถึง อุดมการณ์ ค่านิยม แนวความคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณี การปฏิบัติสืบทอดกันมา และเป็นที่ยอมรับกันในชนกลุ่มของตนว่าดีงาม เหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ทักษะสติ ความรู้ ความสามารถ ซึ่งเป็นนามธรรม (abstract) มองเห็นไม่ได้

พระยาอนุมานราชชน (2531: 34) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้อย่างกว้าง ๆ 2 ประเภท คือ

1) วัฒนธรรมทางวัตถุ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพเพื่อให้ได้อยู่ดีกินดีมีความสุข ความสบายในการครองชีพ วัฒนธรรมประเภทนี้ได้แก่สิ่งความจำเป็นเบื้องต้นในชีวิต 4 อย่าง และสิ่งอื่น ๆ เช่น เครื่องมือ เครื่องใช้ ยานพาหนะ ตลอดจนเครื่องอาวุธยุทธโปกรณ์ที่เป็นเครื่องป้องกันตัวก็สงเคราะห์ให้อยู่ในประเภทนี้ได้

2) วัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม ได้แก่การศึกษาวิชาความรู้อันบำรุงความคิดทางปัญญา และศาสนา จรรยา ศิลปะ และวรรณคดี กฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งส่งเสริมความรู้สึกลงทางจิตใจให้งอกงามหรือให้สบายใจ

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 53-55) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1) วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสได้ เพราะมันคือสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มีรูปร่างมีขนาดและน้ำหนักแตกต่างกันไป

2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง ส่วนของวัฒนธรรมที่จับต้องสัมผัสไม่ได้เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก วัฒนธรรมประเภทนี้แบ่งออกได้เป็น 5 ประเภทย่อย คือ

2.1) สถาบันสังคม คือ ส่วนต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่เข้าจัดการกับปัญหาพื้นฐานของสังคม สถาบันสังคมจึงแบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ คือ สถาบันครอบครัว เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง การศึกษา ศาสนา การแพทย์และสาธารณสุข เป็นต้น ซึ่งจัดเป็นหัวใจของวัฒนธรรม

2.2) วัฒนธรรมประเภทที่เกี่ยวกับการควบคุมทางสังคม คือวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ วัฒนธรรมประเภทนี้มี 5 ประเภทย่อย คือ

2.2.1) ศาสนา กล่าวคือในหลักศาสนาจะมีข้อห้ามต่าง ๆ เช่น ศาสนาพุทธมีศีล 5 ศีล 8 ดังนั้นศาสนาจึงช่วยควบคุมสังคมอย่างสำคัญ

2.2.2) ความเชื่อทางสังคม คือ ระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ที่เป็นของคนจำนวนมากในสังคม เช่น ในสังคมไทยคนจำนวนมากเชื่อในรศ สวรรค์ บุญ บาป การทำบุญและโลกหน้า ความเชื่อต่าง ๆ จะช่วยควบคุมพฤติกรรมของคนให้อยู่ในระเบียบได้

2.2.3) ค่านิยม คือ มาตรฐานที่ใช้วัดว่าสิ่งใดมีค่าในสังคมบ้าง เมื่อสิ่งใดมีค่า คนก็อยากมีอยากเป็นอยากได้ ความเชื่อในค่านิยมของสังคมทำให้เกิดความมีระเบียบขึ้นในสังคมได้

2.2.4) ประเพณีต่าง ๆ กล่าวคือในแต่ละสังคมจะมีประเพณีต่าง ๆ ที่ปฏิบัติติดต่อกันมาเป็นเวลาอันยาวนาน ประเพณีบางอย่างของไทยมีอายุยาวนานหลายร้อยปี เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง เข้าพรรษา เถลิงพระชนมพรรษา และการบวชนาค เป็นต้น เมื่อคนในสังคมทำตามประเพณี จะทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมขึ้นได้

2.2.5) กฎหมาย คือ การควบคุมทางสังคมโดยตรง กฎหมายมีความสำคัญมากสังคมสมัยใหม่ เพราะมันทำให้เกิดความมีระเบียบในสังคมได้อย่างดี

2.3) ศิลปะ นักวิชาการยังถกเถียงกันว่า ศิลปะเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุหรือไม่ใช่ ในสายตาของศิลปินมักมองศิลปะเป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ ความจริงศิลปะเป็นได้ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุและไม่ใช่วัตถุ ซึ่งในที่นี้หมายถึงการสร้างสรรคผลงานในด้านต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม หัตถกรรม ดนตรี การละคร นาฏศิลป์และวรรณกรรม เป็นต้น

2.4) ภาษา คือ ระบบสัญลักษณ์ที่ใช้สื่อสารติดต่อกัน ภาษาในที่นี้หมายถึงภาษาพูด ภาษาเขียน รวมทั้งกิริยาท่าทางต่าง ๆ ด้วย

2.5) พิธีกรรม เน้นเฉพาะพิธีที่ต้องทำในแต่ละขั้นตอนของประเพณีต่าง ๆ เช่น ในงานศพประกอบไปด้วยพิธีต่าง ๆ ที่ทำในช่วงเวลาที่ต่างกันออกไป พิธีบางอย่างทำก่อนพิธีอื่น ๆ เช่น การอาบน้ำศพแต่งตัวมาก่อนการรดน้ำศพ เป็นต้น

อนงค์พร สมานชาติ (2549: 13-17) ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) วัฒนธรรมทางความคิด (ideas - thinking) หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ หรือความรู้สึคนึกคิด ซึ่งอาจถูกหรือผิดก็ได้ เช่น ความเชื่อว่าคนตายแล้วเกิด การทำบุญ การทำบาป การเชื่อถือโศคลง การไว้ทุกข์

2) วัฒนธรรมทางปทัสถาน (norms - doing) หมายถึง ระเบียบแบบแผน หรือข้อบังคับประเพณีที่บุคคลในสังคมยึดถือ ซึ่งประกอบด้วย

2.1) วิถีชาวบ้าน (folkways) คือ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมจะปฏิบัติ ซึ่งถือรวมไปถึงธรรมเนียมประเพณี เช่น การบวชลูกชายเมื่อมีอายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ เพื่อทดแทนบุญคุณบิดามารดา การต้อนรับแขก เมื่อใครมาเยี่ยมถึงเรือนชานต้องต้อนรับ เป็นต้น ถ้าใครไม่ปฏิบัติตามอาจได้รับการติฉินนินทา

2.2) จารีต (mores) คือ ระเบียบแบบแผนที่บุคคลในสังคมต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนถือเป็นการทำผิดทางศีลธรรม สังคมอาจรังเกียจและอาจถูกตัดออกจากสังคม เช่น การเลี้ยงดูพ่อแม่ตอบแทนเมื่อท่านแก่เฒ่าและเราอยู่ในภาวะที่จะรับผิชอบได้ ข้อห้ามทางศาสนา เป็นต้น

2.3) กฎหมาย (laws) คือ ระเบียบแบบแผนที่ทุกคนในสังคมต้องปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนจะถูกลงโทษตามตัวบทกฎหมาย หรือระเบียบข้อบังคับ เช่น การหยุดรถเมื่อมีสัญญาณไฟแดงตามกฎหมายจราจร

3) วัฒนธรรมทางวัตถุ (material - having) หมายถึง วัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานำมาใช้ในสังคม เช่น เสื้อผ้า อาหาร ยา ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

จากประเภทของวัฒนธรรมที่นักวิชาการด้านสังคมวิทยา และมานุษยวิทยาได้กล่าวไว้ สามารถสรุปประเภทของวัฒนธรรมได้เป็น 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ต้องสัมผัสได้ อันได้แก่วัตถุ สิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ หมายถึง สิ่งที่ต้องสัมผัสไม่ได้เพราะไม่มีรูปร่าง ขนาด หรือน้ำหนัก แต่มีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์มาก เช่น ความคิด ประเพณี พิธีกรรม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น

4. องค์ประกอบของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญ (สุพัตรา สุภาพ, 2546: 35-36 และ จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, 2540: 20) ดังต่อไปนี้

1) องค์วัตถุ (instrumental and symbolic objects) คือ วัฒนธรรมวัตถุที่สามารถจับต้องได้และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ โรงเรียน โรงงาน ภาพเขียน งานมหรสพ สนามกีฬา เป็นต้น และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ในการติดต่อสื่อความหมาย หลักวิชา คำนวณ (ตัวเลข) มาตรา ชั่ง ตวง วัด

2) องค์กร (association or organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดอย่างเป็นระเบียบ หรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว (กลุ่มเล็กที่สุด) สภากาชาด วัด สหประชาชาติ (องค์การใหญ่ที่สุด) ฯลฯ

3) องค์พิธีการ (usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งศาสนาจะมีอิทธิพลอยู่บ้างไม่มากก็น้อย รวมตลอดถึงพิธีการแต่งกายและการรับประทานอาหาร โดยพิธีการเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพของสังคม

4) องค์คติ (concepts) หมายถึง ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็นตลอดจนอุดมการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนอุดมการณ์ ทศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่กลุ่มชนใดจะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสิน หรือเป็นเครื่องวัดในสภาพแวดล้อมของตน

5. ระดับของวัฒนธรรม

นิคม มุสิกคามะ (2542: 62-64) ได้กล่าวว่าปัจจุบันโลกได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 3 ระดับ คือ

1) วัฒนธรรมโลก (international culture)

ฯพณฯ นายบุญทรอส บุญทรอส กาลี อดีตเลขาธิการองค์การสหประชาชาติ ได้กล่าวว่า รูปแบบความผาสุกของพลเมืองโลกนั้นคือ สิทธิในความเป็นมนุษย์ ซึ่งท่านได้สรุปว่า วัฒนธรรมโลก คือ ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนซึ่งประกอบด้วยสิทธิพื้นฐาน อันประกอบด้วย สิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเอง สิทธิในการป้องกันไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติทางเผ่าพันธุ์และสีผิว สิทธิสตรี สิทธิเยาวชน ห้ามมีการเกณฑ์แรงงานหรือแรงงานบังคับ สิทธิมนุษยชนในการบริการ ความยุติธรรม การคุ้มครอง ผู้ต้องหา จองจำ หรือกักขัง ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานดังกล่าวมานี้ล้วนแล้วแต่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต คนทุกเผ่าพันธุ์ที่แตกต่างกันทางชนชาติ ศาสนา ความเชื่อ ฯลฯ เช่น เรื่องของมาตรฐานสังคม มนุษย์ที่เป็นสมาชิกในประชาคมโลกจะต้องประพฤติ ปฏิบัติร่วมกัน

2) วัฒนธรรมชาติ (national culture)

วัฒนธรรมชาติไม่ใช่แค่การคิด สี ตี เป่า และนาฏลีลาในการเริงระบำที่เป็นเอกลักษณ์ของคนเผ่าใดเผ่าหนึ่ง ชนชาติใดชนชาติหนึ่ง หากเป็นความหลากหลายของเผ่าชนที่แตกต่างกันทางสีผิว หน้าตา ความเชื่อ ประเพณีและวิถีชีวิต แต่เป็นการผสมผสานรูปแบบในการดำรงชีพ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม แต่ต้องประพฤติปฏิบัติในบางอย่างร่วมกันโดยมีกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบที่พึงปฏิบัติกัน และมีองค์กรของรัฐเป็นผู้เฝ้าระวังให้สมาชิกในชนชาติต้องปฏิบัติร่วมกัน

3) วัฒนธรรมพื้นบ้าน (local culture)

วัฒนธรรมท้องถิ่น คือ รูปแบบการดำเนินชีวิตเผ่าชนต่าง ๆ ที่อาศัยร่วมกันในประเทศแต่มีลักษณะหน้าตา เผ่าพันธุ์สีผิว การดำรงชีพ ศาสนาความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีที่แตกต่างกัน แต่อยู่อาศัยร่วมกันในประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นความหลากหลาย

งามพิศ สัตย์สงวน (2543: 43-44) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมมีความแตกต่างกัน 4 ระดับ ดังนี้

1) วัฒนธรรมในความหมายหรือระดับกว้างที่สุด (generic) หมายถึง วิถีชีวิตที่ต้องเรียนรู้ของมนุษย์ทุกสังคมไม่ว่าอดีตหรือปัจจุบัน เป็นวัฒนธรรมในความหมายทั่วไปคือความเป็นจริงในทุกสังคม

2) วัฒนธรรมเฉพาะ (specific) หมายถึง วิถีชีวิตของสังคมหนึ่งสังคมใดโดยเฉพาะ เช่น วัฒนธรรมของสังคมไทย สังคมจีน สังคมญี่ปุ่น หรือสังคมอเมริกัน

3) วัฒนธรรมย่อย (subspecific หรือ subculture) วัฒนธรรมในความหมายนี้หมายถึง ความแตกต่างในวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่อยู่ในสังคมเดียวกัน เช่น ในสังคมไทยมี

วัฒนธรรมย่อยเชิงชนชั้นสูง กลาง หรือต่ำ วัฒนธรรมย่อยของพวกชาวเขา ชาวเล ชาวจีน มอญ เขมร ชาวเมือง ชาวชนบท นักศึกษา หมอ ผู้ชาย ผู้หญิง คนแก่ และเด็ก เป็นต้น

4) วัฒนธรรมร่วมที่เฉพาะ (interspecific) บางส่วนของวัฒนธรรมอาจเป็นวัฒนธรรมร่วมที่เฉพาะ หมายถึง เป็นวัฒนธรรมย่อยที่มีร่วมกันอยู่ใน 2 วัฒนธรรม หรือหลายวัฒนธรรม ไม่มีวัฒนธรรมย่อยของสังคมใดที่เป็นอิสระต่อวัฒนธรรมย่อยของสังคมอื่น แม้แต่สังคมดั้งเดิมที่แยกตัวโดดเดี่ยวไปจากสังคมอื่น ๆ ก็ยังมีลักษณะบางอย่างที่เหมือนวัฒนธรรมของเพื่อนบ้าน นอกจากนี้บางส่วนของวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นสากล (culture universal) กล่าวคือ มีในทุกสังคมโดยไม่มีข้อยกเว้น

6. ความสำคัญของวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีความสำคัญเนื่องจากเป็นสิ่งที่กลุ่มคนในแต่ละสังคมเป็นผู้สร้างขึ้นมาเพื่อประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิตประจำวัน มีการปรับปรุง ถ่ายทอดสืบต่อกันมา จนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคม และสามารถกล่าวได้ว่าวัฒนธรรมเป็นมรดกของกลุ่มคนในแต่ละสังคม ดังพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และนักวิชาการทางวัฒนธรรมได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

“ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศีลธรรม จรรยา และ ศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วนทุกสาขาที่สืบทอดกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติล้ำค่าและเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างเอกที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นชาติไทย คนไทย ซึ่งแตกต่างจากชาติอื่นคนอื่น จึงเป็นสิ่งที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่าและพยายามถนอมรักษาไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ รอบคอบ เพื่อมิให้สูญสลายหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ทุกคนจะต้องทราบแก้ไขโดยตระหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจรรโลงรักษา อิศรภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคนไว้ นั่นเอง”

(สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2537)

วีระ บำรุงรักษ์ (2541: 27-29) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นเอกลักษณ์ของหมู่คณะ
- 2) เป็นศักดิ์ศรีของหมู่คณะ
- 3) เป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ
- 4) เป็นเครื่องช่วยให้เกิดความมั่นคงในหมู่คณะ

กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ (2542: 82-83) ได้สรุปความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ 3 ประการ ดังต่อไปนี้

- 1) วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดและกำหนดระเบียบแบบแผน ประเพณี ข้อบังคับ กฎหมาย สิ่งของเครื่องใช้ของสังคม โดยมีลักษณะที่แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม
- 2) วัฒนธรรมเป็นสิ่งกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ พฤติกรรมของมนุษย์ในกลุ่มสังคมใดจะเป็นเช่นไร ก็ขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของกลุ่มสังคมนั้น
- 3) วัฒนธรรมเป็นสิ่งควบคุมสังคม และสร้างความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้เกิดแก่สังคม เพราะวัฒนธรรมรวบรวมทั้งความศรัทธา ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐาน ประเพณี ศีลธรรม คุณธรรม ฯลฯ ตลอดจนการตอบแทนในการปฏิบัติและการลงโทษเมื่อฝ่าฝืน

ไพฑูรย์ มีสกุล และคณะ (2544: 101-102) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมมีหน้าที่ที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) เป็นตัวกำหนดรูปแบบของสถาบัน ได้แก่ รูปแบบครอบครัว ชายจะมีภรรยาได้กี่คน หรือหญิงจะมีสามีได้กี่คน เป็นต้น
- 2) เป็นตัวกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ (roles and relations) หรือพฤติกรรมของมนุษย์ เช่น ในสังคมไทยผู้ชายจะบวชเมื่ออายุครบ 20 ปี หรือเด็กเมื่อพบผู้ใหญ่ควรรยกมือไหว้ และพูดจาให้เรียบร้อยสำรวม เป็นต้น
- 3) ทำหน้าที่ควบคุมสังคม เช่น ในสังคมไทยถือว่าการกระทำของหญิงที่หนีตามผู้ชายโดยไม่ได้มีการขออนุญาตตามประเพณีนั้นเป็นการกระทำที่สมควรได้รับการตำหนิจากเพื่อนบ้าน จะเกิดการไม่คบค้าสมาคมด้วย
- 4) ทำหน้าที่เป็นเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ที่แสดงว่าสังคมหนึ่งแตกต่างไปจากสังคมหนึ่ง เช่น วัฒนธรรมการพบปะกันในสังคมไทยจะมีการยกมือไหว้กัน แต่ในสังคมญี่ปุ่นต้องโค้งคำนับกัน

5) ทำให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคม เกิดความเป็นปึกแผ่น จงรักภักดี และอุทิศตนให้กับสังคม ทำให้สังคมมีความอยู่รอด

6) วัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างและหล่อหลอมบุคลิกภาพทางสังคม ให้กับสมาชิก

7) ทำให้สมาชิกแต่ละคนตระหนักถึงความหมายและวัตถุประสงค์ของการมีชีวิตอยู่ เช่น ในสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรม เป็นต้น

8) สร้างหรือจัดแบบแผนความประพฤติ เพื่อว่าบุคคลจะได้ปฏิบัติโดยไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีปฏิบัติโดยไม่จำเป็น กล่าวคือวัฒนธรรมจะกำหนดแบบแผนความประพฤติไว้ หน้าที่ของสมาชิกสังคมคือประพฤติปฏิบัติตาม

จากพระราชดำรัสของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และนักวิชาการ ด้านวัฒนธรรมได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรม สามารถสรุปความสำคัญของวัฒนธรรมได้ คือ วัฒนธรรมช่วยบรรลอรักษาความเป็นชาติไว้โดยแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ ศักดิ์ศรี ความมั่นคงของหมู่คณะ รวมทั้งยังเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความสามัคคีและความสงบเรียบร้อยภายในหมู่คณะด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

1. ความหมายของวัฒนธรรมไทย

รัชนิกร เศรษฐ (2532: 120) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทย หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นมรดกตกทอดจากอดีต ไม่ว่าจะเป็นด้านการแต่งกาย การกินอยู่ การศึกษาหาความรู้ ค่านิยม ความคิด ความเชื่อ ซึ่งมีมานานจนกลายเป็นประเพณีไป ตลอดจนแบบอย่างการดำเนินชีวิตในปัจจุบันซึ่งเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต บางอย่างอาจจะเปลี่ยนไปบ้างเป็นบางส่วน บางอย่างอาจจะเปลี่ยนไปแล้วโดยสิ้นเชิง และยังรวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตของคนทุกเพศทุกวัย ทุกกลุ่ม ซึ่งสามารถผสมกลมกลืนกันและอยู่รอดภายใต้สังคมไทย

วีระ บำรุงรักษ์ (2541: 26) อดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความหมายของคำว่าวัฒนธรรมไทยว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่คนไทยกำหนด หรือสร้าง หรือยอมรับเข้ามา เพื่อช่วยแก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของสมาชิกในสังคมไทย ซึ่งรวมทั้งที่เป็นรูปธรรมและ

นามธรรม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้มีการสืบทอดแพร่หลายและมีการปรับปรุงและพัฒนาต่อ ๆ กันมา เพื่อให้มีความเหมาะสมกับกาลสมัย อย่างไรก็ตามสิ่งใดไม่เหมาะสมกับกาลสมัยก็จะเสื่อมความนิยมจากคนไทย จึงกลายสภาพเป็นวัฒนธรรมในอดีต สำหรับสิ่งที่กำหนดหรือสร้างขึ้นมานานแล้ว และคลี่คลายไปในรูปแบบต่าง ๆ ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่คนไทยยังใช้ในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการอยู่ จึงนับได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของชาติ

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2543: 70) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทย หมายถึง ผลของกิจกรรม หรือการกระทำทุกอย่างที่สังคมไทยได้สร้างขึ้นมาจากความรู้และประสบการณ์ของคนในสังคม เดียวกัน และคนไทยส่วนใหญ่ต่างยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม โดยสร้างเป็นกฎเกณฑ์ แบบแผน เพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบเดียวกัน ทั้งนี้สมาชิกในสังคมไทยต่างยึดมั่นในคุณธรรม และศีลธรรมตามหลักของพระพุทธศาสนา เป็นการแสดงออกถึงความเจริญในทุก ๆ ด้าน ทำให้สังคมไทยมีความสามัคคีกัน และอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข มีการสืบทอดกันไปจนกลายเป็นมรดกของสังคมไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2531 อ้างถึงใน กรรณิการ์ สัจกุล, 2547: 35) ได้อธิบายว่า วัฒนธรรมไทย คือ วิถีชีวิตที่คนไทยได้สั่งสม เลือกรรปรับ ปรับปรุง แก้ไข จนถือกันว่าเป็นสิ่งดีงาม เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และได้ใช้เป็นเครื่องมือหรือแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาสังคม

ศิริพันธ์ ถาวรทวิวงษ์ (ม.ป.ป.: 44-45) กล่าวว่า วัฒนธรรมไทย เป็นสิ่งที่คนไทยคิดสร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง ทั้งในด้านชีวภาพ จิตวิทยา และสังคม จนกลายเป็นแบบแผนในการดำรงชีวิตซึ่งมีความหลากหลายและซับซ้อน

จากความหมายที่นักวิชาการทางวัฒนธรรม และหน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐได้ให้ความหมายไว้ สามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมไทย หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่คนไทยได้สร้างขึ้นยอมรับ หรือปรับปรุงเข้ามาเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในสังคมและช่วยในการแก้ปัญหา จนหล่อหลอมขึ้นเป็นสังคมไทย โดยที่สมาชิกในสังคมนี้มีความรู้ความเข้าใจ เป็นประสบการณ์ และอุดมคติร่วมกัน ตลอดจนมีการสืบทอดกันมาจนกลายเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย

2. เกล็ดขนั้ของวัฒนธรรมไทย

สุพัตรา สุภาพ (2541: 20-21) อธิบายว่า เกล็ดขนั้ เป็นลักษณะเด่นของสังคมหรือลักษณะส่วนรวมของสังคมที่เด่นชัด แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ได้อธิบายว่า เกล็ดขนั้ หมายถึง ลักษณะที่เหมือนกันหรือร่วมกัน

คณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติ (อ้างถึงใน สมพร เทพสิทธิ์, 2546: 1) ได้อธิบายว่า เกล็ดขนั้ของชาติ คือ ลักษณะเด่นเฉพาะและร่วมกันของชาติ

เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยจึงหมายถึง ลักษณะเด่นหรือลักษณะที่เป็นส่วนรวมเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งได้มีนักวิชาการทางวัฒนธรรมหลายท่านได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทย ไว้ดังต่อไปนี้

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (2535 อ้างถึงใน กนก จันทร์จรัส, 2544: 174-180) ได้อธิบายถึง ลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทย ไว้ดังต่อไปนี้

1) ความสัมพันธ์ของครอบครัว มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเนื่องจากต้องร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน พ่อแม่จะรักและห่วงใยในลูก ๆ เสมอ ด้วยความรักความเอาใจใส่ที่พ่อแม่มีต่อลูกทำให้ลูก ๆ มีความกตัญญูกตเวที และใคร่จะตอบแทนบุญคุณพ่อแม่เมื่อยามที่ท่านแก่ชรา

2) การอบรมเลี้ยงดูบุตร ให้อู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้เคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ให้มีสัมมาคารวะ สอนให้เป็นผู้เสียสละ มีความขยันขันแข็งรู้จักระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมไม่นึ่งคูดาย สอนให้เชื่อเรื่องบุญเรื่องบาปโดยให้เด็กตระหนักในเรื่องศีลธรรม ดังคำสอนที่ว่า “ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว” เพื่อเป็นข้อเตือนใจให้เด็กสำนึกอยู่ตลอดเวลาให้อู้จักทำในสิ่งที่ถูกที่ควร

3) การปรับตัวในสังคม คนไทยเป็นคนปรับตัวง่ายรู้จักการประนีประนอมและการยืดหยุ่น มีน้ำใจโอบอ้อมอารี และยึดถือในขนบธรรมเนียมประเพณี

4) การปลูกฝังกิจกรรมารยาทและคุณธรรม สังคมไทยเป็นสังคมที่เจริญด้วยกิจกรรมารยาทที่งดงาม เช่น การทักทายโดยการไหว้ การเข้าหาผู้ใหญ่โดยการคุกเข่า นอกจากนั้นสำหรับ

ชาวไทยจะมีประเพณีว่าควรบวชพระเสียก่อนที่จะออกไปแต่งงานมีเหย้ามีเรือน เพื่อเป็นการเตรียมตนให้พร้อมที่จะเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่ และถือว่ยังเป็น การแสดงความกตัญญูต่อกทด้วย

5) ความเป็นอยู่ที่รักสันติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบทจะมีลักษณะรักสัน โดยคือความพอใจในสิ่งที่ตนมอยู่ ชอบใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ดังนั้นหากมีเรื่องไม่เข้าใจกันก็จะหาทางยุติความขัดแย้งนั้นด้วยสันติวิธี คือ ประนีประนอมกัน เรื่องยุ่งยากต่าง ๆ จึงมักจะจบลงโดยง่าย

6) แนวทางในการทำงาน คนไทยชอบทำงานที่ให้หลักประกันมั่นคง ไม่ชอบการเสี่ยง นอกจากนี้การอบรมสั่งสอนจากทางบ้านและโรงเรียนก็มีส่วนอย่างมากต่อลักษณะการทำงานของคนไทย กล่าวคือ จะทำให้เป็นคนขี้เกรงใจ ไม่กล้าขัดแย้งผู้ใหญ่ซึ่งอาจเป็นเหตุให้งานที่ทำขาดความคิดสร้างสรรค์ได้ มิเพียงเท่านั้นอาจนำความคุ้นเคยส่วนตัวมาใช้ในการทำงานโดยไม่ถูกกาลเทศะก็อาจทำให้งานเสียได้เช่นกัน

7) ลักษณะโดยทั่วไป คำว่า “ลักษณะโดยทั่วไป” ในที่นี้จะครอบคลุมทั้งที่เป็นด้านบวกและด้านลบ ดังนี้

7.1) ค่านิยมต่าง ๆ ได้แก่ การรักและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ การนับถือพระพุทธศาสนา เป็นต้น

7.2) ความเกรงใจและการมีสัมมาคารวะ

7.3) รักพวกพ้อง แต่ตนเองต้องมาก่อนใคร

7.4) การไม่ตรงต่อเวลา หรือการผิดวันประกันพ่วง

7.5) การรักสนุก โดยทั่วไปคนไทยเป็นคนมองโลกในแง่ดีและรักสนุก จึงทำให้งิจกรรมต่าง ๆ มักแฝงไปด้วยความสนุกสนาน

7.6) การชอบนับญาติ นอกจากจะมีการลำดับญาติของตนเองแล้วคนไทยมักจะนับคนอื่นเป็นญาติด้วย เช่น นิยมเรียกคนทั่วไปว่า ลุง ป้า น้า อา ซึ่งนับว่าเป็นมารยาทที่ดีงาม

7.7) การขี้อยู่เสมอและอภัยง่าย สองสิ่งนี้อาจมาจากอิทธิพลของพุทธศาสนาที่สอนให้คนมีจิตใจเมตตา กรุณา ไม่ผูกพยาบาทองเวร ดังนั้นเมื่อมีเรื่องขุ่นใจกันจึงสามารถสลัดความโกรธทิ้งได้ในเวลาอันรวดเร็ว

วีระ บำรุงรักษ์ (2541: 29-30) ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยโดยส่วนรวมไว้ 4 ประการ ดังนี้

1) วัฒนธรรมไทย มีพระธรรมคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาเป็นแก่นสารหรือมีจิตวิญญาณเป็นส่วนใหญ่

- 2) วัฒนธรรมไทย โดยส่วนรวมเกิดขึ้นจากการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ โดยมีวังและวัดเป็นฝ่ายนำ
- 3) วัฒนธรรมไทย มีลักษณะหลากหลายมากมาย มีความคิดเพี้ยนกันไปบ้าง เช่นเดียวกับภาษาไทยแต่สามารถเข้าใจกันได้และปฏิบัติร่วมกันได้
- 4) วัฒนธรรมไทยพื้นบ้านจำนวนมาก เกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของประชาชนชาวบ้านทั่วไป

สุพัตรา สุภาพ (2541: 22-26) ได้กล่าวถึงค่านิยมซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยไว้ โดยแบ่งออกเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยในสังคมชนบทและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยในสังคมเมือง ดังนี้

- 1) เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยในชนบท
 - 1.1) ขอมรับบุญรับกรรมไม่ได้แย้ง เพราะมีความเชื่อพื้นฐานว่า ถ้าทำดีจะได้ดี ถ้าทำชั่วจะได้ชั่ว
 - 1.2) การทำงานขึ้นอยู่กับธรรมชาติ
 - 1.3) เชื่อถือโชคกลาง
 - 1.4) ชอบเสี่ยงโชค เป็นการหวังรวยทางลัด โดยเฉพาะในเวลาว่างจากการทำนา หรืออาชีพเกษตรกรรมอื่น ๆ
 - 1.5) นิยมเครื่องประดับ โดยเฉพาะทอง เวลาไม่มีเงินจะนำไปซื้อเครื่องประดับ โดยเฉพาะสร้อยทอง เข็มขัดเงิน สร้อยข้อมือ แหวน เป็นต้น
 - 1.6) นิยมคุณความดี ถ้าใครทำดีจะเป็นที่รักใคร่เลื่อมใส คุณความดีก็คือ ซื่อสัตย์ เอื้อเฟื้อ ไม่คดโกง มีใจกุศลทำบุญทำทาน ช่วยเหลือเพื่อนบ้าน
 - 1.7) ชอบเป็นฝ่ายรับมากกว่าฝ่ายรุก
 - 1.8) ฟังพวาอาศัยกัน
 - 1.9) รักญาติพี่น้อง
 - 1.10) หวังความสุขชั่วหน้า
- 2) เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยในเมือง
 - 2.1) เชื่อในเรื่องเหตุและผล
 - 2.2) ขึ้นอยู่กับเวลา แข่งขันมาก
 - 2.3) นิยมตะวันตก

- 2.4) ฟุ่มเฟือยหรูหรา นิยมวัตถุ
- 2.5) ชอบทำอะไรเป็นทางการ
- 2.6) ยกย่องผู้มีอำนาจมีตำแหน่ง
- 2.7) ขาดระเบียบวินัย ไม่รักของส่วนรวม
- 2.8) ไม่ชอบเห็นใครเหนือกว่า เห็นแก่ตัวไม่เชื่อใจใคร

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545: 153-155) ได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยทั้งที่ควรส่งเสริมและไม่พึงปรารถนาไว้ ดังนี้

1) วัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม

1.1) ยิ้มแย้มแจ่มใส เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นแล้วคนไทยนับว่าเป็นคนอารมณ์ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ใจกว้างขวาง การยกมือไหว้กันยังเป็นวัฒนธรรมสุภาพที่น่าสนับสนุน และก็ใช้กันทั่วไปได้ทุกระดับ

1.2) ความคิดเป็นอิสระ ช่างคิด ช่างประดิษฐ์ คนไทยมีความคิดเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองมีความเชื่อมั่นนับเป็นบุคลิกภาพที่ดี ความเป็นคนช่างคิด ช่างประดิษฐ์ที่แสดงออกเป็นผลผลิตของลักษณะดังกล่าวก็คือ อาหารไทย และมวยไทยที่กำลังเผยแพร่ในต่างประเทศเป็นผลได้ทางเศรษฐกิจด้วย

1.3) การปรับตัว รับของใหม่ เดินสายกลาง ไม่ชอบความรุนแรง คนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคนในเมืองปรับตัวได้ดี รับเทคโนโลยีใหม่ ๆ ได้ง่าย คนไทยไม่ชอบความรุนแรง และเป็นคนมีเมตตาไม่โกรธแค้นนาน เราจึงคบมิตรใหม่ ๆ ได้ง่าย

1.4) การประสานรณรงค์ประเด็นสำคัญ ปกป้องสภาพแวดล้อม คนไทยมีความตื่นตัวต่อปัญหาต่าง ๆ มาก มีความสนใจอยู่เป็นพื้น และมีการติดต่อกันในรูปแบบไม่เป็นทางการอยู่แล้ว เมื่อมีประเด็นสำคัญที่เป็นจุดสนใจร่วม ประชาชนก็สามารถรวมตัวกันเคลื่อนไหว เพื่อแสดงประชามติผลักดันให้มีการแก้ปัญหาในแนวทางที่ถูกต้อง

1.5) ความสนใจในปัญหาสุขภาพของคนไทยมีมากขึ้น เห็นได้จากกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นมาเพื่อส่งเสริมสุขภาพ เช่น กิจกรรมรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ การเดิน-วิ่งเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

2) วัฒนธรรมที่ไม่พึงปรารถนา

2.1) ขาดการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน สถานการณ์ความบีบคั้นและความจำเป็นทำให้ผู้คนมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น สนใจเฉพาะเรื่องของตนเอง

2.2) นี้อารายณ์ร้งบงหลวง พฤติกรรมที่มีผลต่อสังคมและไม่นำสนับสนุนเป็นอย่างยิ่ง ก็คือ การน้อรายณ์ร้งบงหลวงหรือที่เรียกกันว่าคอร์รัปชัน การแก้ปัญหาคอร์รัปชันเป็นเรื่องยาก เพราะเป็นการสมยอมกันทั้งสองฝ่ายหลักฐานก็หายากโดยเฉพาะรายใหญ่จะมีอิทธิพลสนับสนุน สิ่งที่เป็นพื้นฐานให้เกิดการคอร์รัปชัน คือ สิทธิพิเศษในการรับบริการจากหน่วยงานรัฐไม่ว่าจะเป็น อำเภอ โรงพยาบาล หรือหน่วยงานอื่นใด คนทั่วไปต้องการสิทธิพิเศษเหนือกว่าคนอื่น เช่น ไม่ต้องเข้าแถวคอย ได้รับบริการดีกว่าคนอื่น เป็นต้น

2.3) ขาดวินัย ความรับผิดชอบและการทำงานเป็นทีม ในขณะที่ระบบการผลิตของเมืองต้องการกระบวนการที่เป็นเอกภาพและการทำงานรวมกลุ่ม แต่พัฒนาการทางวัฒนธรรมยังไม่ถึง ก่อให้เกิดปัญหา ความรับผิดชอบเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่จำเป็น ถ้าขาดความรับผิดชอบ จะทำให้การทำงานล่าช้าและเกิดความเสียหายได้ จะเห็นในหลายกรณีตัวอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระบบราชการที่ชอบให้มีการสั่งงานจากผู้มีอำนาจ ทั้งที่แต่ละหน่วยงานมีหน้าที่ชัดเจนอยู่แล้ว เมื่อผู้รับผิดชอบไม่ทำหน้าที่ จึงปรากฏว่าทำให้งานล่าช้า นอกจากนั้นระบบข้าราชการไทยยังมีปัญหาเรื่องการประสานงานซึ่งโดยปรกติแล้วไม่ค่อยสนใจกัน แต่เมื่อมีเรื่องวิกฤติจึงมองเห็นข้อบกพร่องและก่อให้เกิดผลเสียจำนวนมาก

2.4) มั่งง่าย มั่งง่ายเป็นพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาอีกอย่างหนึ่งของคนในสังคม จนถึงขั้นมีคำในสังคมไทยว่า “ทำอะไรได้ตามใจคือไทยแท้” ความมั่งง่ายที่เห็นกันได้ทั่วไปคือ การทิ้งขยะ

2.5) ฟุ่มเฟือย สังคมไทยกำลังขาดแคลนเงินออมเป็นอย่างมาก ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาในอนาคตอันใกล้ ลักษณะของการฟุ่มเฟือยก็คือการมีความคิดบริโภคนิยม เป็นลักษณะวัฒนธรรมที่เด่นชัดมากในสังคมเมือง เช่น คนสนุกสนานกับการกินทำให้ธุรกิจร้านอาหารขยายตัวและมีขนาดใหญ่ ควบคู่กับการกินอาหารคือ การดื่มสุรา ซึ่งในสังคมไทยการดื่มสุรา เหล้า เบียร์เป็นเรื่องปกติและมีในงานทุกงาน

2.6) การยกย่องยอมรับคนรวยและมีอำนาจ วัฒนธรรมในการยกย่องคนรวย คนมีฐานะเป็นเรื่องดั้งเดิมที่มีมาในสังคมไทย เงินกลายเป็นพระเจ้าซึ่งสามารถทำอะไรได้ทุกอย่าง คนยอมรับว่าเงินให้ประโยชน์ได้ทุกอย่าง

2.7) การขยายตัวของอาชีพหญิงบริการ อาชีพโสเภณีเกิดขึ้นมานานในสังคมไทยแต่เพิ่งขยายตัวเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ในสิบกว่าปีที่ผ่านมา อาชีพที่ผิดกฎหมายและศีลธรรมเหล่านี้เติบโตขึ้นเพราะมีผู้ได้ประโยชน์จำนวนมาก จากขบวนการดังกล่าว ทั้งนักธุรกิจ เจ้าหน้าที่รัฐ และมีฉาอาชีพต่าง ๆ อาชีพดังกล่าวในทางวัฒนธรรมทำให้เสียภาพพจน์ของคนไทยและประเทศ

เป็นอย่างมากถ้าไม่แก้ไขก็จะกลายเป็นวัฒนธรรมของชาติ เพราะเยาวชนรุ่นใหม่เติบโตขึ้นมาเห็นว่าสังคมได้ยอมรับกันแล้ว

2.8) ละทิ้งคุณค่าประเพณีเดิม การละทิ้งเอกลักษณ์ไทย ประเพณีไทยไปเป็นอันมาก สิ่งที่เข้ามาแทนที่คือวัฒนธรรมตะวันตกซึ่งมีอิทธิพลครอบคลุมอย่างลึกซึ้ง เช่น ประเพณีฮันนีมูน วันวาเลนไทน์ วัฒนธรรมร้านผับ ผลเสียที่ตามมาคือกิจกรรมเหล่านี้คือ ความฟุ่มเฟือย คนกระทำตามกันโดยไร้หลักคิด

2.9) การเชื่องมง่าย หวังลม ๆ แล้ง ๆ ในขณะที่เทคโนโลยีก้าวหน้าไป ความคิดและพฤติกรรมทางไสยศาสตร์และความหวังลม ๆ แล้ง ๆ ก็ได้กลายเป็นสิ่งแพร่หลายตามไปด้วย เช่น เล่นหวย ลอตเตอรี่ บอนบานศาลกล่าว สะเดาะเคราะห์ ผูกดวง หมอดู พยายามสร้างรูปปั้นศักดิ์สิทธิ์ขึ้นในสถานที่ทำงานอย่างใหญ่โต เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะคนขาดที่พึ่ง และความเชื่อมั่นทางใจก็ลดน้อยลงทุกที

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546: 22-26) ได้กล่าวว่าวัฒนธรรมไทยว่ามีทั้ง วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น บ้านเรือนไทย ชุดไทย เครื่องดนตรีไทย และอาหารไทย เป็นต้น และวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น กิริยามารยาทอย่างไทย เช่น การแสดงความเคารพผู้ใหญ่ ในสังคมไทยจะมีทั้งการกราบ การไหว้ การก้มหลังเมื่อเดินผ่านผู้ใหญ่ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนถึงเอกลักษณ์ของความเป็นไทย ซึ่งท่านได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยว่ามีดังต่อไปนี้

- 1) ความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์
- 2) สังคมไทยเป็นเมืองพุทธ คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา มีขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยม ความเชื่อต่าง ๆ มากมายสืบเนื่องมาจากศาสนาพุทธ เช่น ค่านิยมในการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เมตตากรุณา เอื้ออาทร ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน งดเว้นการทำบาป ส่งเสริมการทำบุญ ทำจิตใจให้ผ่องใสร่าเริง เชื่อกฎแห่งกรรมว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีขนบธรรมเนียมประเพณีอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก เช่น การบวชเรียนเมื่ออายุครบ 20 ปี ของชายไทย การทำบุญตักบาตรทุกเช้า การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ การสวดและพิธีศพ เป็นต้น
- 3) เป็นวัฒนธรรมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของสังคมไทยอาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ทำสวน ทำการประมง เป็นต้น ปัจจุบันเน้นการทำเกษตรแบบเศรษฐกิจพอเพียง คือ แบบพึ่งพาตนเอง โดยยึดหลัก “พออยู่ พอกิน พอใช้” ทำให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาตนเอง
- 4) เป็นวัฒนธรรมของระบบราชการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง
- 5) เป็นวัฒนธรรมที่มีการแบ่งชนชั้น

จากที่นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และหน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐได้กล่าวถึงเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไว้ สามารถสรุปได้ว่า เอกลักษณ์ของวัฒนธรรมไทยมี 2 ลักษณะ คือ เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม อันได้แก่ ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นสังคมเกษตรกรรม ปรับตัวง่าย เดินสายกลาง รักสันติ นิยมคุณความดีตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นต้น และเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ควรแก้ไข อันได้แก่ การไม่ตรงต่อเวลา ชอบผัดวันประกันพรุ่ง การแบ่งชนชั้นทางสังคม การเชื่องมง่าย การยกย่องยอมรับคนรวยและคนมีอำนาจ การถือราษฎรบังหลวง วัตถุนิยม เป็นต้น

3. ประเภทของวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาของสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ และกระทรวงวัฒนธรรมได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมไทยตามเนื้อหาของวัฒนธรรมเพื่อใช้เป็นหลักสำหรับดำเนินการให้การศึกษาทางวัฒนธรรมแก่ประชาชนซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536: 15; จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2547: 34-35 และสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2548: 12) อันได้แก่

1) วัตถุธรรม (material culture) คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น ที่เกี่ยวกับการกินคืออยู่ดี เครื่องนุ่งห่ม บ้านเรือนและอื่น ๆ

2) สหธรรม (social culture) คือ วัฒนธรรมทางสังคม นอกจากหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันเป็นผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแล้ว ยังรวมทั้งระเบียบมารยาทที่จะติดต่อเกี่ยวข้องกับสังคมซึ่งฝรั่งเรียกว่า Etiquett ทุกชนิด

3) คติธรรม (moral culture) คือ วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ และได้มาจากทางศาสนา

4) เนติธรรม (legal culture) คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย

จากประเภทของวัฒนธรรมไทยทั้ง 4 ประเภท เมื่อพิจารณาโดยสรุปแล้วสามารถจำแนกประเภทของวัฒนธรรมไทยได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ

1) วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัตถุธรรมซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมา เป็นสิ่งที่มีรูปร่าง และสามารถสัมผัส จับต้องได้เพื่อใช้ประโยชน์ในการดำเนินชีวิต เช่น เครื่องนุ่งห่ม อาหาร อาคารบ้านเรือน เป็นต้น

2) วัฒนธรรมทางจิตใจ ได้แก่ สหธรรม คติธรรม และเนติธรรม ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนของคนในสังคม อันจะส่งผลให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญงอกงาม

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน (2546: 253, 7001) อธิบายว่า “คุณลักษณะ” หมายถึง สิ่งที่ทำให้เห็นความดี หรือ คุณสมบัติเฉพาะตัวที่เป็นความดี

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 ค: 50) ได้กำหนดนิยามของคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนว่า หมายถึง คุณสมบัติหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนพึงมี และนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

นิรมล หันหาบุญ (2537: 10) และภัทริยา งาม मुख (2544: 19) ได้คำจำกัดความว่าคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย หมายถึง ลักษณะอันดีที่เป็นที่ต้องการของสังคมทางวัฒนธรรมไทย

จากนิยามดังกล่าวผู้วิจัยจึงได้สรุปความหมายของคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย ในลักษณะที่เป็นคุณสมบัติประจำตนที่พึงประสงค์ หรือลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่เป็นความดีความมีประโยชน์ ดังนั้น “คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย” จึงหมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัวที่เป็นความดีอันเป็นที่ต้องการของสังคมทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งในงานวิจัยฉบับนี้จะใช้คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยตามกรอบเนื้อหาประเภทของวัฒนธรรมไทย 3 ประเภท ได้แก่ สหธรรม คติธรรม และเนติธรรม อันเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจที่เป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตนของคนในสังคม (ณรงค์ เส็งประชา, 2539: 9) ตามที่กรมการวัฒนธรรม สังกัดกระทรวงวัฒนธรรมกำหนดไว้ เพื่อให้ประชาชนยึดเป็นหลักหรือแนวทางดำเนินชีวิต โดยมีพระยาอนูมานราชชน ซึ่งในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งกรรมการสภาวัฒนธรรมแห่งชาติและเป็นผู้ที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศเกียรติคุณยกย่องให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมระดับโลก ประจำปีพุทธศักราช 2531 มีบทบาทในการรวบรวมและเรียบเรียงประเภทของวัฒนธรรมภาคปฏิบัติไว้ดังนี้ (พระยาอนูมานราชชน, 2531: 29 และสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2548: 12)

1. สหธรรม

กรมการวัฒนธรรม (2499 ค: 1-7) ได้อธิบายความหมายของสหธรรมว่า หมายถึง ธรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงความประพฤติตามระเบียบกฎเกณฑ์ภายในสังคม อันเป็นความเกี่ยวข้องต่าง ๆ ในระหว่างบุคคลต่อบุคคล และหมู่คณะ เป็นต้น คำว่า “สหธรรม” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า “social” ซึ่งแปลว่า สังคม หรืออันเกี่ยวกับการสมาคม อันเล็งถึงจรรยา มารยาทที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติต่อกันอย่างไร ซึ่งมีเนื้อหาในการปฏิบัติ ได้แก่ การปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ และการทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพ ทั้งของชาติตนและของคนอื่น

บุญยงค์ เกศเทศ (2536: 29-30) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางสหธรรม คือ การวางตัวรักษา กิริยามารยาทให้เหมาะสมกับกาลเทศะและประพฤติปฏิบัติตนในพิธีการต่าง ๆ ถูกต้องตาม ขนบธรรมเนียมหรือปราชญ์ยัตถุที่สำคัญ การแต่งกายสุภาพเรียบร้อยตามโอกาสที่สมควร การรักษา กิริยามารยาทตามลักษณะของกุลสตรีไทย การพุดจา เป็นต้น

สมชัย ใจดี และขรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2544: 9-23) กล่าวว่า สหธรรม เป็นวัฒนธรรมทางสังคมที่ใช้ในการติดต่อสัมพันธ์กับคนอื่น เป็นมารยาทและคุณธรรมที่ควรปฏิบัติ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับ มารยาทในการทำความเคารพต่อชาติ มารยาทในการเคารพศาสนา มารยาทในการทำความเคารพพระมหากษัตริย์ มารยาทในการแสดงความเคารพทั่วไป มารยาทในการเข้าพบและรับส่ง-ของจากผู้ใหญ่ มารยาทในการยืน มารยาทในการเดิน มารยาทในการนั่ง มารยาทในการใช้ถนน มารยาทในการรอลำดับก่อนหลัง มารยาทในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับบุคคลอื่น มารยาทในการรับแขกมารยาทในการออกบัตรเชิญ และมารยาทในการรับประทานอาหาร

คณัย ไชยโยธา (2546: 108) กล่าวว่า สหธรรม คือ วัฒนธรรมทางสังคม เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักปฏิบัติต่าง ๆ ในสังคม เช่น มารยาทในการรับประทานอาหาร มารยาทในการต้อนรับแขก มารยาทในการแสดงความเคารพ และมารยาทในงานสังคมต่าง ๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1145) ได้ให้คำจำกัดความของสหธรรมไว้ว่า สหธรรม หมายถึง ธรรมอันเดียวกัน กฎหรือความเชื่อถืออย่างเดียวกัน

จากความหมายที่นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และหน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางสหธรรม หมายถึง ธรรมที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยงความประพุดิตตามระเบียบกฎเกณฑ์ภายในสังคม อันเป็นความเกี่ยวข้องต่าง ๆ ในระหว่างบุคคลต่อบุคคล และหมู่คณะเกี่ยวกับการสมาคม อันเล็งถึงจรรยา มารยาทที่บุคคลควรประพฤติปฏิบัติต่อกันให้เหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ และการทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพ ทั้งของชาติตนและของคนอื่น โดยมีรายละเอียดของแนวทางในการปฏิบัติตนตามเนื้อหาของวัฒนธรรม (กรมการวัฒนธรรม, 2499 ค: 10-41) ดังต่อไปนี้

1.1 การปฏิบัติตนต่อครอบครัว

1.1.1 เมื่อจะทำการสิ่งใดก็ปรึกษาหารือกับบุคคลในครอบครัวก่อนเสมอ เพื่อรับฟังความคิดเห็น คำแนะนำ เพื่อความเข้าใจอันดีต่อกัน

1.1.2 พுகกับบุคคลในครอบครัวด้วยวาจาที่สุภาพ ไม่หยาบคาย ไม่ตะโกน ไม่ก้าวร้าว ไม่ได้เถียงหรือทำให้ท่านขัดใจโดยไม่จำเป็น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 6)

1.1.3 ช่วยแบ่งเบาภาระงานในบ้านให้กับครอบครัวเท่าที่สามารถจะทำได้ เช่น ล้างจาน กวาดบ้าน ถูบ้าน หุงข้าว ซักผ้า เป็นต้น และปฏิบัติงานภายในบ้านตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้ปกครอง

1.1.4 ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้ออารีต่อทุกคนภายในบ้าน

1.1.5 ไม่ปฏิบัติในสิ่งสร้างเสริมความเคียดแค้น ความไม่สบายใจให้กับครอบครัว ปฏิบัติแต่สิ่งสร้างเสริมความอบอุ่นใจให้กับครอบครัว (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 7)

1.1.6 เมื่อมีกิจต้องไป ณ ที่ใด ควรขออนุญาตหรือแจ้งให้บุคคลในครอบครัวทราบ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 7)

1.1.7 เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในบ้าน ต้องเจรจากันด้วยความสงบ มีเหตุผล ไม่ได้เถียงทะเลาะกัน

1.1.8 ต้อนรับแขก ญาติ หรือมิตรของบุคคลในบ้านด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี และให้ความเคารพตามสมควร (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 7; สมชัย ใจดี และชรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 19)

1.2 การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน

1.2.1 รู้จักวางตน ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับเพศ วัย และฐานะที่ตนเป็นอยู่ เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อม มีสติสัมปชัญญะ เช่น เป็นเด็กก็แสดงความอ่อนโยน สุภาพมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ตั้งใจเรียนหนังสือ ไม่เกเร ไม่อวดรู้ อวดฉลาด อวดมั่งมี ไม่วางตนเสมอกับผู้ใหญ่ เป็นต้น (กรมการวัฒนธรรม, 2499 ค: 24-27; สนิท สัมกรการ, 2539: 83; สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 250)

1.2.2 งดเว้นการกระทำที่ไม่เหมาะสมอันเป็นการแสดงความโกลีซิดเกินควร ระหว่างชายหญิงต่อสาธารณชน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 7)

1.2.3 ต้องพยายามกล่าวคำที่สุภาพอ่อนหวาน และหัดพูดคำว่า “ขอบคุณ สวัสดี ขอโทษ” ให้ติดปากอยู่เสมอในแต่ละโอกาส เพื่อแสดงเจตนาดี (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 250-251)

1.2.4 ไม่สร้างความรำคาญให้กับบุคคลอื่นด้วยการส่งเสียงดัง พูดจาต่อเสียง กล่าวคำหยาบคายลามก และไม่กล่าวร้ายล่วงเกินผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 39; สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 251)

1.2.5 ควรเข้าแถวตามลำดับผู้มาก่อนหลัง ไม่ใช่กำลังขี้แยงเบียดเสียดในที่ชุมนุมชน เช่น การโดยสารยานพาหนะ การเข้าซื้อบัตรผ่านประตู การซื้อสินค้า เป็นต้น (สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 17; กนก จันทร์ขจร, 2544: 241)

1.2.6 เมื่อต้องร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับบุคคลอื่นต้องใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่เอาแต่ใจหรือถือความคิดเห็นของตนเป็นสำคัญแต่ฝ่ายเดียว (สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 18)

1.3 การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ

1.3.1 ร่วมส่งเสริมนโยบายต่าง ๆ ของชาติ เช่น การประดับธงชาติ

1.3.2 การยืนตรงแสดงความเคารพ เมื่อได้ยินเพลงเพลงชาติหรือร่วมร้องเพลงชาติเมื่อเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา เป็นการแสดงความสำนึกในความรักชาติ (กนก จันทร์ขจร, 2544: 329; สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 8)

1.3.3 พுகถึงประเทศชาติในลักษณะที่ยกย่อง ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นประเทศชาติตน (สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 8)

1.3.4 รู้จักถนอมใช้และบำรุงรักษาสมบัติของชาติ เพื่อมิให้สิ้นเปลืองและสูญเสียไปโดยไร้ประโยชน์

1.3.5 ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ ทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม เช่น ทำความสะอาดโรงเรียน ไม่ปล่อยให้เสื่อมโทรม ถ้าพบว่ามีสิ่งใดชำรุดก็แจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ เป็นต้น (กนก จันทร์ขจร, 2544: 246-247) นอกจากนี้ยังต้องช่วยกันคอยสอดส่องดูแลผู้ที่ชอบทำลายทรัพย์สินสมบัติของโรงเรียน โดยช่วยกันดักเตือน ชี้แจง ห้ามปราม หรือแจ้งครู อาจารย์ ให้ทราบทันที (สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 262)

1.3.6 ร่วมกันรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม พยายามขจัดเหตุร้ายเมื่อเห็นสิ่งที่เป็นภัยแก่สังคม เช่น ผู้ทำผิดกฎหมาย เห็นผู้ค้ายาเสพติด ผู้ทำลายป่า ทำลายสิ่งแวดล้อม กำาของเถื่อน แหล่งการพนัน ผู้ทำลายสาธารณสมบัติเสียหาย ต้องแจ้งเจ้าหน้าที่ (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 7 และ กนก จันทร์ขจร, 2544: 278)

1.3.7 เสริมสร้างคนดี สนับสนุนคนดี ไม่สนับสนุนส่งเสริมหรือยินดีกับคนชั่วคนโกงกิน (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, 2512 อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 290)

1.4 การทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพ ทั้งของชาติตนและของคนอื่น (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 56-57; สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 31-32)

1.4.1 แสดงความเคารพด้วยการแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่อันควรแก่การเคารพสักการะ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 31)

1.4.2 เมื่อมีความจำเป็นจะต้องเข้าไปในขณะที่มีการประกอบพิธี ก็ควรปฏิบัติตนอย่างสำรวมและสุภาพ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 31)

1.4.3 ฟังพูดแต่คำสุภาพอันเป็นทางให้เกิดความเลื่อมใส ไม่พูดดูหมิ่นเหยียดหยามหรือกล่าววาจาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อสถานที่นั้น

1.4.4 แสดงความเคารพตามประเพณีไทย ด้วยการกราบไหว้บูชาตามความเชื่อของตน หากต่างศาสนาหรือความเชื่อก็ควรแสดงอาการสำรวม ไม่ล่วงเกินเหยียดหยาม

2. คติธรรม

กรมการวัฒนธรรม (2499 ก: 1-8) ได้อธิบายว่า คติธรรม (moral culture) แปลว่า สภาพที่เป็นแนวทางดำเนินของชีวิต หมายความว่าเครื่องนำทางของจิตใจ ทำให้จิตใจเกิดความคิดเห็น

และความเชื่อถือ แล้วยึดมั่นเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนไปตามแนวทางอันนั้น ซึ่งมีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงจิตใจจากสภาพเดิม ให้นำไปตามแนวทางใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้า และความผาสุกของชีวิต อยู่ที่ว่ากระทำและทำดี โดยมีเนื้อหาในการปฏิบัติเกี่ยวกับความขยันหมั่นเพียร การออม ประหยัด ความเมตตากรุณา รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ความกตัญญูตเวที การขอร้อง ให้อภัย ทำผิดรับผิดชอบ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริต และรักษาวาจ ความรู้จักรักชาติ เกียรติ วินัย กล้าหาญ ความรับผิดชอบ การใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง ความระมัดระวัง ไม่ประมาท และการรู้จักอดทน หนักเอาเบาผู้

บุญยงค์ เกศเทศ (2536: 25) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางจิตใจหรือวัฒนธรรมทางคตินธรรม เป็นค่านิยมของคนไทย ซึ่งสัมพันธ์กับแนวปรัชญาทางพุทธศาสนา คือ ไม่ทำชั่ว หรือเบียดเบียนผู้อื่น ทำความดีตามหลักของศีล และชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ นอกจากนี้เอกลักษณ์ที่แสดงค่านิยมของคนไทยซึ่งเป็นมาตรฐานกำหนดพฤติกรรมของสังคมมีหลายประการ เช่น ความกตัญญูตเวที ต่อบิดามารดา ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสและครูบาอาจารย์ ความเสียสละ เป็นต้น

สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2545: 31) กล่าวว่า คตินธรรม เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับหลักในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านศีลธรรม จิตใจ คติ เป็นการเสริมสร้าง ปรับปรุง พัฒนา เจตคติ ค่านิยม ความคิดริเริ่ม ตลอดจนการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ให้ดีขึ้น

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 216) ได้ให้คำจำกัดความของคตินธรรมไว้ว่า คตินธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นแบบอย่าง

จากความหมายที่นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และหน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางคตินธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เป็นเครื่องนำทางของจิตใจ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวปรัชญาของพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การละชั่วและทำดี เพื่อความเจริญงอกงาม ความก้าวหน้า และความผาสุกของชีวิต ทำให้จิตใจเกิดความคิดเห็นและความเชื่อถือ แล้วยึดมั่นเป็นหลักประพฤติปฏิบัติตนไปตามแนวทางอันนั้น วัฒนธรรมทางคตินธรรมมีเนื้อหาในการปฏิบัติ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การออม ประหยัด ความเมตตากรุณา ความกตัญญูตเวที การขอโทษและให้อภัย ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ ความรับผิดชอบ ความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์

โดยมีรายละเอียดในการปฏิบัติตนตามเนื้อหาของวัฒนธรรม (กรมการวัฒนธรรม, 2499 ก: 11-39) ดังต่อไปนี้

2.1 ความขยันหมั่นเพียร

2.1.1 ไม่ทอดทิ้งการทำงานเสียกลางคัน จะทำอะไรต้องให้สำเร็จ ไม่เป็นคนจับจด งานอย่างโน้นยังไม่ทันเสร็จ คิวงานอย่างนี้มาทำอีก (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2547: 124)

2.1.2 ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ทำงานตามอารมณ์หรือตามความสบาย โดยไม่คำนึงถึงผลงานอันนั้น

2.1.3 ประกอบการทำงานอย่างเต็มความสามารถ ตรงกับสุภาษิตว่า “ฝนทิ้งให้เป็นเข็ม” แม้การงานนั้นจะลำบากยากเย็นประการใดก็ไม่ทอดทิ้ง ต้องสร้างกำลังใจให้เข้มแข็งเพื่อต่อสู้กับทุกข์ภัยและอุปสรรค

2.1.4 ต้องพยายามเพิ่มพูนทรัพย์สิน หารายได้ให้มากมูนขึ้นเสมอ มิใช่เป็นชนิด “ตำข้าวสารกรอกหม้อ” คือมีบ้างแล้วก็หยุดไม่ทำงาน หหมดแล้วก็เริ่มต้นทำงานใหม่ ทำเช่นนี้จะไม่มีเวลาสร้างหลักฐานให้มั่นคงและมีการกินคืออยู่ดีได้เลย

2.1.5 คิดและวางแผน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เอาจิตฝึกฝึไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่าน อ่าน ค้นคว้า ทบทวน ใช้ความคิดติดตามในสิ่งที่ทำ (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2543 อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 280-281)

2.1.6 เมื่อตั้งใจจะทำสิ่งใดที่คิดไว้ในทางที่ดีงาม ต้องมีความมุ่งมั่น อดทน พากเพียรเพื่อทำสิ่งนั้นให้ได้จริง ไม่เบื่อง่ายหรือท้อแท้ใจต่ออุปสรรคและปัญหาที่ขวาง (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 1; กรมการวัฒนธรรม, 2499 ก: 21; คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2543 อ้างถึงใน กนก จันทร์ขจร, 2544: 279; และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 94, 2547: 124)

2.2 การออม ประหยัด

2.2.1 ต้องเอาใจใส่อย่างจริงจัง เกี่ยวกับรายได้รายจ่ายและรายเหลือ แห่งเงินทองที่ตนหามาได้ จงเป็นผู้รู้จักค่าของเงิน ให้รู้จักแบ่งเป็นส่วนสัดส่วน คือใช้จ่ายบำรุงตนและครอบครัวหนึ่งส่วน เก็บออมไว้ใช้เมื่อคราวจำเป็นหนึ่งส่วน ลงทุนหาดอกผลกำไรสองส่วน

2.2.2 การออมทำให้มีเงินเหลือจ่ายเป็นรายเหลือ การประหยัดทำให้รายจ่ายสมดุลกับรายได้ไม่ติดลบ เป็นการสร้างสวัสดิภาพให้แก่ตนและครอบครัว ไม่ต้องเดือดร้อน (สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8)

2.2.4 เงินทองที่ใช้ไปแม้คราวละน้อยหากไม่หาเพิ่มเติม ก็มีแต่จะหมด แต่ถ้าออมไว้แม้คราวละนิดหน่อย ก็จะค่อยเพิ่มพูนเป็นมากขึ้น

2.2.5 อย่าหัดกู้หนี้ยืมสินใคร จนเคยตัวคิดเป็นนิสัย และอย่าหัดเซ็นชื่อเขากิน เขาใช้จนลืมหืมตา เพราะเป็นการเพิ่มดอกเบี้ยอย่างไม่รู้สึกรู้ทำ ทำให้ต้องจ่ายเงินมากขึ้นเกินความจำเป็น

2.2.5 ต้องฝึกหัดการออมและการประหยัดให้ติดเป็นนิสัย ต้องรู้จักยับยั้งชั่งใจ และรอบคอบในการใช้จ่าย ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ควรจะได้รับว่ามีความจำเป็นอย่างแท้จริง ไม่บริโภคในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันหรือสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 2; สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 107)

2.3 ความเมตตากรุณา

2.3.1 ผู้ที่ไม่ตรีจิตและมีความรักเอ็นดูต่อคนและสัตว์ทั่วไปไม่เลือกหน้า แม้ในผู้ที่จะเป็นมิตรไม่ได้ ก็ไม่ตั้งคนเป็นศัตรูเขา

2.3.2 เมื่อจะประพฤติสิ่งใดลงไปจงหมั่นคิดเอาใจเขามาใส่ใจเรา และไม่ควรถือคิดเบียดเบียนใคร

2.3.3 เมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก ต้องคิดช่วยเหลือ หากสุดวิสัยช่วยเหลือไม่ได้ ก็แสดงความเห็นอกเห็นใจ เห็นเขาทุกข์ก็ไม่คิดซ้ำเติม และเห็นเขาสุขก็ไม่คิดริษยาอาฆาต

2.3.4 ต้องมีความเอื้อเฟื้อเต็มใจช่วยเหลือบำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่กันด้วยความสมัครใจ โดยมีเห็นแก่หน้าหรือหวังอามิสลาภผลใด ๆ เป็นเครื่องตอบแทน อย่าเป็นคนดูคายนั่งนิ่ง ในเมื่อพอจะช่วยเหลือได้ (สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8; กนก จันทร์ขจร, 2544: 271)

2.3.5 ต้องเป็นคนเผื่อแผ่มีน้ำใจกว้างขวางไม่คับแคบ ได้อะไรมาก็ไม่ตระหนี่หวงแหนไว้บริโภคคนเดียว อดคิดที่จะเจือจานให้ผู้อื่นเพื่อให้เขาได้กินได้ใช้มีความสุขเช่นตนบ้างไม่ได้

2.3.6 มีความเป็นกัลยาณมิตร คือ สนับสนุนส่งเสริมกันและกันด้วยน้ำใจ ไม่ตรีอันดิงามต่อกัน ชักนำการดำเนินชีวิตที่ดีงาม ชี้แนวทางให้ประสบผลดี มีความสุขความเจริญ (กนก จันทร์ขจร, 2544: 274)

2.3.7 รู้จักยอมเสียสละสิ่งที่ตนมีอยู่เพื่อผู้อื่นบ้าง เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ความสุขส่วนตัว เป็นต้น ตามโอกาสที่เห็นสมควรจะเป็น (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 3; สมชัย ใจดี และขรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 32)

2.4 ความกตัญญูทวนเวียน

2.4.1 ระลึกถึงบุญคุณของผู้มีอุปการคุณอยู่เสมอ ถึงแม้เพียงเล็กน้อยก็ไม่ลืม พระคุณ ไม่เป็นคนเนรคุณคนเพราะต่อไปจะไม่มีใครคิดที่จะช่วยเหลือ (กรมการวัฒนธรรม, 2499 ก: 3; สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8 และ กนก จันทร์ขจร, 2544: 297)

2.4.2 ตอบแทนผู้มีอุปการคุณเมื่อมีโอกาสหรือกำลังพอที่จะทำได้ ไม่คอยแต่จะรับอุปการคุณของเขาเรื่อยไป เพราะจะทำให้เกิดความปลาบปลื้มแก่ผู้ที่เคยมีบุญคุณแก่ตน และเป็นการแสดงน้ำใจอันงามของผู้ทำตอบสนองอีกด้วย (สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8)

2.4.3 เมื่อตนได้รับอุปการคุณจากบุคคลอื่น แม้เพียงเล็กน้อยก็ไม่ลืมที่จะกล่าวคำขอบคุณแก่ผู้ทำเพื่อตนเสมอ ไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่น่ากระดากอาย ทั้งนี้เป็นการให้กำลังใจแก่ผู้เอื้อเฟื้อ และแสดงให้เห็นถึงน้ำใจและมารยาทที่งดงามของผู้ได้รับเอื้อเฟื้อ

2.4.4 การประกาศคุณของผู้มีพระคุณ โดยการยกย่องคุณงามความดีของท่านให้ผู้อื่นรับรู้ พลอยชื่นชมยินดีด้วยศรัทธาให้บุคคลทั้งหลายเกิดความรัก (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 7; กนก จันทร์ขจร, 2544: 297)

2.4.5 ไม่พึงคำหนี ตีเตียนผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อกล่าวถึงผู้มีพระคุณของตนให้ผู้อื่นฟัง ควรใช้คำว่า “ท่าน” ไม่ควรใช้สรรพนาม “แก” หรือ “เขา” (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 7)

2.5 การขอโทษและให้อภัย

2.5.1 เมื่อกระทำผิดพลาดล่วงเกินผู้ใดหรือแม้แต่การไหว้วานให้ผู้อื่นหยิบของส่งให้กับตน ก่อนที่จะกระทำไปหรือแม้พลอกระทำไปโดยไม่มีเจตนา ต้องกล่าวคำขออภัยทันที ไม่ทำเฉยเมยหรือลืมเสีย

2.5.2 เมื่อถูกล่วงเกินและผู้นั้นได้กล่าวคำขออภัยแล้ว ต้องให้อภัยทันที ไม่ควรไปถือโทษหรือโกรธเคือง หรือแสดงความไม่พอใจออกทางสีหน้า ควรที่จะแสดงอาการยิ้มแย้มแจ่มใสไว้

2.5.3 การขออภัยเป็นการร้องขอความเห็นใจ เมื่อได้สำนึกถึงความผิดพลาดล่วงเกินของตน เป็นการทำให้ผู้ถูกล่วงเกินเห็นถึงเจตนาดี การให้อภัยเป็นการรับรู้และแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจ ให้ฝ่ายที่ผิดพลาดล่วงเกินคลายความวิตกกังวล อันจะทำให้เกิดความสุขสบายใจทั้งสองฝ่าย

2.5.4 เมื่อได้ทำในสิ่งที่ผิดพลาดไปก็กล้าที่จะยอมรับผิด ไม่โยนความผิดให้ผู้อื่น หรือเลือกรับแต่สิ่งที่ถูกไว้ (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 4; กนก จันทร์จจร, 2544: 287; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 97, 2547: 120)

2.6 ความสามัคคี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชทรงมีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับความสามัคคี (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2543: 35) ดังมีใจความว่า

“ความสามัคคีเป็นคุณสมบัติประจำตัวของคนไทย ที่ได้อบรมสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษโดยไม่ขาดสาย ทั้งนี้เพราะคนไทยทราบตระหนักดีว่า หมู่คณะที่มีสามัคคีแน่นแฟ้นสมบูรณ์ ย่อมมีกำลังกล้าแข็งทั้งในการคิดและการปฏิบัติ”

2.6.1 ต้องร่วมมือร่วมใจกันช่วยทำกิจการงานของหมู่คณะและประเทศชาติให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เมื่อถูกร้องขอความร่วมมือและความช่วยเหลือ

2.6.2 เมื่อมีผู้ออกปากไหว้วานขอความช่วยเหลือกิจการงาน ก็ให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ

2.6.3 การร่วมมือร่วมใจกันต้องใช้ไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ไม่ใช่ไปในทางที่ผิด เช่น ช่องสุ่มกันคิดการร้ายหรือทำสิ่งที่ไม่ดีกฎหมาย

2.6.4 เมื่อมีเรื่องบาดหมางกันอันเป็นเหตุจะให้แตกร้าง ต้องไม่ถือทิฐิมานะ ทั้งนี้ต้องหมั่นปรับความเข้าใจกันเพื่อให้เกิดความถูกต้อง

2.6.5 อย่าถือบุคคลเป็นใหญ่กว่ากิจการงานที่ทำ เมื่อเกิดความผิดพลาดต้องร่วมกันวินิจฉัยว่าอะไรถูก อะไรผิด ให้ยิ่งกว่าใครถูกใครผิด

2.6.6 การอยู่ร่วมกันหลายคนดีกว่าอยู่คนเดียว อันจะเป็นกำลังช่วยเหลือกันจึงต้องรักกันไว้ดีกว่าที่จะชังกัน

2.7 ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ

2.7.1 มีความซื่อตรงไม่คดโกง หรือหลอกลวง ประกอบอาชีพที่สุจริต การสิ่งใดทุจริตผิดศีลธรรมต้องเลิกละเด็ดขาด (สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8)

2.7.2 ต้องซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อมิตรสหาย และจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่คิดทรยศ (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 5-6; กรมการวัฒนธรรม, 2499 ก: 29-32; และกนก จันทร์ขจร, 2544: 301)

2.7.3 ต้องซื่อสัตย์ให้ถูกทาง เฉพาะแต่ที่เป็นประโยชน์และดีงามเท่านั้น ถ้าจะทำลายประโยชน์และเสียหายแล้วไม่ควร เช่น ซื่อสัตย์ต่อผู้ที่คิดจะทำลายชาติ เปิดเผยความลับของชาติให้แก่ศัตรู เป็นต้น

2.7.4 มีความกล้าหาญในการทำความดีหรือทำในสิ่งที่ถูกต้อง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 97)

2.7.5 การพูดความจริง รักษาคำพูดของตนให้มีคุณค่าเป็นที่น่าเชื่อถือ เมื่อพูดสิ่งใดไปก็ประพฤติให้เป็นไปตามที่ได้พูดไว้เสมอ ไม่พูดโกหก (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 6; กนก จันทร์ขจร, 2544: 301 และ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 97)

2.7.6 คำพูดเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เมื่อจะพูดสิ่งใดก็ให้คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ

2.8 ความรับผิดชอบ

2.8.1 ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และทำงานเต็มความสามารถ (กรมการวัฒนธรรม, 2497: 9; สมชัย ใจดี และบรรยง ศรีวิริยาภรณ์, 2545: 31)

2.8.2 ไม่หลีกเลี่ยงหรือผลักไสงานที่ได้รับมอบหมายให้พ้นไปจากตน

2.8.3 พยายามสร้างหลักฐานของตนให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง เพื่อเป็นที่พึ่งพาอาศัยของครอบครัว ญาติมิตร หมู่คณะ และประเทศชาติ

2.8.4 พยายามอบรมเลี้ยงดูผู้ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้เป็นอย่างดี เช่น เลี้ยงดู ให้การศึกษา ช่วยเหลือให้มีการประกอบอาชีพ พยายามรักษากราญเจ็บป่วย

2.8.5 ตรงต่อเวลาเสมอ เช่น ดื่นนอนตอนเช้าเสมอ ไปทำงาน เลิกงาน ตรงตามเวลาที่กำหนด ไม่ไปสาย เลิกก่อน หรือนัดแนะไว้กับใครก็ไปให้ตรงตามเวลาที่นัดหมายไว้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 94)

2.8.6 การงานทุกอย่างที่ต้องใช้ความระมัดระวังทุกครั้งที่ต้องลงมือทำงานและทุกขณะที่กำลังทำอยู่ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาด

2.8.7 เป็นนักเรียนต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนทุกรายวิชา มีการเตรียมบทเรียนล่วงหน้า มีความมุมานะทุ่มเททำงานให้เต็มเต็มเวลา เต็มความสามารถ ส่งงานหรือทำงานหรือศึกษาค้นคว้าตามที่ครูสั่ง (สุพัตรา สุภาพ, 2541: 8; กนก จันทร์ขจร, 2544: 287)

2.9 ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2.9.1 การยื่นตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ซึ่งแสดงในงานตามทางราชการ งานสังคม หรือในโรงแรมสรรพ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2539: 42)

2.9.2 มีความเคารพเทิดทูนในพระเกียรติและพระคุณยิ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งศึกษาและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ

2.9.3 ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในวันสำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ (กนก จันทร์ขจร, 2544: 338-342)

3. เนติธรรม

กรมการวัฒนธรรม (2499: 1) และคณีย์ ไชโยธา (2546: 108) อธิบายว่า เนติธรรม (legal culture) คือ วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมตลอดทั้งจารีตประเพณี ต่าง ๆ ที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย

บุญยงค์ เกศเทศ (2536: 29) กล่าวว่า วัฒนธรรมทางเนติธรรม คือ วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครอง ที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม ซึ่งจะเห็นได้จากกฎหมายรัฐธรรมนูญ เป็นต้น

สมชัย ใจดี และบรรยง ศรีวิริยาภรณ์ (2545: 6) กล่าวว่า เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมเกี่ยวกับระเบียบหรือกฎหมายที่จำเป็นต่อคนส่วนใหญ่

ราชบัญญัติยสถาน (2546: 553, 594) ได้ให้คำจำกัดความของเนติธรรมไว้ว่า เนติธรรม หมายถึง แบบแผนการปฏิบัติที่ถูกต้อง หรือธรรมที่เกี่ยวกับกฎหมาย

จากความหมายที่นักวิชาการทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา และหน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐได้ให้ความหมายไว้ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า วัฒนธรรมทางเนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับระเบียบที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม รวมทั้ง

จารีตประเพณี ต่าง ๆ ที่ยอมรับนับถือกันว่ามีความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย ซึ่งกรมการวัฒนธรรม (2499 ข: 27-28) ได้กล่าวถึงเนื้อหาของวัฒนธรรมทางเนติธรรม ไว้ดังต่อไปนี้

- 3.1 ศึกษาให้รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมาย
- 3.2 ใช้สิทธิของตนตามกฎหมายโดยสุจริตและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น
- 3.3 การมีระเบียบวินัยและเคารพต่อกฎหมาย โดยการประพฤติชอบตามกฎหมาย กล่าวคือ ไม่ทำสิ่งที่กฎหมายไม่ให้ทำ และทำในสิ่งที่กฎหมายบังคับให้ทำ เป็นนักเรียนก็ปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของสถานศึกษา (กนก จันทร์ขจร, 2544: 267; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2546: 94)
- 3.4 พยายามศึกษาให้รู้ถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน
- 3.5 ใช้กฎหมายโดยสุจริต ไม่พึงใช้กฎหมายในทางที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น ไม่ใช่อำนาจโดยมิชอบธรรม ที่จะทำให้อื่นเสียผลประโยชน์ และตนก็ไม่มีสิทธิที่จะทำได้เช่นนั้น รวมทั้งการใช้ปัญญาในทางที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ยอมให้เงินมาใช้อำนาจเหนือจิตใจ จนลืมน้ำที่การงาน เช่น แอบแฝงหน้าที่ราชการเสาะแสวงหาประโยชน์ใส่ตนหรือผู้อื่น ช่วยเหลือผู้ผิดโดยเห็นแก่สินจ้าง แนะนำช่องทางการเลี้ยงภาษีอากรให้
- 3.6 เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งอันชอบธรรมของเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมาย รวมถึงคำสั่งอันชอบธรรมที่ผู้มีอำนาจหน้าที่เหนือกว่าสั่งให้ทำ (กรมการวัฒนธรรม, 2499 ข: 28) ถ้าเป็นนักเรียนก็ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู อาจารย์ (กนก จันทร์ขจร, 2544: 311)
- 3.7 หากมีความผิดเกิดขึ้นแก่ตนเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ควรสารภาพผิดตามกฎหมาย
- 3.8 ระลึกเสมอว่าการปฏิบัติตามกฎหมายย่อมเป็นเส้นทางที่ปลอดภัย
- 3.9 ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายโดยชอบธรรมและโดยสุจริต
- 3.10 เคารพประเพณีที่ดีงาม

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่ปรากฏในสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

จากการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย 3 ประเภท สามารถแสดงรายละเอียดได้ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ปรากฏเนื้อหาเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย 3 ประเภท

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
1. สหธรรม 1.1 การปฏิบัติตนต่อครอบครัว	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. พุทธศาสนสุภาษิต: นิสมุม กรณิเสยโย ไคร่ครวญก่อนทำจึงดี</p> <p>2. พุทธศาสนสุภาษิต: ทูราวาสา ฆราทุกุขา เรือนที่ครองไม่ดี นำทุกข์มาให้</p> <p>3. ประวัตินิทานพื้นบ้าน: พุทธสาวิกา: อณาณินทิกเศรษฐี</p> <p>4. หน้าที่ชาวพุทธ: การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบื่องหน้า ในทศ 6</p> <p>5. สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา: พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและครอบครัว</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>6. การวิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่า</p>	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. หลักธรรม: อปทานิยธรรม 7</p> <p>2. หลักธรรม: อริยวัฑฒิ 5</p> <p>3. หลักธรรม: สาราณียธรรม 6</p> <p>4. หลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10</p> <p>5. พุทธศาสนสุภาษิต: โกรธั ฆตฺวา สุขัเสติ ฆ่าความโกรธได้ย่อมอยู่เป็นสุข</p> <p>6. พุทธศาสนสุภาษิต: สติ โลกสุมิชาโคร สติเป็นเครื่องต้นในโลก</p> <p>7. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัวตามหลักทศเบื่องหลัง ในทศ 6</p> <p>8. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทศเบื่องล่าง ในทศ 6</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	<p>ของการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ</p> <p>หน้าที่</p> <p>7. สถาบันทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคม</p>	<p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>9. สถาบันทางสังคม</p> <p>10. สังคมไทย</p> <p>11. วัฒนธรรม</p>
1.2 การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. พุทธศาสนสุภาษิต: อดทนตา โจทยศดานัน จงเดือนตนด้วยตน</p> <p>2. พุทธศาสนสุภาษิต: นิสมม กรณิเสยโย ไคร่ครวญก่อนทำจึงดี</p> <p>3. พุทธศาสนสุภาษิต: ปุชโก ลภเตปุชั วนุทโก ผู้บูชาเขาย่อมได้รับการบูชาตอบ ผู้ไหว้เขาย่อมได้รับการไหว้ตอบ</p> <p>4. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมด้านกาย วาจา และใจ</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>5. การวิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่าของการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ</p> <p>หน้าที่</p> <p>6. สิทธิมนุษยชน</p> <p>7. สถาบันทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคม</p>	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. หลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10</p> <p>2. พุทธศาสนสุภาษิต: สติ โลกสุมิชาโคร สติเป็นเครื่องต้นในโลก</p> <p>3. มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ: การแสดงความเคารพตามหลักพระพุทธศาสนาต่อพระรัตนตรัย ปุชณียสถาน ปุชณียวัตถุ และปุชณียบุคคล</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>4. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก</p> <p>5. การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตในสังคมไทยและสังคมโลก</p> <p>6. สังคมมนุษย์</p> <p>7. สถาบันทางสังคม</p> <p>8. สังคมไทย</p> <p>9. วัฒนธรรม</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
1.3 การปฏิบัติ ตนต่อ ประเทศชาติ	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พุทธศาสนสุภาษิต: อดคณา โจทยคต่าน จงเดือนตนด้วยตน 2. พุทธศาสนสุภาษิต: นิสมม กรณิเสยโย ไคร่ควรวญก่อนทำจึงดี 3. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมด้านกาย วาจา และใจ <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย 5. ลักษณะและความสำคัญของสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่พลเมืองดีของสังคมและประเทศ 6. การวิเคราะห์ประโยชน์และคุณค่าของการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ 7. สถาบันทางสังคม และการจัดระเบียบทางสังคม <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 8. ระบบการดำเนินชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ในประเทศไทย 9. ปัญหา แนวทางแก้ปัญหา ปรับค่านิยม และวิถีชีวิตเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศไทย 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักธรรม: อปริหานิยธรรม 7 2. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทศเบื่องล่าง ในทศ 6 3. มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ: การบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก 5. สังคมมนุษย์ 6. สถาบันทางสังคม 7. สังคมไทย 8. วัฒนธรรม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
1.4 การทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพ ทั้งของชาติตนและของคนอื่น	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พุทธศาสนสุภายิต: อดุดนา โจทยคตานิ จงเดือนตนด้วยตน 2. พุทธศาสนสุภายิต: นิสมุม กรณิเสยโย ไคร่ครวญก่อนทำจึงดี 3. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมด้านกาย วาจา และใจ 4. หน้าที่ชาวพุทธ: การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ 5. มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ: การแต่งกายไปวัด การแต่งกายไปงานมงคล งานอวมงคล การปฏิบัติตนในเขตวัด 6. มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ: การแสดงความเคารพ การประนมมือ การไหว้ การกราบ การเคารพพระรัตนตรัย <p><u>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 7. การเปรียบเทียบวิถีชีวิตของคนในประเทศไทยกับประเทศในซีกโลกตะวันออกและโลกตะวันตก <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 8. ระบบการดำเนินชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ในประเทศไทย 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หน้าที่ชาวพุทธ: การเป็นชาวพุทธที่ดีตามหลักทศบ็องบน ในทศ 6 2. หน้าที่ชาวพุทธ: การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ 3. มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ: การแสดงความเคารพตามหลักพระพุทธศาสนาต่อพระรัตนตรัย ปุชณียสถาน ปุชณียวัตถุ และปุชณียบุคคล <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 4. สถาบันทางสังคม 5. สังคมไทย 6. วัฒนธรรม

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
2. คติธรรม 2.1 ความขยันหมั่นเพียร	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> พุทธประวัติ: การแสวงหาความรู้ พุทธประวัติ: ประสูติ ในด้านการศึกษา พุทธประวัติ: โอวาทปาฏิโมกข์ หลักธรรม: ไตรสิกขา หลักธรรม: บุญนิมิตของมัชฌิมาปฏิปทา หลักธรรม: อิทธิบาท 4 หลักธรรม: มรรคมงคล 8 อัญจกติกมรรค หลักธรรม: ตรุณธรรม 6 หลักธรรม: วุฒิชธรรม 4 หลักธรรม: อบายมุข 6 หลักธรรม: ปธาน 4 เรียกอีกอย่างว่า สัมมปธาน หลักธรรม: สมบัติ 4 หลักธรรม: พละ 5 ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา: พระโมคคัลลานะ <p><u>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญทั้งไทยและต่างประเทศในสมัยต่างๆ 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยืดหยุ่นทางสายกลาง ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนาเน้นการฝึกหัดอบรมตน การพึ่งตนเองและการมุ่งอิสรภาพ พุทธประวัติ: วิเคราะห์พระพุทธเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด หลักธรรม: อริยสัจ 4 หลักธรรม: ปัญญาวิมุตติธรรม 4 หลักธรรม: พละ 5 หลักธรรม: มงคล 38 หลักธรรม: ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 พุทธศาสนสุภาษิต: ปฏิรูปการี ชูรวา อุกุฐาตา วินทเต ธน คนขยันเอาการเอางาน กระทำการเหมาะสม ย่อมหาทรัพย์ได้ พุทธศาสนสุภาษิต: วายเมถว ปุริโส ยาว อตถสส นิปปทา เกิดเป็นคนควรจะพยายามจนกว่าจะประสบความสำเร็จ ชาดก: มหาชนกชาดก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
2.2 การออม ประหยัด	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักธรรม: สุขของคฤหัสถ์ หรือ คิหิสุข หรือกามโกภิสุข 4 2. หลักธรรม: สัปปริสธรรม 7 3. หลักธรรม: กุลจักริฎฐิติธรรม 4 4. หลักธรรม: อัตถะ 3 5. สัมมนาพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียง <p><u>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 6. การตัดสินใจเลือกในฐานะผู้บริโภค โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ได้รับอย่างคุ้มค่า 7. ระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันอย่างมีคุณภาพ 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประวัตินี้และความสำคัญของพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาแบบยั่งยืน 2. หลักธรรม: ทิฎฐธัมมิกัตถสังวัตตินิกัทธิธรรม 4 3. หลักธรรม: อธิปไตย 3 4. พุทธศาสนสุภาษิต: สันตุฎฐิ ปนมน ความสันโดษโดยเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง อิมาทาน ทุกข โลก การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก <p><u>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. การนำระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
2.3 ความเมตตากรุณา	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักธรรม: บุญกิริยาวัตถุ 10 2. หลักธรรม: ทิศ 6 3. พุทธศาสนสุภาษิต: กุลยามการี กุลยามณี ปาปการิ จ ปาปก ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 4. ประวัตินี้พุทธสาวก พุทธสาวิกา: นางวิสาขา 5. ประวัตินี้พุทธสาวก พุทธสาวิกา: พระเจ้าพิมพิสาร 6. ประวัตินี้พุทธสาวก พุทธสาวิกา: 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประวัตินี้และความสำคัญของพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนา มุ่งประโยชน์สุขและสันติภาพแก่บุคคล สังคม และโลก 2. หลักธรรม: มงคล 38 3. หลักธรรม: โภคอาทิยะ 5 4. หลักธรรม: อริยวัฑฒิ 5 5. หลักธรรม: สารณียธรรม 6 6. หลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10 7. ชาดก: เวสสันดรชาดก

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	<p>พระเจ้าปเสนทิโกศล</p> <p>7. ชาวพุทธตัวอย่าง: ศาสตราจารย์ สัญญา ธรรมศักดิ์</p> <p>8. ชาวพุทธตัวอย่าง: ม.จ.หญิงพูนพิศ สมัย ดิศกุล</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม</u> <u>และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>9. สถาบันทางสังคมและการจัด ระเบียบทางสังคม</p> <p><u>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</u></p> <p>10. ประวัติดั้งและผลงานของบุคคล สำคัญทั้งไทยและต่างประเทศในสมัย ต่าง ๆ</p>	<p>8. หน้าที่ชาวพุทธ: วิเคราะห์หน้าที่ และบทบาทของอุบาสกอุบาสิกาที่มี ต่อสังคมไทยในปัจจุบัน</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม</u> <u>และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>9. ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>10. ค่านิยมของสังคมไทย</p> <p>11. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ</p> <p><u>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</u></p> <p>12. ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การแข่งขัน การขัดแย้ง และการ ประสานประโยชน์อย่างมีคุณธรรม และรู้เท่าทัน</p>
2.4 ความ กตัญญูกตเวที	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. ความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อ สังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำ ชาติ</p> <p>2. หลักธรรม: มงคล 38</p> <p>3. หลักธรรม: ทศ 6</p> <p>4. พุทธศาสนสุภาษิต: กลยาณการี กล ยาณ ปาปการี จ ปาปก ทำดีได้ดี ทำ ชั่วได้ชั่ว</p> <p>5. ประวัตินิทาน พุทธสาวิก: พระโสณะและพระอุตตระ</p> <p>6. ประวัตินิทาน พุทธสาวิก: นางวิสาขา</p>	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. หลักธรรม: พระรัตนตรัย</p> <p>2. หลักธรรม: โภคอาทิยะ 5</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม</u> <u>และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>3. ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>4. ค่านิยมของสังคมไทย</p> <p>5. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ</p> <p><u>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</u></p> <p>6. ประวัติดั้งและผลงานของบุคคลสำคัญ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีส่วน สร้างสรรค์และพัฒนาชาติไทย</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	<p>7. ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา: นางขุชชุตตรา</p> <p>8. ชาวพุทธตัวอย่าง: ม.จ.หญิงพูนพิศ สมัย ดิศกุล</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>9. สถาบันทางสังคมและการจัด ระเบียบทางสังคม</p> <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <p>10. ระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ในประเทศไทย</p>	<p>7. ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญ ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีส่วน สร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยใน ด้านต่าง ๆ</p>
2.5 การขอ โทษและให้อภัย	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. ชาดก: อัมพชาดก เรื่องมนต์เสก มะม่วง</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>2. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดี ของสังคม และประเทศ โดยยึดหลัก คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลัก ศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>3. สถาบันทางสังคมและการจัด ระเบียบทางสังคม</p> <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <p>4. ระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ใน ประเทศไทย</p>	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. หลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10</p> <p>2. ชาดก: เวสสันดรชาดก</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>3. คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็น พลเมืองดี</p> <p>4. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของ ประเทศและสังคมโลก</p> <p>5. ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>6. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
2.6 ความ สามัคคี	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 2. สัมมนาพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน และการจัดระเบียบสังคม <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 3. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิต ประชาธิปไตย 4. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดี ของสังคม และประเทศ โดยยึดหลัก คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลัก ศาสนาที่ตนนับถือ <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. ระบบการดำเนินชีวิตของมนุษย์ใน ประเทศไทย 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. หลักธรรม: อปริหานิยธรรม 7 2. เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก: การ ครองตนเป็นพลเมืองที่ดี 3. หน้าที่ชาวพุทธ: การปลูกจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ 4. มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตน ต่อพระภิกษุ: การปฏิบัติตนให้เป็น ประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. แนวปฏิบัติของการเป็นพลเมืองดี ตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยใน สังคมไทยและสังคมโลก 6. คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็น พลเมืองดี 7. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของ ประเทศและสังคมโลก 8. ค่านิยมของสังคมไทย 9. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ <p><u>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 10. ปัจจัยต่าง ๆ ที่นำไปสู่การพึ่งพา การแข่งขัน การขัดแย้ง และการ ประสานประโยชน์อย่างมีคุณธรรม และรู้เท่าทัน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
2.7 ความ ซื่อสัตย์สุจริต และรักษาวาจา	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พุทธประวัติ: ปางปฐมเทศนา 2. ชาดก: อัมพชาดก เรื่องมนต์เสกมะม่วง 3. หลักธรรม: ไตรสิกขา 4. หลักธรรม: มรรคมีองค์ 8 อัญริ้งคิกรมรรค 5. พุทธศาสนสุภาษิต: กุหลาบกาฬี กุหลาบปาปกาฬี จ ปาปกาฬี ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว 6. ประวัตินิทานพื้นบ้าน: พุทธสาวิกาสาวงาม: พระมหาปชาบดีเถรี 7. ประวัตินิทานพื้นบ้าน: พุทธสาวิกาสาวงาม: พระโสณะและพระอุตตระ 8. ประวัตินิทานพื้นบ้าน: พุทธสาวิกาสาวงาม: พระมหากัสสปะ 9. ชาวพุทธตัวอย่าง: ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 10. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย 11. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของสังคม และประเทศ โดยยึดหลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา: พระพุทธศาสนามีทฤษฎีและวิธีการที่เป็นสากลและมีข้อปฏิบัติที่ยืดหยุ่น 2. หลักธรรม: พระสัทธรรม 3 3. หลักธรรม: อริยวัฑฒิ 5 4. หลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10 5. ชาดก: เวสสันดรชาดก 6. หน้าที่ชาวพุทธ: การรักษาศีล 8 <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 7. แนวปฏิบัติของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก 8. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก 9. ประเภทของวัฒนธรรม 10. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
2.8 ความ รับผิดชอบ	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> พุทธประวัติ: ประสูติ ในด้านการศึกษา ชาดก: ราโชวาทชาดก หลักธรรม: วุฒิชธรรม 4 หลักธรรม: อุบาสกธรรม 7 หลักธรรม: อปายมุข 6 หลักธรรม: สมบัติ 4 พุทธศาสนสุภาษิต: อดทนนา โจทยศตานิ จงเตือนตนด้วยตน ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา: พระโศณะและพระอุตตระ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา: พระเจ้าพิมพิสาร ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา: พระเจ้าปเสนทิโกศล ชาวพุทธตัวอย่าง: ศาสตราจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ ชาวพุทธตัวอย่าง: ม.จ.หญิงพูนพิศสมัย ดิศกุล <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของสังคม และประเทศ โดยยึดหลัก 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> พุทธประวัติ: วิเคราะห์พระพุทธรูปเจ้าในฐานะเป็นมนุษย์ผู้ฝึกตนได้อย่างสูงสุด หลักธรรม: พระสัทธรรม 3 หลักธรรม: ปัญญาวิมุตติธรรม 4 หลักธรรม: มงคล 38 หน้าที่ชาวพุทธ: วิเคราะห์หน้าที่และบทบาทของอุบาสกอุบาสิกาที่มีต่อสังคมไทยในปัจจุบัน มารยาทชาวพุทธและการปฏิบัติตนต่อพระภิกษุ: การปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และโลก <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> แนวปฏิบัติของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก คุณธรรมและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดี สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก ปฏิบัติตนตามคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ การอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	<p>คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p><u>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</u></p> <p>15. ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญทั้งไทยและต่างประเทศในสมัยต่าง ๆ</p>	<p>12. สถาบันทางสังคมที่สำคัญของไทย</p> <p>13. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ</p> <p><u>สาระที่ 4 : ประวัติศาสตร์</u></p> <p>14. ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์และพัฒนาชาติไทย</p> <p>15. ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีส่วนสร้างสรรค์วัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ</p>
2.9 ความ จงรักภักดีต่อ สถาบัน พระมหากษัตริย์	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. หลักธรรม: มงคล 38</p> <p>2. หลักธรรม: ครุฑธรรม 6</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>3. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย</p> <p>4. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ในฐานะพลเมืองดีของสังคม และประเทศ โดยยึดหลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ</p> <p>5. โครงสร้างการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p>	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <p>1. หลักธรรม: ทศพิธราชธรรม 10</p> <p>2. พุทธศาสนสุภาษิต: ราชา มุขิ มนุสฺสานิ พระราชาเป็นประมุขของประชาชน</p> <p>3. หน้าที่ชาวพุทธ: การปฏิบัติตนที่เหมาะสมในฐานะผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครอง ตามหลักทศเบ็องถ่าง ในทศ 6</p> <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <p>4. สถาบันทางสังคมที่สำคัญของไทย</p> <p>5. การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ</p> <p>6. การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
3. เนติธรรม	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พุทธศาสนสุภาษิต: อดคณา โจทยคตานิ จงเดือนตนด้วยตน 2. พุทธศาสนสุภาษิต: นิสมม กรณิเสยโย ไคร่ครวญก่อนทำจึงดี 3. หน้าทีชาวพุทธ: การปฏิบัติตัวอย่างเหมาะสมด้านกาย วาจา ใจ 4. สัมมนาพระพุทธศาสนากับการแก้ปัญหาและการพัฒนา: พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย 6. สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคม และประเทศ โดยยึดหลักคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ 7. สิทธิมนุษยชน 8. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ สถาบันทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม 9. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครองโดยนำหลักคุณธรรม 	<p><u>สาระที่ 1 : ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พุทธศาสนสุภาษิต: สติ โลกสมิชาโคร สติเป็นเครื่องตื่นในโลก 2. เรื่องน่ารู้จากพระไตรปิฎก: การครองตนเป็นพลเมืองที่ดี 3. หน้าทีชาวพุทธ: การปลูกจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในสังคมพุทธ 4. สัมมนาพระพุทธศาสนากับการและการจัดระเบียบสังคม <p><u>สาระที่ 2 : หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. แนวปฏิบัติของการเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก 6. การส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตยในสังคมไทยและสังคมโลก 7. การดำรงชีวิตในวิถีชีวิตประชาธิปไตย 8. การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย 9. สถานภาพ บทบาท สิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของประเทศและสังคมโลก 10. การมีส่วนร่วมในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ที่มีผลต่อการดำเนิน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทย	เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม	
	ช่วงชั้นที่ 3 (ม. 1 – 3)	ช่วงชั้นที่ 4 (ม. 4 – 6)
	<p>จริยธรรมของศาสนาที่ตนนับถือมาเป็นแนวปฏิบัติ</p> <p>10. แนวทางในการธำรงไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข</p> <p>11. ความเป็นมา หลักการ เจตนารมณ์ โครงสร้าง และสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับ พ.ศ.2540</p> <p>12. การปฏิบัติตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและผลของการนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน</p> <p><u>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</u></p> <p>13. หมายค้ำครองผู้บริโภคร</p> <p>14. สิทธิและการค้ำครองผู้บริโภครของตนเองและครอบครัวและบุคคลอื่น</p> <p>15. แหล่งข้อมูลและหมายค้ำครองผู้บริโภคร</p> <p>16. การดำเนินกิจกรรมพิทักษ์สิทธิและผลประโยชน์ตามหมายค้ำครองและคุณธรรมในฐานะผู้บริโภคร</p> <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <p>17. สิทธิ หน้าที่ กฎระเบียบ สถานการณ์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ชีวิตในสังคมไทยและสังคมโลก</p> <p>11. การปฏิบัติตนตามหมายค้ำครองที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ และสังคมโลก</p> <p>12. สถาบันทางสังคมที่สำคัญของไทย</p> <p>13. ประเภทของวัฒนธรรม</p> <p>14. ความจำเป็นที่ต้องมีการปรับปรุง</p> <p>15. เปลี่ยนแปลง และอนุรักษ์วัฒนธรรม</p> <p>การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดีของชาติ</p> <p>16. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเมืองการปกครอง</p> <p>17. หมายค้ำครองรัฐธรรมนูญโดยเน้นมาตราที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง สิทธิเสรีภาพ หน้าที่</p> <p>18. การปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้อื่นปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสม</p> <p><u>สาระที่ 3 : เศรษฐศาสตร์</u></p> <p>19. หมายค้ำครองที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคร</p> <p>20. การเสียสิทธิของประชาชนเพื่อประโยชน์ร่วมกัน</p> <p><u>สาระที่ 5 : ภูมิศาสตร์</u></p> <p>21. หมายค้ำครองเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม</p>

จากตารางแสดงการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของ ช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ปรากฏเนื้อหา เกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย 3 ประเภท สามารถสรุปได้ว่าในแต่ละช่วงชั้นมีเนื้อหา เกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยทั้ง 3 ประเภทปรากฏอยู่ในสาระสำคัญตามกลุ่มสาระการ เรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมทั้ง 5 สาระ ซึ่งครูผู้สอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมสามารถที่จะบูรณาการคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในแต่ละเรื่อง กับสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้เพื่อเป็นการพัฒนาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย ให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยภายในประเทศ

นิรมล หันหาบุญ (2538: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรม ไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้าน วัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะ ทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ด้านจารีตประเพณี ด้านขนบประเพณี ด้านธรรมเนียมประเพณี และด้านการใช้ภาษาไทย ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้า ศึกษาจากผู้เชี่ยวชาญด้าน วัฒนธรรมจำนวน 20 ท่าน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาใน ทศวรรษหน้านั้น ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันทั้ง 79 คุณลักษณะ และผู้เชี่ยวชาญมี ความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาอยู่ในระดับ มากที่สุด คือ 1) ด้านจารีตประเพณี 12 คุณลักษณะ ได้แก่ กล้าที่จะขอโทษด้วยตนเอง ไม่ซัด ทอดความผิดของตน ต้องยุติด้วยเหตุผล ไม่ข่มเหงเบียดเบียนผู้อื่น รู้จักเลือกอาชีพที่สุจริต ไม่ซัด ต่อกฎหมาย รู้จักเลือกอาชีพที่สุจริต ไม่ซัดต่อศีลธรรม ปฏิบัติตามจรรยาบรรณของอาชีพโดยไม่ เห็นแก่เงินเป็นใหญ่ มีสัจจะไม่ละเมิดต่อคำมั่นสัญญาของตนเอง ยึดมั่นต่อการรักษาคำพูดที่ซอบ ธรรม รู้จักคิดก่อนพูด กล้าต่อสู้เพื่อความถูกต้อง และละอายต่อความประพฤติที่ผิดศีลธรรม 2) ด้านขนบประเพณี 9 คุณลักษณะ ได้แก่ ปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมืองทุกกรณี ไม่ละเมิด กฎหมาย รู้จักถนอมใช้สาธารณสมบัติของชาติ ตั้งใจจริงในการทำงานที่ได้รับมอบหมายโดย

ความชอบธรรมไม่บิดพลิ้ว มีลำดับขั้นตอนในการคิด ควบคุมตนเองให้ปฏิบัติได้ถูกกาลเทศะ ควบคุมตนเองให้ทำงานที่ได้รับมอบหมายได้ตามเงื่อนไขได้อย่างสม่ำเสมอด้วยความจริงใจ ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน และเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังด้วยความอดทน 3) ด้านธรรมเนียมประเพณี 6 คุณลักษณะ ได้แก่ ใช้คำพูด “ขอใจ ขอขอบคุณ ขอโทษ” ตามควรแก่โอกาส และฐานะของบุคคล กระทำต่อผู้อื่นด้วยความจริงใจ ไม่แสดงอาการดูหมิ่น ถ่มงืนเหยียดหยามทั้งบุคคลและสถานที่ แสดงความเคารพตามประเพณีไทย วางตัวให้เหมาะสมกับเพศและวัยตามฐานะของตน และไม่ใช้อำนาจโดยมิชอบธรรมอันจะทำให้ผู้อื่นเสียผลประโยชน์ และ 4) ด้านการใช้ภาษาไทย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ ใช้คำพูดได้ชัดเจนเหมาะสมกับบุคคลและกาลเทศะ อ่านออกเสียงได้ถูกต้องตามอักขรวิธีของไทย และเขียนภาษาไทยและเลขไทยได้ถูกต้องตามแบบแผน

นภาพร แก้วนิมิตชัย (2539: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วัฒนธรรมนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของไทยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์ ใช้แบบวัดวัฒนธรรมและการสังเกต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 จำนวน 2,211 คน วิเคราะห์วัฒนธรรมด้วยวิธีการวิเคราะห์ห้อยคล้องประกอบ สกัดตัวประกอบด้วยวิธีพีซี หมุนแกนแบบออโรคอนอลด้วยวิธีแวกซ์ วิเคราะห์ความแตกต่างของวัฒนธรรมนิสิตตามภูมิภาคด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และแบบทดสอบรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ้ และการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) ส่วนประกอบสำคัญของวัฒนธรรมนิสิตนักศึกษามี 15 ด้าน คือ 1.1) การใช้เวลาเมื่ออยู่ ณ ที่พักอาศัย 1.2) กิจกรรมในชั้นเรียน 1.3) ทักษะคิดที่มีต่อการเรียน 1.4) กิจกรรมที่ทำในเวลาว่าง 1.5) ความสัมพันธ์ระหว่างนิสิตนักศึกษากับอาจารย์ 1.6) การคบเพื่อน 1.7) ทักษะคิดและความร่วมมือที่มีต่อกิจกรรมในสถาบันที่ศึกษา 1.8) ทักษะคิดที่มีต่อที่พักอาศัย 1.9) การทำงานเพื่อหารายได้พิเศษ 1.10) การวางแผนเพื่อการประกอบอาชีพ 1.11) ความสนใจด้านศิลปะ 1.12) ความสนใจในเรื่องปัญหาของสังคม 1.13) ทักษะคิดที่มีต่อการเมือง 1.14) ความเชื่อทางศาสนา และ 1.15) การธำรงรักษาความเป็นไทย 2) วัฒนธรรมนิสิตนักศึกษามี 14 แบบ คือ 2.1) มุ่งเรียน 2.2) กิจกรรมนิยม 2.3) สนใจสังคม 1.4) ศาสนานิยม 1.5) ศิษย์กับอาจารย์ 1.6) ศิลปนิยม 1.7) มุ่งอาชีพ 1.8) สนใจการเมือง 1.9) สนใจงานพิเศษ 1.10) ธำรงไทย 1.11) ใฝ่รู้ 1.12) สนใจอยู่หอพัก 1.13) กลุ่มเพื่อน และ 1.14) ชาตินิยม นิสิตนักศึกษาที่มีภูมิหลังด้านวิธีการสำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ภูมิลำเนาเดิม อาชีพบิดามารดา รายได้บิดามารดา สถานที่ตั้งของสถาบันที่ศึกษา สาขาวิชาและสถานที่พักอาศัยต่างกันมีวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) การศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่แต่งกายเรียบร้อย อยู่ในกลุ่มเพื่อน ชอบบออยู่หอพัก ไม่ค่อยเข้าร่วมกิจกรรม สนใจปัญหาสังคมน้อย เห็นความสำคัญของศาสนาแต่ไม่ได้ปฏิบัติ ไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กับอาจารย์ สนใจศิลปะ การเมืองน้อย ไม่ได้ทำงานพิเศษ มีทัศนคติที่ดีต่อวัฒนธรรมประเพณีไทย ด้านการเรียนนิสิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์บริหารธุรกิจ และสาขาวิชาวิทยาศาสตร์ประยุกต์ ให้ความสนใจเรียนอย่างสม่ำเสมอ มากกว่าสาขาวิชาสังคมศาสตร์และสาขาวิชามนุษยศาสตร์

รุ่งนภา จอนเจดสิน (2539: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติตนทางจริยธรรมตามการรับรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำแนกตามประสบการณ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติตนทางจริยธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามการปฏิบัติตนทางจริยธรรม และส่งไปยังตัวอย่างประชากร นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 571 คน ที่เลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นหลายขั้นตอน จากโรงเรียนรัฐบาล 8 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร ข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์หาค่ามัธยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับมาก 4 ด้าน คือ ด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความกล้า ความสุภาพอ่อนน้อม มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับพอใช้ 3 ด้าน คือ ความซื่อสัตย์ การมีวินัย การตรงต่อเวลา 2) นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมมากและนักเรียนที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมไม่มาก มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับมาก 3 ด้านเหมือนกัน คือ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความกล้า มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับพอใช้ในด้านการมีวินัย การตรงต่อเวลา ยกเว้นด้านความซื่อสัตย์ และความสุภาพอ่อนน้อม นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมมาก มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับมาก แต่นักเรียนที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมไม่มาก มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในระดับพอใช้

สุรจิต นิตย์คำหาญ (2540: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา และเปรียบเทียบจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ โดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมไทยจากกลุ่มตัวอย่าง 386 คน ที่ได้จากการสุ่มอย่างง่าย ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีจิตสำนึกด้านสำนึกในคุณค่าของวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับดี และการปฏิบัติอยู่ในระดับพอใช้ ผลการเปรียบเทียบ

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่ามีจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยไม่แตกต่างกัน

ภัทริยา งามमुख (2544: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาและเปรียบเทียบคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทั้งสิ้น 10 คุณลักษณะประกอบด้วย 1. ด้านจารีตประเพณี 2. ด้านขนบประเพณี 3. ด้านธรรมเนียมประเพณี 4. ด้านการเรียน 5. ด้านสังคมและเพื่อน 6. ด้านศาสนา 7. ด้านศิลปะ 8. ด้านการเมือง 9. ด้านการใช้ภาษา 10. ด้านการใช้ชีวิตประจำวัน ใช้วิธีดำเนินการวิจัยเชิงบรรยาย โดยวิเคราะห์เนื้อหาแล้วสร้างแบบประเมินคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา และนำไปใช้กับนิสิตนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 3,070 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในปัจจุบัน พบว่าอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในการชื่นชม เทิดทูน สถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ด้านการมีน้ำใจ การยิ้มแย้มแจ่มใส ความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ สุภาพ อ่อนน้อม รู้จักกาลเทศะ อยู่ในระดับมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 4.15 2) ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาพบว่า 2.1) คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยส่วนกลางและกรุงเทพมหานครกับมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค พบว่านิสิตนักศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาคมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในส่วนกลางและกรุงเทพมหานครทุกด้านคุณลักษณะ และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสิ้น 8 ด้านคุณลักษณะและแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสิ้น 2 ด้านคุณลักษณะ 2.2) คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัยของรัฐบาลและมหาวิทยาลัยเอกชนพบว่า นิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเอกชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยของรัฐบาล 9 ด้านคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสิ้น 9 ด้านคุณลักษณะ และมีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งสิ้น 1 ด้านคุณลักษณะ 2.3) คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาระหว่างสาขาวิชาที่ศึกษา พบว่านิสิตนักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในสาขาวิชาที่แตกต่างกันมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทุกด้านคุณลักษณะ

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547: II-XXVI) ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อค้นหา รวบรวมและสังเคราะห์คุณลักษณะคุณลักษณะคนทั้งที่พึงประสงค์จากแหล่งข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ 2) เพื่อกำหนดกลุ่มคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต ที่จะมีส่วนสนับสนุนการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ที่สอดคล้องกับสภาพของสังคมไทยและสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก 3) เพื่อกำหนดเป้าหมายการพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์โดยแบ่งตามช่วงวัย ตั้งแต่แรกเกิดจนถึงอายุ 20 ปี โดยแบ่งออกเป็นช่วงวัยทารก ปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษาและอุดมศึกษา 4) เพื่อศึกษาอุปสรรค จุดแข็ง โอกาสและแนวทางพัฒนาคนไทยให้มีคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ดังกล่าว ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 65 ท่าน และกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการระดมความคิดเห็นแบบเน้นกลุ่มเป้าหมายและการตอบแบบสอบถาม จำนวน 25 ท่าน การวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบลักษณะพหุวิธี ดังนี้ 1) การวิจัยเอกสาร 2) การวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีขั้นตอนดังนี้ 2.1) การสัมภาษณ์เชิงลึก 2.2) การประชุมแบบเน้นกลุ่มเป้าหมาย ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ 10 ลักษณะ คือ มีความสามารถในการคิด มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ และรักความถูกต้อง ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดี และสูงใหญ่ รักการเรียนรู้ มีสุขภาพจิตดี ขยัน อดทน ทุ่มเททำงานหนัก มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีระเบียบวินัย ใฝ่รอบด้านและเท่าทันสถานการณ์ เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย 2) แนวทางภาพรวมในการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ คือ กำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ ปฏิรูปกฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาคน ปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปสื่อ ผู้นำในสังคมต้องเป็นแบบอย่าง สร้างครอบครัวเข้มแข็ง สร้างชุมชนเข้มแข็ง พัฒนาแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลาย ส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพกายและจิต และการศาสนา มีบทบาทมากขึ้น 3) จุดแข็งและโอกาสในการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ ดังนี้ 3.1) จุดแข็ง คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่เอื้อต่อการพัฒนาคน ความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมไทยที่เป็นจุดแข็ง ครอบครัวที่ยังมีความสัมพันธ์สูง พื้นฐานการยึดมั่นในศาสนา 3.2) โอกาส คือ การปฏิรูปการศึกษา การมุ่งทิศเศรษฐกิจพอเพียงและการส่งเสริม 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การตื่นตัวในการคุ้มครองผู้บริโภค การจัดตั้งกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา การจัดตั้งกระทรวงวัฒนธรรม การทำสงครามกับยาเสพติด ความตื่นตัวในการต่อต้านการทุจริต ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ และกระแสประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของคนในสังคมมากขึ้น 4) อุปสรรคการพัฒนาคุณลักษณะคนไทยที่พึงประสงค์ คือ ปัญหาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมไทย ปัญหาค่านิยมของคนไทยที่มีมาแต่เดิม การขาดเป้าหมาย นโยบายและ

แนวทางที่ชัดเจน ต่อเนื่องและเอาจริงเอาจังในการพัฒนาคน การขาดเงินงบประมาณอย่างเพียงพอในการพัฒนาคน ผู้นำและผู้มีชื่อเสียงในสังคมไม่เป็นแบบอย่างที่ดี ปัญหาระบบการศึกษา ได้แก่ ปัญหาด้านวิธีการเรียนการสอน ปัญหาด้านครูที่ยังขาดคุณภาพ ปัญหาด้านความไม่เท่าเทียมทางการศึกษา เป็นต้น ปัญหาครอบครัว ได้แก่ การไม่มีเวลาในการอบรมเลี้ยงดู การขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การมีช่องว่างทางความคิดระหว่างวัย เป็นต้น สื่อมวลชนมีอิทธิพลในทางลบ กระแสโลกาภิวัตน์ และการพึ่งพิงต่างประเทศสูงเกินความจำเป็น

จากการศึกษางานวิจัยภายในประเทศ พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาฯ ยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยในเรื่องดังกล่าว จะพบแต่งงานวิจัยในระดับประถมศึกษาและอุดมศึกษางานเท่านั้นซึ่งเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย ซึ่งงานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมี 2 ประเภท คือ 1) เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดกลุ่มคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต ผลการวิจัยพบว่าคุณลักษณะที่สังคมต้องการมาก ได้แก่ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ รักความถูกต้อง ขยัน อดทน ทู่เมเท ทำงานหนัก มีจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม มีระเบียบวินัย เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย 2) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษา จิตสำนึกด้านวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา และการปฏิบัติตนตามจริยธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จากผลการวิจัยพบว่านักเรียนมัศึกษามีจิตสำนึกด้านวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับดี และนิสิตนักศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมากในเรื่องความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความกตัญญูกตเวที ความสุภาพอ่อนน้อม ซึ่งทั้งสามคุณลักษณะสอดคล้องกับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมอยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Hong (1999: 3664-A) ได้วิจัยเรื่อง “A comparative study of childrearing values in the United States and China” วัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการดำเนินชีวิตของนักเรียนชาวอเมริกันและนักเรียนชาวจีน ผลการวิจัยพบว่า ค่านิยมในการดำเนินชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนในประเทศจีนและสหรัฐอเมริกา มีค่านิยมทางด้านวัฒนธรรมแตกต่างกันมาก ซึ่งแสดงว่าบ้านหรือครอบครัวมีอิทธิพลต่อการอบรมให้นักเรียนมีค่านิยมอย่างไรก็ได้ เนื่องจากพบว่า ครอบครัวของคนเอเชียคือชาวจีนมีการอบรมให้นักเรียนอยู่ในกรอบของวัฒนธรรม จารีตประเพณีที่เคร่งครัด และมีอุดมคติในลัทธิคอมมิวนิสต์

จึงทำให้นักเรียนอยู่ในกรอบของวัฒนธรรมมากกว่านักเรียนของประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเลี้ยงดูแบบอิสระเสรี แสดงให้เห็นว่า กรอบคร้วมีอิทธิพลต่อการพัฒนาค่านิยมของคนในกรอบคร้วมาก

Huston (2004) ได้วิจัยเรื่อง “Cultural characteristics and Native American student achievement in Oklahoma public schools” การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาเพื่อสำรวจความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวอินเดียนแดงกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอินเดียนแดงในโรงเรียนรัฐบาลในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อประโยชน์ในการวางหลักสูตรสถานศึกษาให้สัมพันธ์กับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างของนักเรียนอินเดียนแดงกับนักเรียนอเมริกันยุโรป จากรายงานการศึกษาแห่งชาติพบว่าที่ผ่านมานักเรียนอินเดียนแดงจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำมาก และมีอัตราการออกจากโรงเรียนกลางคันเป็นจำนวนมาก ซึ่งจัดเป็นปัญหาสังคมระดับใหญ่ของชาวอินเดียนแดง งานวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อตกลงว่าความแตกต่างของคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของชนเผ่าส่งผลโดยตรงต่อความเข้าใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำของชาวนักเรียนอินเดียนแดงในโรงเรียนรัฐบาลหรือไม่ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย จากข้อมูลจำนวนมากที่ได้รับ พบว่า คุณลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวอินเดียนแดงส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอินเดียนแดงในโรงเรียนรัฐบาล

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า งานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาโดยตรงไม่มี จะพบแต่งานวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินชีวิตของชาวจีนและชาวอเมริกัน ซึ่งสรุปได้ว่าสถาบันครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝัง และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมให้กับเยาวชนเป็นอย่างมาก และงานวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของชนเผ่ากับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชาวอินเดียนแดงในโรงเรียนรัฐบาลของสหรัฐอเมริกา สามารถสรุปได้ว่าคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของชาวอินเดียนแดงมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ต่ำของนักเรียนอินเดียนแดงในโรงเรียนรัฐบาล

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาคูณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ใช้ระเบียบวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) และใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ (survey) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา
3. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 6 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ นักเรียนที่เป็นประชากรในการวิจัยครั้งนี้มีทั้งสิ้น 273,099 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ จำนวนกลุ่มตัวอย่างได้มาจากตารางสำเร็จรูปสำหรับกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ ศิริชัย กาญจนวาสิ ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุโข (2547: 132) ได้เสนอไว้ โดยขนาดประชากรจำนวนมากกว่า

100,000 คน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และยอมรับให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน $\pm 5\%$ จะต้องใช้กลุ่มตัวอย่างน้อยที่สุดจำนวน 400 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (multistage sampling) โดยสุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เปิดสอนทั้งระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีทั้งหมด 3 เขต โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ ได้จำนวนทั้งสิ้น 114 โรงเรียน

2. สุ่มตัวอย่างประชากรตามกลุ่มโรงเรียน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับฉลากมาเขตละ 5 โรงเรียน ได้ตัวอย่างประชากรโรงเรียนจำนวน 15 โรงเรียน

3. จากตัวอย่างประชากรแต่ละโรงเรียน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างเจาะจง (purposive selection) โดยเลือกเฉพาะนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

4. สุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนมีจำนวนเท่ากัน ผู้วิจัยจึงใช้ฐานจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียน 420 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) มาโรงเรียนละ 28 คน ซึ่งแบ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 14 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 14 คน ดังรายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียน	จำนวนนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวนนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 6	จำนวนนักเรียน ที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่าง (รวม)
เขต 1			
1. โรงเรียนศรีอยุธยา	14	14	28
2. โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย	14	14	28
3. โรงเรียนพุทธจักรวิทยา	14	14	28
4. โรงเรียนกุนนทีรุทธารามวิทยาคม	14	14	28

ตารางที่ 2 (ต่อ)

โรงเรียน	จำนวนนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 3	จำนวนนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 6	จำนวนนักเรียน ที่เป็นกลุ่ม ตัวอย่าง (รวม)
5. โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย	14	14	28
<u>เขต 2</u>			
6. โรงเรียนดอนเมืองจาตุรจินดา	14	14	28
7. โรงเรียนฤทธิยะวรรณาลัย	14	14	28
8. โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ รัชดา	14	14	28
9. โรงเรียนสารวิทยา	14	14	28
10. โรงเรียนหอวัง	14	14	28
<u>เขต 3</u>			
11. โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง	14	14	28
12. โรงเรียนมัธยมวัดคุลีธาราม	14	14	28
13. โรงเรียนวัดน้อยใน	14	14	28
14. โรงเรียนวัดบวรเมศกล	14	14	28
15. โรงเรียนชินโนรสวิทยาลัย	14	14	28
รวม	210	210	420

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยมีขั้นตอนในการสร้างแบบสอบถาม ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยเพื่อสร้างเป็นกรอบคำถามในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทย ซึ่งได้ข้อคำถามทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 วัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม มีข้อคำถามจำนวน 4 ข้อ ด้านที่ 2 วัฒนธรรมไทยด้านคติธรรม มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ ด้านที่ 3 วัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม มีข้อคำถามจำนวน 3 ข้อ และความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย มีข้อคำถามจำนวน 1 ข้อ (ดังรายละเอียดในภาคผนวกหน้า 107)

2. ดำเนินการนำกรอบคำถามคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาไป สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยจำนวน 3 ท่าน โดยส่งกรอบคำถามคุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาให้ผู้เชี่ยวชาญก่อน แล้วจึงไปสัมภาษณ์ความคิดเห็นในช่วง วันที่ 21 - 25 สิงหาคม 2549 ทั้งนี้ได้มีการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ข้อใดข้อ หนึ่ง ดังต่อไปนี้

2.1 เป็นบุคคลที่มีประสบการณ์การทำงาน หรือสอนเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยใน องค์กร สถาบัน และมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไม่นต่ำกว่า 5 ปี หรือ

2.2 เป็นบุคคลที่มีผลงานทางวิชาการ และ/หรือการวิจัยอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 5 ชิ้น เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ หรือ

2.3 เป็นบุคคลที่มีตำแหน่งระดับผู้บริหารที่รับผิดชอบ หรือเคยมีตำแหน่งระดับ ผู้บริหารที่รับผิดชอบในงานด้านวัฒนธรรมไทย

3. วิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยจากสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดของสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยใน แต่ละด้าน ดังต่อไปนี้

3.1 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรมมีสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้อง ได้แก่ การเป็นลูกที่ดีตามหลักทศเบ็องหน้าในทศ 6 พระพุทธศาสนากับการพัฒนาตนและ ครอบครัว การปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมทางด้านกาย วาจา และใจ สัทธิมนุษยชน ประโยชน์และ คุณค่าของการปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ สถาบันทาง สังคม การจัดระเบียบทางสังคม สังคมไทย ระบบการดำเนินชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ ในประเทศไทย เป็นต้น

3.2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคดิธรรมมีสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้อง ได้แก่ พุทธประวัติ อริยสัจ 4 ปัญญาวิมุติธรรม 4 ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา สถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ในฐานะพลเมืองดีของสังคมและประเทศ โดยยึดหลัก คุณธรรมของการอยู่ร่วมกันตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ สถาบันทางสังคม การจัดระเบียบทาง สังคม ค่านิยมของสังคมไทย การตัดสินใจเลือกในฐานะผู้บริโภคโดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่ ได้รับอย่างคุ้มค่า ระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและการประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน อย่างมีคุณภาพ ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญทั้งไทยและต่างประเทศในสมัยต่าง ๆ และ ระบบการดำเนินชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของมนุษย์ในประเทศไทย เป็นต้น

3.3 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรมมีสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้อง ได้แก่ พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชนและการจัดระเบียบสังคม การครองตนเป็นพลเมืองที่ดี ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ สถาบันทางสังคมและการจัดระเบียบทางสังคม การปฏิบัติตนตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศชาติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริโภค สิทธิ หน้าที่ กฎระเบียบ สถานการณ์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. สักระยะนี้เนื้อหาจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา รวมทั้งคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยจากสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของช่วงชั้นที่ 3 และ 4 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เพื่อพัฒนาเป็นแบบสอบถามคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งได้แบบสอบถามที่มีข้อคำถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check-list) แบบสอบถามนี้มีกรอบคำถามเกี่ยวกับเรื่องเพศ ศาสนา และระดับชั้นที่เรียน จำนวน 3 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสทธรรม ด้านคดิธรรม และด้านเนติธรรม โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ จำนวน 75 ข้อ และแบบปลายเปิด (open-ended) จำนวน 3 ข้อ ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับสาเหตุในประเด็นที่นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่อยู่ในระดับน้อย/น้อยที่สุด

5. นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข จากนั้นในช่วงวันที่ 27 พฤศจิกายน - 1 ธันวาคม 2549 ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยจำนวน 3 ท่าน (ดังปรากฏรายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมไทยในภาคผนวกหน้า 106) พิจารณาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (content validity) และความเป็นปรนัยของภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม เพื่อปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ผลการดำเนินการมีดังนี้

5.1 จากการตรวจสอบความเหมาะสมและความครอบคลุมของนิยามและข้อคำถามที่สร้างขึ้น คุณลักษณะทางวัฒนธรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาทั้ง 75 ข้อ ประกอบด้วยเนื้อหา 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสทธรรม มีข้อคำถามจำนวน 25 ข้อ

ด้านที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคตินิยม มีข้อคำถามจำนวน 41 ข้อ และคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติกรรม มีข้อคำถามจำนวน 9 ข้อ ซึ่งจากข้อคำถามทั้ง 3 ด้าน มีข้อคำถามที่ผู้ทรงคุณวุฒิตัดสินว่ามีความตรงตามเนื้อหาโดยพิจารณาจากค่า คำนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหา (IOC) มีค่าเป็น 1 จำนวนทุกข้อ

5.1.1 เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกข้อคำถามที่มีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ IOC มากกว่า 0.6 หรือร้อยละ 60 ซึ่งโดยทั่วไปถือว่าถ้า IOC มีค่ามากกว่า 0.5 ก็ถือว่าข้อคำถามนั้นมีความสอดคล้องกับเนื้อหาแล้ว (ณัฐกรรณ์ หลาวทอง, 2548: 102-105) ดังนั้นข้อคำถามทั้ง 75 ข้อ จึงผ่านการพิจารณาความตรงตามเนื้อหาตามเกณฑ์ข้างต้น

5.2 นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิได้เสนอแนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อกระทงในด้านการใช้ภาษาจำนวน 8 ข้อคำถาม ในข้อที่ 9, 10, 23, 37, 38, 47, 62, และข้อ 74 ดังต่อไปนี้

5.2.1 ข้อ 9 กล่าวคำ “ขอบคุณ ขอโทษ ไม่เป็นไร” ตามโอกาสและสถานการณ์ ปรับเป็น : กล่าวคำ “สวัสดิ์ขอบคุณ ขอโทษ ไม่เป็นไร (ครับ / ค่ะ)” ตามโอกาสและสถานการณ์

5.2.2 ข้อ 10 ยกมือไหว้ พร้อมกล่าวคำ “สวัสดิ์ครับ / ค่ะ” แก่บุคคลตามสถานภาพ ปรับเป็น : แสดงความเคารพด้วยการยกมือไหว้ แก่บุคคลตามสถานภาพ

5.2.3 ข้อ 23 แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับการไปวัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนา ปรับเป็น : แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่

5.2.4 ข้อ 37 มีความเอ็นดู ไม่รังแกสัตว์ต่าง ๆ ปรับเป็น : ข้อ 39 มีความเมตตา ไม่รังแกสัตว์ต่าง ๆ

5.2.5 ข้อ 38 ช่วยเหลือเพื่อนที่ต้องการความช่วยเหลือในสิ่งที่ถูกต้อง ปรับเป็น : ข้อ 37 ช่วยเหลือเพื่อนในสิ่งที่ถูกต้อง

5.2.6 ข้อ 47 ระวังความโกรธเมื่อเกิดความไม่พอใจ ปรับเป็น : ระวังความโกรธและให้อภัยเมื่อเกิดความไม่พอใจ

5.2.7 ข้อ 62 เรียนวิชาการต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ ปรับเป็น : เรียนหนังสือด้วยความตั้งใจ

5.2.8 ข้อ 74 ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนของประเพณีที่สำคัญของไทย เช่น ประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เป็นต้น ปรับเป็น : ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนของประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

5.2.9 จากคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม เรื่องการทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งของชาติตนและของคนอื่น ปรับเป็น : การทำความเคารพต่อสถานที่ และสัญลักษณ์แสดงความเคารพของคนในชาติและของผู้อื่น

6. นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและนำมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาอีกครั้ง จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (try-out) กับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 จำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นชั้นละ 15 คน ในโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ไม่ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย พร้อมทั้งสัมภาษณ์นักเรียนเพื่อสำรวจปัญหาในการทำแบบสอบถามและความเข้าใจในข้อคำถาม ซึ่งมีนักเรียนบางคนไม่เข้าใจในข้อคำถามข้อ 14 ที่ว่า “ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ชอบด้วยเหตุผลอย่างมีมารยาท” โดยผู้วิจัยได้อธิบายให้ฟังระหว่างเก็บข้อมูล แล้วนำมาปรับเป็น “ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผลอย่างมีมารยาท” นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้วนักเรียนกลุ่มผู้ทดลองใช้แบบสอบถามให้ความเห็นว่าไม่มีประเด็นใดที่ต้องปรับปรุงแก้ไข เมื่อผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามแล้วจึงได้นำมาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ก่อนที่จะนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์แล้วจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ และนำไปเก็บข้อมูลกับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ตามโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เลือกไว้

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยติดต่อทำหนังสือเพื่อขอความร่วมมือในการวิจัยจากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อให้ออกหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูลถึงผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัยและแบบสอบถามไปยังโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อส่งถึงผู้บริหารโรงเรียนในการแจ้งวัตถุประสงค์และขอความร่วมมือในการวิจัย โดยดำเนินการตั้งแต่วันที่ 13 - 19 ธันวาคม 2549 ซึ่งในช่วงเวลาหลังจากนั้นผู้วิจัยได้ติดต่อประสานงานกับทางโรงเรียนว่าจะเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้หรือจะให้ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ในโรงเรียนที่อนุญาตให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้ด้วยตนเอง ผู้ประสานงานทางโรงเรียนจะเตรียมนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนในหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการ และประโยชน์ของการวิจัย แก่กลุ่มตัวอย่าง

ที่ชั้นเรียนของนักเรียนในช่วงเวลาที่ทางโรงเรียนจัดเตรียมให้ อาทิ คาบเรียนซ่อมเสริม คาบเวลาพักกลางวัน คาบเวลาที่นักเรียนว่างจากการเรียน เป็นต้น โดยใช้เวลาในการตอบแบบสอบถามประมาณ 20 นาที ในส่วนของโรงเรียนที่ผู้วิจัยไม่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง จะมีผู้ประสานงานในแต่ละโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลให้และได้นัดหมายเวลาประมาณ 1 สัปดาห์ให้ผู้วิจัยไปปรับแบบสอบถามกลับคืน

4. ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดจากที่ได้ดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองและจากที่โรงเรียนดำเนินการเก็บข้อมูลให้ในวันที่ 12 มกราคม 2550 โดยใช้เวลารวบรวมแบบสอบถามทั้งสิ้น 31 วัน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 406 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.67 เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว พบว่า มีแบบสอบถามที่สมบูรณ์จำนวน 402 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.71 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามด้วยโปรแกรม SPSS 14.0 for Windows (Statistical Package for Social Sciences) โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

แบบสอบถามตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (check-list) วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ

แบบสอบถามตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 4 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับมีความหมายดังนี้

- 4 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด
- 3 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านนั้น อยู่ในระดับมาก
- 2 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านนั้น อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านนั้น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

แบบสอบถามตอนที่ 2 วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (\bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (s) โดยมีการแปลความหมายระดับค่าเฉลี่ยเลขคณิต ดังนี้

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 3.56 – 4.00 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านนั้นมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 2.56 – 3.55 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย
ในด้านนั้นมาก

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 1.56 – 2.55 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย
ในด้านนั้นน้อย

ค่าเฉลี่ยเลขคณิตระหว่าง 1.00 – 1.55 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย
ในด้านนั้นน้อยที่สุด

และแบบสอบถามปลายเปิด (open-ended) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจง
ความถี่ และหาค่าร้อยละ

วิธีเสนอผลวิจัย

การนำเสนอข้อมูลผลวิจัยในรูปแบบตารางประกอบความเรียง โดยในส่วนคำถามปลายเปิดใช้
การวิเคราะห์เนื้อหา แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและนำเสนอด้วยตารางประกอบความเรียง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์ ในการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้านสทธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย และใช้วิธีการศึกษาแบบสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามเรื่อง “คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา” เป็นเครื่องมือในการสำรวจเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ ผู้วิจัยได้ดำเนินการส่งแบบสอบถามจำนวน 420 ฉบับ และได้รับกลับคืนมา 406 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.67 ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ 402 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 95.71 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมดที่ส่ง โดยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของนักเรียนมัธยมศึกษา นำเสนอในตารางที่ 3

ตอนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา นำเสนอในตารางที่ 4-6 โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้าน สทธรรม

ส่วนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้าน คติธรรม

ส่วนที่ 3 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้าน เนติธรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาเหตุที่นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทาง วัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด นำเสนอในตารางที่ 7

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 1 นำเสนอข้อมูลสถานภาพทั่วไปของนักเรียนมัธยมศึกษา ด้านเพศ ศาสนา และระดับชั้นที่เรียน ดังปรากฏในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จำนวนและค่าร้อยละของนักเรียนมัธยมศึกษาจำแนกตามสถานภาพ

รายการ	จำนวน (n = 402)	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	181	45
1.2 หญิง	221	55
2. ศาสนา		
2.1 พุทธ	389	96.8
2.2 คริสต์	9	2.2
2.3 อิสลาม	4	1.0
3. ระดับชั้นที่เรียน		
3.1 มัธยมศึกษาปีที่ 3	200	49.8
3.2 มัธยมศึกษาปีที่ 6	202	50.2

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 55 เป็นนักเรียนชาย จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 45 ศาสนาที่นักเรียนนับถือมากที่สุด คือ ศาสนาพุทธ จำนวน 389 คน คิดเป็นร้อยละ 96.8 รองลงมาคือ ศาสนาคริสต์ จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 และน้อยที่สุด คือ ศาสนาอิสลาม จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 1 เมื่อจำแนกตามระดับชั้นที่เรียน พบว่าเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 202 คน คิดเป็นร้อยละ 50.2 และเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 49.8

ตอนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

ตอนที่ 2 นำเสนอคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้านสหธรรม ส่วนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้านคติธรรม และส่วนที่ 3 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในด้านเนติธรรม ดังปรากฏในตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของระดับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ในด้านสหธรรม

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม			
การปฏิบัติตนต่อครอบครัว	3.11	0.66	มาก
1. ปรึกษากับบุคคลในครอบครัวก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไปเสมอ	2.91	0.70	มาก
2. ใช้วาจาที่สุภาพกับบุคคลในครอบครัว	3.17	0.59	มาก
3. มีน้ำใจช่วยเหลืองานภายในบ้านอย่างสม่ำเสมอ	2.97	0.69	มาก
4. ไม่สร้างปัญหาและความไม่สบายใจให้กับครอบครัว	3.16	0.68	มาก
5. ใช้เหตุผลเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่น	3.10	0.68	มาก
6. ต้อนรับแขกด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและให้ความเคารพตามสมควร	3.35	0.62	มาก
การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน	3.28	0.66	มาก
7. แสดงความอ่อนโยนสุภาพอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่	3.41	0.61	มาก
8. วางตัวได้เหมาะสมกับเพศและวัยตามสถานภาพของตน	3.18	0.60	มาก
9. กล่าวคำ “สวัสดี ขอบคุณ ขอโทษ ไม่เป็นไร (ครับ/ค่ะ)” ตามโอกาสและสถานการณ์	3.52	0.59	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
10. แสดงความเคารพด้วยการยกมือไหว้ แก่บุคคลตามสถานภาพ	3.51	0.61	มาก
11. ไม่ใช้วาจาหรือแสดงกิริยาอันเป็นการดูหมิ่น ก้าวร้าวแก่บุคคลอื่น	3.16	0.65	มาก
12. ไม่จับมือหรือโอบกอดเพื่อนต่างเพศในที่สาธารณะ	3.25	0.90	มาก
13. เข้าแถวเป็นระเบียบเพื่อซื้อสินค้าหรือใช้บริการ	3.06	0.75	มาก
14. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผลอย่างมีมารยาท	3.16	0.58	มาก
การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ	3.14	0.67	มาก
15. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ	3.08	0.63	มาก
16. ยืนตรงเพื่อแสดงเคารพเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ	3.39	0.67	มาก
17. ไม่กล่าวถึงประเทศชาติไปในทางที่เสียหาย	3.55	0.67	มาก
18. ใช้ทรัพยากรของชาติอย่างประหยัด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น	2.86	0.66	มาก
19. ไม่ทำความเสียหายหรือก่อให้เกิดสิ่งปฏิกูลในที่สาธารณสถาน และสาธารณสมบัติของชาติ	3.24	0.65	มาก
20. ร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน / สังคมตามโอกาส	2.70	0.73	มาก
21. ยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำความดีให้กับสังคมส่วนรวม	3.16	0.66	มาก
การทำความเคารพต่อสถานที่ และสัญลักษณ์แสดงความเคารพของคนในชาติและของผู้อื่น	3.37	0.61	มาก
22. ศึกษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด เช่น การไปวัด มัสยิด การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ การใช้ห้องสมุด เป็นต้น	3.11	0.69	มาก
23. แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่	3.26	0.63	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
24. แสดงความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งศาสนาของตนเองและศาสนาอื่น	3.48	0.57	มาก
25. ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น	3.61	0.56	มากที่สุด
รวม	3.21	0.65	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงว่าโดยภาพรวมนักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสภธรรมมาก เมื่อพิจารณาโดยรายละเอียด พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะมาก ยกเว้นประเด็น ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น นักเรียนมีคุณลักษณะมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของระดับคุณลักษณะทางวัฒนธรรม
ไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ในด้านคหกรรม

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคหกรรม			
ความขยันหมั่นเพียร	2.78	0.68	มาก
26. หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนในชั้นเรียน	2.84	0.67	มาก
27. รู้จักแบ่งเวลาในการเรียน พักผ่อนและทำกิจกรรมอื่นๆ	2.82	0.64	มาก
28. เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง	2.51	0.72	น้อย
29. ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย	2.83	0.67	มาก
30. อดทนทำสิ่งที่ยาก มีอุปสรรคหรือใช้ระยะเวลานานให้สำเร็จโดยไม่ล้มเลิกกลางคัน	2.88	0.70	มาก
การออม ประหยัด	2.81	0.77	มาก
31. มีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย	2.48	0.79	น้อย
32. ซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคเท่าที่จำเป็นและเป็นประโยชน์	2.78	0.72	มาก
33. ออมเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายประจำวัน	2.82	0.85	มาก
34. ใช้จ่ายทรัพย์พอเหมาะกับรายได้ โดยไม่ต้องขยืมเงินผู้อื่น	3.12	0.74	มาก
35. นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน	2.85	0.74	มาก
ความเมตตา กรุณา	3.17	0.65	มาก
36. ก่อนจะปฏิบัติสิ่งใดกับบุคคลอื่น หมั่นคิด “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” เสมอ	3.19	0.65	มาก
37. ช่วยเหลือเพื่อนในสิ่งที่ถูกต้อง	3.25	0.60	มาก
38. ร่วมบริจาคทรัพย์ / สิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน	3.06	0.67	มาก
39. มีความเมตตา ไม่รังแกสัตว์ต่างๆ	3.18	0.67	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
ความกตัญญูทศเวที	3.36	0.63	มาก
40. ดูแลเอาใจใส่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณอยู่เสมอ	3.39	0.61	มาก
41. มีน้ำใจช่วยเหลือและหาโอกาสตอบแทนผู้มีพระคุณเสมอ	3.34	0.60	มาก
42. ยกย่องสรรเสริญผู้มีพระคุณเสมอ	3.47	0.59	มาก
43. ไม่กระทำการใด ๆ ให้ผู้มีพระคุณเดือดร้อน	3.31	0.65	มาก
44. ไม่กล่าวตำหนิติเตียนผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง	3.29	0.69	มาก
ขอรภัย ให้อภัย ทำผิดรับผิดชอบ	3.07	0.66	มาก
45. เมื่อทำผิดแล้วยอมรับผิด ไม่ได้เถียงแสดงอารมณ์	2.98	0.67	มาก
46. ให้อภัยแก่ผู้ที่ทำผิดแล้วสำนึกในความผิด	3.15	0.64	มาก
47. ระวังความโกรธและให้อภัยเมื่อเกิดความไม่พอใจ	2.94	0.68	มาก
48. ไม่ซัดทอดความผิดของตนเองให้ผู้อื่น	3.22	0.65	มาก
ความสามัคคี	3.24	0.60	มาก
49. ร่วมมือกันปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์	3.21	0.59	มาก
50. ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ	3.22	0.59	มาก
51. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ มากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว	3.19	0.56	มาก
52. ไม่พุดจาบย่องเพื่อนให้เข้าใจผิด หรือแตกความสามัคคี	3.34	0.66	มาก
ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ	3.31	0.62	มาก
53. เอาใจใส่และทำงานตามหน้าที่ของตนอย่างสุจริต	3.39	0.57	มาก
54. ไม่ลักขโมยของผู้อื่น	3.56	0.59	มากที่สุด
55. กล่าวหาญในการทำความดี และต่อสู้เพื่อความถูกต้อง	3.28	0.59	มาก
56. ปฏิบัติตามคำพูดและคำมั่นสัญญา	3.19	0.63	มาก
57. เมื่อจะให้คำสัญญาใด ๆ ก็คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ	3.11	0.72	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
ความรับผิดชอบ	3.09	0.67	มาก
58. เมื่อได้รับมอบหมายงานสิ่งใดแล้วก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด	3.25	0.66	มาก
59. ไม่พยายามหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย	3.03	0.64	มาก
60. มีความพยายามที่จะทำงานให้เสร็จทันตามเวลา	3.14	0.68	มาก
61. สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ให้ผู้อื่นคอยช่วยเหลือ	3.05	0.68	มาก
62. เรียนหนังสือด้วยความตั้งใจ	2.96	0.70	มาก
ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	3.43	0.66	มาก
63. ยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์	3.62	0.57	มากที่สุด
64. ร่วมกิจกรรมที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในวันสำคัญและในโอกาสต่าง ๆ	3.40	0.70	มาก
65. ไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์	3.69	0.58	มากที่สุด
66. ศึกษาพระบรมราโชวาทและนำไปปฏิบัติ	3.00	0.78	มาก
รวม	3.13	0.68	มาก

จากตารางที่ 5 แสดงว่าโดยภาพรวมนักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคตินิยมมาก เมื่อพิจารณาโดยรายละเอียด พบว่า นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะมาก ยกเว้นประเด็นเมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ฝัดวันประกันพรุ่งกับประเด็นมีการวางแผนรายรับ รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย นักเรียนมีคุณลักษณะน้อย และในประเด็นไม่ลักขโมยของผู้อื่น ยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นักเรียนมีคุณลักษณะมากที่สุด

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และความหมายของระดับคุณลักษณะทางวัฒนธรรม
ไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ในด้านเนติธรรม

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	\bar{X}	s	ความหมาย
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม			
67. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียนตามขอบเขต	3.29	0.58	มาก
68. ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น	3.37	0.58	มาก
69. แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล	3.22	0.59	มาก
70. ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎจราจรอย่างเคร่งครัด	3.14	0.69	มาก
71. เมื่อพบผู้กระทำความผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ	2.55	0.70	น้อย
72. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน	3.01	0.70	มาก
73. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์	3.12	0.63	มาก
74. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนของประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา	3.20	0.57	มาก
75. ไม่คูหมีน เหยียดหยามประเพณีของคนอื่นที่ต่างจากของตน	3.47	0.61	มาก
รวม	3.15	0.63	มาก

จากตารางที่ 6 แสดงว่าโดยภาพรวมนักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรมมาก เมื่อพิจารณาโดยรายละเอียด พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะมาก ยกเว้นประเด็นเมื่อพบผู้กระทำความผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ นักเรียนมีคุณลักษณะน้อย

ตอนที่ 3 เหตุผลที่นักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด ในประเด็นต่างๆ

ตอนที่ 3 นำเสนอสาเหตุที่นักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นเมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง มีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย และเมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ ดังปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 จำนวนและค่าร้อยละของสาเหตุที่นักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในประเด็นต่างๆ อยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
1. เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง	(n=181)	
สาเหตุที่นักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด		
- ความเกียจคร้าน และจะลงมือปฏิบัติเมื่อใกล้ถึงกำหนดส่ง	87	48.07
- งานที่ได้รับมอบหมายมีจำนวนมากจึงไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายในทันที	65	35.91
- จะลงมือปฏิบัติทันทีเฉพาะงานที่ตนเองมีความสนใจ	18	9.94
- ไม่ให้ความสนใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย	8	4.42
- นำเวลาไปใช้กับงานอดิเรกที่ตนเองสนใจ	6	3.31
2. มีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย	(n=196)	
สาเหตุที่นักเรียนมัธยมศึกษามีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด		
- เมื่อเจอสินค้าที่ถูกใจก็จะซื้อทันทีโดยที่ไม่ได้พิจารณาก่อน	82	41.84
- ไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนรายรับ – รายจ่าย	66	33.16
- ไม่มีเวลาในการวางแผนรายรับ – รายจ่าย	15	7.65
- เป็นเรื่องยุ่งยากในการทำ	12	6.12
- มีรายได้ไม่แน่นอน	7	3.57

ตารางที่ 7 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
- คิดว่าเป็นเรื่องของผู้ใหญ่ที่มีรายได้ประจำ	4	2.04
- ทำเป็นบางครั้ง	2	1.02
- ผู้ปกครองจัดการให้	2	1.02
3. เมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ สาเหตุที่นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีคุณลักษณะอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด (n=170)		
- เกรงว่าจะได้รับความเดือดร้อนตามมา	71	41.76
- อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สะดวกต่อการไปแจ้งเจ้าหน้าที่	22	12.94
- ไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้อื่น	20	11.76
- ไม่ค่อยพบเห็นผู้กระทำความผิด	18	10.59
- คิดว่าเมื่อแจ้งแล้วเจ้าหน้าที่อาจไม่ดำเนินการ	14	8.24
- ไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง	11	6.47
- เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก	7	4.12
- เห็นว่าเป็นความผิดเล็กน้อย	6	3.53
- ความผิดบางอย่างมีผู้กระทำความผิดมากจึงเห็นว่าเป็นเรื่องปกติ	5	2.94
- ผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่สนิทกับตน	2	1.18

จากตารางที่ 7 แสดงถึงเหตุผลที่นักเรียนมัธยมศึกษาที่มีคุณลักษณะน้อย / น้อยที่สุดในประเด็นเมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง พบว่า ความเกียจคร้าน และจะลงมือปฏิบัติเมื่อใกล้ถึงกำหนดส่งมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.07 รองลงมาได้แก่ งานที่ได้รับมอบหมายมีจำนวนมากจึงไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายในทันที คิดเป็นร้อยละ 35.91 และจะลงมือปฏิบัติทันทีเฉพาะงานที่ตนเองมีความสนใจ คิดเป็นร้อยละ 9.94

ประเด็นมีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย นักเรียนมัธยมศึกษา แสดงถึงเหตุผลที่ตนมีคุณลักษณะน้อย / น้อยที่สุด พบว่า เมื่อเจอสินค้าที่ถูกใจก็จะซื้อทันทีโดยที่ไม่ได้พิจารณาก่อนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.84 รองลงมาได้แก่ ไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนรายรับ – รายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 33.16 และไม่มีเวลาในการวางแผนรายรับ – รายจ่าย คิดเป็นร้อยละ 7.65

ประเด็นเมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ นักเรียนมัธยมศึกษา แสดงถึงเหตุผลที่ตนมีคุณลักษณะน้อย / น้อยที่สุด พบว่า เกรงว่าจะได้รับความเดือดร้อนตามมา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 41.76 รองลงมาได้แก่ อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สะดวกต่อการไปแจ้ง เจ้าหน้าที่ คิดเป็นร้อยละ 12.94 และไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้อื่น คิดเป็นร้อยละ 11.76

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาด้านสทธรรม คติธรรม และด้านเนติธรรม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ โดยไม่รวมโรงเรียนที่สังกัดศึกษาสงเคราะห์ และศึกษาพิเศษ จำนวน 420 คน ผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างประชากรตามกลุ่มโรงเรียน ซึ่งใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) โดยใช้วิธีการจับสลากมาเขตละ 5 โรงเรียน ได้ตัวอย่างประชากรโรงเรียนจำนวน 15 โรงเรียน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างประชากรนักเรียนมาโรงเรียนละ 28 คน ซึ่งแบ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ะดับละ 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามเรื่อง คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา และนำข้อมูลที่ได้รับกลับคืนมาวิเคราะห์หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาสามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพทั่วไปของนักเรียนมัธยมศึกษา

นักเรียนมัธยมศึกษาที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียนหญิง ศาสนาที่นักเรียนนับถือมากที่สุด คือ ศาสนาพุทธ เมื่อจำแนกตามระดับชั้นที่เรียน พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

โดยภาพรวมนักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมากในทุกด้าน คือ ด้านสหธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ได้เป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรมมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมากที่สุด คือ ไม่กล่าวลบหลู่คู่มั่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น

2. นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคติธรรมมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยมากที่สุด 3 คุณลักษณะ คือ ไม่คดโกงหรือขโมยของผู้อื่น ยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ และมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยน้อย 2 คุณลักษณะ คือ เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง และประเด็นมีการวางแผนรายรับ รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย

3. นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรมมาก โดยมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยน้อย คือ เมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสาเหตุที่นักเรียนมัศึกษามีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด

นักเรียนมัธยมศึกษาได้แสดงเหตุผลที่นักเรียนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยน้อยดังต่อไปนี้

1. ประเด็นเมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง เหตุผลที่สำคัญคือ ความเกียจคร้าน และจะลงมือปฏิบัติเมื่อใกล้ถึงกำหนดส่ง

มากที่สุด งานที่ได้รับมอบหมายมีจำนวนมากจึงไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายในทันที และ จะลงมือปฏิบัติทันทีเฉพาะงานที่ตนเองมีความสนใจ

2. ประเด็นมีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย เหตุผลที่สำคัญ คือ เมื่อเจอลินค้าที่ถูกต้องใจก็จะซื้อทันทีโดยที่ไม่ได้พิจารณาก่อนมากที่สุด ไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนรายรับ – รายจ่าย และไม่มีเวลาในการวางแผนรายรับ – รายจ่าย

3. ประเด็นเมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ เหตุผลที่สำคัญคือ เกรงว่าจะได้รับความเดือดร้อนตามมามากที่สุด อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สะดวกต่อการไปแจ้งเจ้าหน้าที่ และไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้อื่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย มีข้อค้นพบ และประเด็นที่นำมาอภิปรายผลโดยส่วนรวมตามด้าน คุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมัธยมศึกษารับรู้ว่าคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้าน สหธรรมมาก ทั้งในเรื่องการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน การปฏิบัติตน ต่อประเทศชาติ และการทำความเคารพต่อสถานที่ สัญลักษณ์แสดงความเคารพของคนในชาติและ ของผู้อื่น การที่นักเรียนให้ความสำคัญกับคุณลักษณะดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่านักเรียน เป็นผู้ที่มีการพยายามหาทางสามารถปฏิบัติตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมกับกาลเทศะ เนื่องจากคุณลักษณะข้างต้นเป็นลักษณะเฉพาะอันเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมไทยที่สถาบันต่าง ๆ ได้มีการปลูกฝังกันมาอย่างต่อเนื่อง และสามารถปฏิบัติได้ง่าย ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียด นักเรียนส่วนใหญ่มีคุณลักษณะมาก โดยเฉพาะประเด็นต้อนรับแขกด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและ ให้ความเคารพตามสมควร แสดงความอ่อนโยนสุภาพอ่อนน้อมมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ กล่าวคำ “สวัสดี ขอบคุณ ขอโทษ ไม่เป็นไร (ครับ/ค่ะ)” ตามโอกาสและสถานการณ์ และแสดงความ เคารพด้วยการยกมือไหว้แก่บุคคลตามสถานภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรจิต นิตย์คำหาญ (2540: 107) ที่พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษามีความสำนึกในคุณค่า และการแสดงออกทางวัฒนธรรม ไทยในเรื่องมารยาทไทย และวิถีชีวิตครอบครัวไทยอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัย

ของสมพงษ์ จิตระดับ (2531 อ้างถึงใน สุदारณ เครือพานิช, 2548: 50) ที่ได้วิจัยเรื่อง คุณลักษณะและวิธีการเรียนรู้ของเยาวชนรุ่นใหม่ พบว่า คุณลักษณะของเยาวชนไทยที่พึงประสงค์ ต้องมีอย่างไทย จิตใจดี มีน้ำใจ ใฝ่สวย และอ่อนน้อมถ่อมตนแบบวัฒนธรรมไทย ซึ่งก็เป็นไปตามที่สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ (2535 อ้างถึงใน กนก จันทร์จรัส, 2544: 174-180) และ สุพิตรา สุภาพ (2541: 11-13) ได้อธิบายว่า การเคารพผู้อาวุโส ความสุภาพเรียบร้อยและมีสัมมาคารวะจัดเป็นคุณลักษณะที่ควรยกย่องของสังคมไทย โดยมีสถาบันทางสังคม ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา และสถาบันสื่อสารมวลชน ทำหน้าที่ขัดเกลาทางสังคม (socialization) ในคุณลักษณะดังกล่าวนี้แก่เยาวชนทั้งทางตรงและทางอ้อม นอกจากนี้มีงานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546: 167-168) ที่สนับสนุนว่า การเคารพต่อผู้อาวุโส และอ่อนน้อมถ่อมตนเป็นคุณลักษณะด้านจารีตประเพณีของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในว่าคุณลักษณะดังกล่าวจะนำสังคมไทยไปสู่ความสามานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกันได้มากที่สุด

ในส่วนของประเด็น ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น นักเรียนมีคุณลักษณะมากที่สุด ซึ่งคุณลักษณะนี้เป็นคุณลักษณะสำคัญอันเป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้ที่มีวัฒนธรรมประเพณี หรือนับถือศาสนาที่แตกต่างจากตนได้อย่างสันติ ดังที่สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2539: 31-32) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติตนสำหรับการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้ที่มีนับถือศาสนาต่างไปจากตนว่า ไม่ควรกล่าววาจาหรือแสดงอาการอันเป็นการดูหมิ่นเหยียดหยามต่อสถานที่และสิ่งที่เป็นสัญลักษณ์ของศาสนาหรือความเชื่อให้ความเคารพ ดังนั้นการที่นักเรียนให้ความสำคัญและรับรู้ว่าตนเองมีคุณลักษณะมากที่สุดนั้นก็ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาที่มีขนบธรรมเนียมทางศาสนา มีเจตคติที่ดีในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมจากตนได้ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะเอื้อต่อความสามานฉันท์ในสังคมได้

2. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคตินิยม

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาทราบว่าตนมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านคตินิยมมาก เนื่องจากวัฒนธรรมทางคตินิยมเป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตนให้เป็นไปเพื่อความเจริญงอกงาม และความผาสุกของชีวิตโดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การทำความคิด ละเว้นความชั่ว ซึ่งมีความสัมพันธ์กับหลักธรรมทางศาสนา โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติที่มีคุณลักษณะเกี่ยวข้องกับความขยันหมั่นเพียร การออม ประหยัด ความเมตตากรุณา ความกตัญญู

กตเวที การขอกภัย ให้อภัย ทำผิดรับผิด ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ
ความรับผิดชอบ และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้จัดเป็น
คุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญของสังคมไทย ตามที่กรมการวัฒนธรรมได้กำหนดไว้ให้เป็นแนวทาง
ในการปฏิบัติตนทางวัฒนธรรมของคนไทย

เมื่อพิจารณาเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ ในประเด็นไม่ลักขโมยของผู้อื่น
ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีคุณลักษณะมากที่สุด ดังที่งานวิจัยของกองวิจัยทางการศึกษา กรม
วิชาการ (2546: 167) พบว่า ความซื่อสัตย์ ไม่นำของคนอื่นมาเป็นของตน และไม่พูดโกหกเป็น
คุณลักษณะด้านคุณธรรมที่ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นอยู่ในอันดับสูงสุดว่าเป็นคุณลักษณะที่จะ
นำไปสู่ความสามัคคีและเอื้ออาทรต่อกัน และมีงานวิจัยที่สนับสนุนของจุฬาลักษณ์ บัวคอม
(2548: 36-37) ที่พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีระดับความคิดรวบยอดทางจริยธรรมในเรื่อง
ความซื่อสัตย์ อยู่ในระดับสูง ซึ่งผลการวิจัยแตกต่างจากงานวิจัยของรุ่งนภา จอนเจดสิน (2539:
บทคัดย่อ) ที่พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีการปฏิบัติตนทางจริยธรรมในด้านความ
ซื่อสัตย์อยู่ในระดับพอใช้ และแตกต่างจากงานวิจัยของจักรพงษ์ นิลพงษ์ (2543: บทคัดย่อ)
พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครราชสีมาคุณลักษณะทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์อยู่ในระดับปานกลาง
จากข้อค้นพบสะท้อนให้เห็นว่าในปัจจุบันนักเรียนมัธยมศึกษาเห็นความสำคัญเกี่ยวกับคุณลักษณะ
ทางวัฒนธรรมไทยในเรื่องความซื่อสัตย์ที่มากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องของการไม่ลักขโมยของผู้อื่น
เนื่องมาจากปัจจุบันความไม่ซื่อสัตย์ในสังคมไทยเป็นปัญหาในระดับประเทศ ดังที่สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2545: 154) กล่าวว่า การคอร์รัปชันในประเทศไทยมีมาก
โดยเฉพาะหน่วยงานของรัฐ สิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อย่างชัดเจน คือ
จากการจัดอันดับความโปร่งใสปราศจากการทุจริตประจำปี 2545 ของหน่วยงาน Transparency
International จากจำนวนทั้งหมด 102 ประเทศ พบว่า ประเทศไทยอยู่อันดับที่ 64 ในขณะที่
ประเทศมาเลเซียอยู่ในอันดับที่ 33 และประเทศสิงคโปร์อยู่ในอันดับที่ 5 (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์
ศักดิ์, 2547: 103) จากตัวเลขดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าปัญหาความไม่ซื่อสัตย์สุจริตเป็นสิ่งที่
ก่อให้เกิดความเสียหายต่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้นถ้านักเรียนมีคุณลักษณะนี้ประจำตนก็จะเป็น
ประโยชน์ต่อตนเอง กล่าวคือ ทำให้นักเรียนเป็นที่รักใคร่ของผู้อื่น ได้รับความไว้วางใจ รวมถึง
เป็นคุณลักษณะที่เป็นรากฐานที่สำคัญในการพาตนเองและประเทศให้ประสบความสำเร็จได้เป็น
อย่างดี ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2542: 37) ความ
ว่า

“ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความดีทุกอย่าง เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดขึ้นมีในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดี มีประโยชน์ และมีชีวิตที่สะอาด เจริญมั่นคง”

ในส่วนของคุณลักษณะปฏิบัติตามคำพูดและคำมั่นสัญญา กับเมื่อจะให้คำสัญญาใด ๆ ก็คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ นักเรียนมีคุณลักษณะเหมือนกัน ซึ่งงานวิจัยของนิรมล หันหาบุญ (2538: บทคัดย่อ) ที่สนับสนุนว่า ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมไทยมีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ที่เยาวชนพึงมีในระดับมากที่สุด ได้แก่ มีสัจจะไม่ละเมิดต่อคำมั่นสัญญาของตนเอง ยึดมั่นต่อการรักษาคำพูดที่ชอบธรรม และรู้จักคิดก่อนพูดอยู่ จากผลการวิจัยที่นักเรียนได้ประเมินพฤติกรรมของตนเองมานั้นได้สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาเป็นผู้ที่คำนึงถึงความสำคัญของคำพูด รู้จักคิดไตร่ตรองก่อนที่จะพูดสิ่งใดออกไป เมื่อได้พูดหรือให้คำมั่นสัญญาไปแล้วก็ปฏิบัติตามนั้น จากคุณลักษณะนี้จะส่งผลให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือเป็นที่รักของบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด และยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นแก่สังคมด้วย ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (2542: 144) ความว่า

“ผู้หนักแน่นในสัจจะ พูดอย่างไร ทำอย่างนั้น จึงจะได้รับความสำเร็จ พร้อมทั้งความศรัทธาเชื่อถือ และความยกย่องสรรเสริญจากคนทุกฝ่าย การพูดแล้วทำ คือ พูดจริงทำจริง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมเกียรติคุณของบุคคลให้เด่นชัด และสร้างเสริมความดี ความเจริญ ให้เกิดขึ้นทั้งแก่บุคคลและส่วนรวม”

สำหรับคุณลักษณะเรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ ในประเด็นการยื่นตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งการไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ นักเรียนมีคุณลักษณะมากที่สุด เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมัธยมศึกษาให้ความสำคัญและมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่มีการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยซึ่งเป็นอาณาจักรแรกของคนไทย ด้วยพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ที่ยังประโยชน์สุขแก่ประชาชนชาวไทยจึงทำให้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติตลอดมา ดังที่สุพัตรา สุภาพ (2541: 7-8) และ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2546: 23) กล่าวไว้ว่า สังคมไทย

เป็นสังคมที่จงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ จะเห็นได้ว่าตลอดเวลาที่ผ่านมา สถาบันพระมหากษัตริย์ได้ปฏิบัติภารกิจอันเป็นคุณูปการต่อสังคมไทยเป็นอเนกประการ อาทิ เป็นผู้นำการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การบรรเทาสาธารณภัย สร้างความปรองดองของคนในชาติ ตลอดจนเป็นผู้นำในด้านชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎร เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในส่วนของคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในประเด็นที่นักเรียนมีคุณลักษณะน้อย ได้แก่ ประเด็นเมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายน้อย ซึ่งนักเรียนก็ได้ให้เหตุผลว่า เกิดจากความเกียจคร้าน โดยที่จะลงมือปฏิบัติงานเมื่อใกล้ถึงกำหนดส่ง และงานที่ได้รับมอบหมายมีจำนวนมากจึงไม่สามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายในทันที จากเหตุผลที่นักเรียนแสดงมาทำให้ทราบว่าสาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งอาจมาจากงานที่นักเรียนได้รับมอบหมายในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้มีมากจนทำให้นักเรียนไม่สามารถปฏิบัติงานต่าง ๆ พร้อมกันในครั้งเดียวได้ จึงทำให้นักเรียนอาจจะต้องจัดลำดับการทำงานของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ก่อน แต่ทว่าสาเหตุสำคัญที่สุดที่นักเรียนแสดงมาคือความเกียจคร้าน อันเป็นสาเหตุที่จะส่งผลเสียต่อนักเรียนในอนาคตเป็นอย่างมากถ้าหากนักเรียนยังมีคุณลักษณะนี้อยู่ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคุณลักษณะนี้เป็นปัญหาที่สำคัญของนักเรียนมัธยมศึกษาหากบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เร่งพัฒนาคุณลักษณะนี้ให้เกิดขึ้นกับเยาวชนไทย ย่อมจะมีผลกระทบอย่างมากต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทย รวมถึงประเทศชาติในอนาคตด้วย

ในส่วนของประเด็นมีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย นักเรียนมัธยมศึกษาแสดงเหตุผลที่ตนมีคุณลักษณะน้อยว่า เนื่องจาก เมื่อพบสินค้าที่ถูกต้องก็จะซื้อทันที โดยที่ไม่ได้พิจารณาก่อน และไม่เห็นความสำคัญของการวางแผนรายรับ – รายจ่าย การที่นักเรียนมีคุณลักษณะนี้น้อยจะส่งผลต่อการใช้จ่ายเงิน กล่าวคือ ทำให้เงินที่มีไม่ได้ถูกนำไปใช้ในสิ่งที่เป็ประโยชน์ที่แท้จริง เกิดการใช้จ่ายเงินเพื่อการบริโภคอย่างเกินตัว และไม่มีเงินออม อันจะเป็นต้นตอของการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจต่อไปในอนาคตได้หากนักเรียนยังไม่ให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้ ดังที่วันรักษ์ มิ่งมณีนากิน (2549: 148-151) กล่าวว่า วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งร้ายแรงที่สุดของประเทศไทยที่เกิดขึ้นเมื่อปี 2540 สาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการที่ประชาชนใช้จ่ายเพื่อการบริโภคอย่างเกินตัวและไม่มีการวางแผน จนทำให้ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยทั้งประเทศในเวลาต่อมา ด้วยเหตุนี้ นักเรียนจึงต้องมีการวางแผนรายรับ – รายจ่าย เพื่อประโยชน์ในการลดรายจ่ายและเพิ่มเงินออมให้มากขึ้นอันจะส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจทั้งต่อตนเองและประเทศชาติ

3. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม

ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมัธยมศึกษาโดยส่วนรวมมีคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรมมาก โดยเฉพาะในคุณลักษณะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียนตามขอบเขต ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎจราจรอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา นักเรียนมีคุณลักษณะมากเช่นกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่นักเรียนให้ความสำคัญและรับรู้ว่าตนมีการปฏิบัติในเรื่องการรู้จักในสิทธิและหน้าที่ทั้งของตนเองและของผู้อื่น เคารพกฎหมายบ้านเมืองและประเพณีที่ดีงาม ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าวนี้จะช่วยรณรงค์สังคมให้เกิดความสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้าเนื่องจากเป็นสังคมที่พลเมืองมีวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีในสังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2547) พบว่า คุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ที่จะมีส่วนในการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ได้แก่ มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกประชาธิปไตยและเคารพสิทธิส่วนบุคคล เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม กล่าวแสดงความเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งเคารพในความถูกต้อง

ในส่วนของคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในประเด็นที่นักเรียนมีคุณลักษณะอยู่น้อย ได้แก่ ประเด็นเมื่อพบผู้กระทำความผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ สะท้อนให้เห็นว่านักเรียนส่วนใหญ่ยังให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐน้อยในการแจ้งเจ้าหน้าที่ให้ดำเนินการกับผู้กระทำความผิด อย่างไรก็ตามนักเรียนได้ให้เหตุผลที่ตนเองมีคุณลักษณะน้อยในประเด็นนี้ ได้แก่ เกรงว่าจะได้รับความเดือดร้อนตามมา อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่สะดวกต่อการไปแจ้งเจ้าหน้าที่ และไม่ต้องการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องของผู้อื่นตามลำดับ จากเหตุผลที่นักเรียนระบุน่าจะเห็นได้ว่านักเรียนส่วนใหญ่มีความกลัวในเรื่องของอันตรายที่จะได้รับหลังจากที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับผู้กระทำความผิด เนื่องจากประเด็นนี้เป็นประเด็นที่มีความสำคัญอันจะส่งผลต่อความเป็นระเบียบของสังคม ดังนั้นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักเรียนในการแจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบเมื่อพบผู้กระทำความผิดจะไม่ทำให้นักเรียนได้รับความเดือดร้อนตามมา จึงเป็นประเด็นสำคัญที่หน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องควรจะนำไปพิจารณาเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวต่อไป

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1. ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่พัฒนาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่องและครบถ้วน โดยเฉพาะคุณลักษณะที่นักเรียนมีอยู่น้อย ได้แก่ ประเด็นการเมื่อได้รับมอบหมายงานก็ปฏิบัติทันที ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง การวางแผนรายรับ รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย และเมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ ผู้สอนควรนำไปพิจารณาเพื่อหาแนวทางพัฒนาให้นักเรียนมีคุณลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ
2. ครูต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างให้นักเรียนเกิดความรักในคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย และนำไปปฏิบัติจนกลายเป็นคุณลักษณะประจำตน
3. ควรมีการนำคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในด้านต่าง ๆ ไปบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ในแต่ละสาระตามความเหมาะสม

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. ควรมีนโยบายของโรงเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมพัฒนาคุณทางวัฒนธรรมไทยให้ชัดเจน และส่งเสริมนโยบายทุก ๆ ด้านที่ส่งเสริมปลูกฝังคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยอย่างต่อเนื่อง
2. ควรสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนที่ส่งเสริมคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย
3. ควรมีการประสานความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อทำหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคมเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรในโครงการต่าง ๆ ให้กับนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษาในโรงเรียนสังกัดหน่วยงานอื่น ๆ และเขตการศึกษาอื่น ๆ เพื่อนำผลการศึกษามาเปรียบเทียบหาแนวทางพัฒนาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยให้แก่แก่นักเรียนต่อไปในอนาคต
2. ควรมีการศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษากับตัวแปรอื่นๆ เช่น เพศ ระดับการศึกษา ภูมิหลังของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดู เป็นต้น เพื่อเป็นการหา

ความสัมพันธ์ว่าตัวแปรใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อระดับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

3. ควรมีการศึกษา การพัฒนารูปแบบการสอน วิธีสอน ระบบการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนมัธยมศึกษา อันจะเป็นประโยชน์ต่อครูในการนำผลการวิจัยไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังและพัฒนาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

4. ควรมีการใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่สมบูรณ์และหลายมิติยิ่งขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก จันทร์ขจร. (2544). **คู่มือวัฒนธรรม วิธีชีวิตไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ กนก จันทร์ขจร สวัสดิการและการกุศล.
- กรรณิการ์ สัจกุล. (2547). **เอกสารคำสอนวิชา 2701178 วัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพมหานคร: คณะ ครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- กฤษณา วงษาสันต์ และคณะ. (2542). **วิถีไทย**. กรุงเทพมหานคร: เวิร์คเวฟ เอ็ดดูชัน.
- การวัฒนธรรม, กรม. (2497). **แนวการศึกษาวัฒนธรรมภาคปฏิบัติ. เอกสารวัฒนธรรม ฉบับที่ 2.** พระนคร: ภัคดีประดิษฐ์.
- การวัฒนธรรม, กรม. (2499 ก). **คติธรรม. เอกสารวัฒนธรรม ฉบับที่ 3.** พระนคร: โรงพิมพ์การ ศาสนา กรมการศาสนา.
- การวัฒนธรรม, กรม. (2499 ข). **เนติธรรม. เอกสารวัฒนธรรม ฉบับที่ 4.** พระนคร: โรงพิมพ์การ ศาสนา กรมการศาสนา.
- การวัฒนธรรม, กรม. (2499 ค). **สหธรรม. เอกสารวัฒนธรรม ฉบับที่ 5.** พระนคร: โรงพิมพ์การ ศาสนา กรมการศาสนา.
- เกษม วัฒนชัย. (2546). **สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เทพแห่ง การศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2546). **ภาพอนาคตและคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาการเรียนรู้และมาตรฐานการศึกษา สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2547). **คุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย.** กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของครูสภา.
- คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงาน. (2548). **รายชื่อโรงเรียนและจำนวนนักเรียน ดังัดคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2548[CD-ROM].** กลุ่มงานบริการ ข้อมูลข่าวสาร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนัก นายกรัฐมนตรี.

- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2539). **มารยาทในสังคม**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2543). **เสมาพัฒนาคุณธรรมตามพระราชดำรัส**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. (2545). **แผนวัฒนธรรมแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549)**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- งามพิศ สัตย์สวงน. (2543). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในยุคโลกาภิวัตน์. ใน อารง สุทธศาสตร์ (บรรณาธิการ), **รวมบทความสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา**, หน้า 5-21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- งามพิศ สัตย์สวงน. (2543). **หลักมนุษยวิทยาวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: รามการพิมพ์.
- จักรพงษ์ นิลพงษ์. (2543). **การศึกษาจริยธรรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- จันทัก ทองประเสริฐ. (2537). ภาษาของเรา: โลกานวัตร-โลกาภิวัตน์-โลกาภิวัตน์. **วารสารราชบัณฑิตยสถาน** 20 (ตุลาคม-ธันวาคม): 13-22.
- จันทัก ทองประเสริฐ. (2547). **วัฒนธรรมไทยภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: ดวงแก้ว.
- จันทัก อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. (2540). **สังคมวิทยา**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จุฬาลักษณ์ บัวคอม. (2548). **การศึกษาความคิดรวบยอดทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 1 จำแนกตามเพศของนักเรียนและอาชีพของผู้ปกครอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ. (2539). **การสำรวจคุณลักษณะทางวินัยที่พึงประสงค์ในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- แฉะ สติ 7 เดือนวัยรุ่นก่อนคดี 20,218 คดี. (2 กันยายน 2548). **ไทยรัฐ**: 15.

- ณรงค์ เส็งประษา. (2539). **พื้นฐานวัฒนธรรมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์
- ณัฐภรณ์ หลาวทอง. (2548). **การวัดและประเมินผลทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาวิจัยและจิตวิทยาการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คนัย ไชโยธา. (2546). **สังคม วัฒนธรรม และประเพณีไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- เทพรัตน์ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2537). พระราชดำรัสในพิธีเปิดปีแห่งการรณรงค์เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย วันศุกร์ที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2537. ใน **แผนแม่บทโครงการสืบสานวัฒนธรรมไทย พ.ศ. 2538 – 2540**. กรุงเทพมหานคร: นีลนาถการพิมพ์.
- นราธิปพงศ์ประพันธ์, พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่น. (2518). **ข้อคิดเกี่ยวกับภาษาและวรรณคดี**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิรมล หันหาบุญ. (2537). **การศึกษาคูณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนประถมศึกษาในทศวรรษหน้าตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). **วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์มนุษย์**. อุบลราชธานี: ขงสวัสดิการพิมพ์.
- ประเวศ วะสี. (2541). **วิธีบูรณาการ : ทางออกภูมิปัญญา**. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), **ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 1999-2000**, หน้า 1-38. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิธีทรรศน์.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. (2543). **วัฒนธรรมและประเพณีไทย**. ใน **วิถีไทย**, หน้า 66-123. กรุงเทพมหานคร: เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- ไพฑูริย์ มีสกุลและคณะ. (2544). **เอกสารการสอนชุดวิชา มนุษย์กับสังคม หน่วยที่ 1-7**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ภัทริยา งามมุข. (2544). **การวิเคราะห์คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาอุดมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมิหรมหา. (2542). **คำพ่อสอน : ประมวลพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน**. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.
- ยศ สันตสมบัติ. (2544). **มนุษย์กับวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ: นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

ลดเหลวแหลก-เสริมสร้างสรรค์ สร้างพฤติกรรมเยาวชนยุคใหม่. (2 กันยายน 2548). **ผู้จัดการ**
รายวัน : 43.

วราวุธ สุวรรณฤทธิ์และคณะ. (2546). **วิถีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.

วัฒนธรรมแห่งชาติ, สภา. (2548). ความหมายคำว่าวัฒนธรรมในภาษาไทย. ใน **โครงการสัมมนา**
ทางวิชาการด้านประวัติศาสตร์และจารีตประเพณี เรื่อง ความเป็นไทย : อดีต ปัจจุบัน
อนาคต. หน้า 10-14. กรุงเทพมหานคร: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรม
ศิลปากร.

วันรักษ์ มิ่งมณีนาकिन. (2549). **เศรษฐศาสตร์เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2544 ก). **คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา**
ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2544 ข). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544**.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). **คู่มือการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระสังคมศึกษา**
ศาสนา และวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ก). **การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคม**
ศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการพัฒนาคุณภาพวิชาการ กลุ่มสาระ
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ข). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระ**
การเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

วิชาการ, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. (2546 ค). **แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตาม**
หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร: คณะอนุกรรมการ
พัฒนาคุณภาพวิชาการ กลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน.

วิชาการ, กรม กองวิจัยทางการศึกษา. (2546). **การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้าง**
คุณลักษณะที่นำไปสู่ความสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน : กรณีศึกษาโรงเรียน

- มัธยมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ.
- วีระ บำรุงรักษ์. (2541). วัฒนธรรมไทย. ใน ระบบการวัฒนธรรมและคุณภาพมาตรฐาน, หน้า
26-30. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ศิริชัย กาญจนวาสิ, ทวีวัฒน์ ปิทยานนท์ และดิเรก ศรีสุโข. (2547). การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสม
สำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: บุญศิริการพิมพ์.
- ศิริพันธ์ ถาวรทิวังษ์. (ม.ป.ป.). เอกสารคำสอนวิชา สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สนิท สมักรการ. (2539). มีเงินก็นับว่านื่อง มีทองก็นับว่าพี่ ระบบครอบครัวและเครือญาติของ
ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สมชัย ใจดี และยรรยง ศรีวิริยาภรณ์. (2545). ประเพณีและวัฒนธรรมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 14.
กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพร เทพสิทธิธา. (2546). พระพุทธศาสนากับเอกลักษณ์ไทยและพระพุทธศาสนาเป็นศาสนา
ประจำชาติหรือไม่?. กรุงเทพมหานคร: สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติในพระบรม
ราชูปถัมภ์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษา
วิเคราะห์ และวางแผน. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านานาวิทยา.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2546). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุดาวรรณ เครือพานิช. (2548). คุณลักษณะของเด็กไทยยุคใหม่. ใน วารสารวิชาการ 8(ตุลาคม-
ธันวาคม): 48-53.
- สุชา จันท์เอม. (2542). จิตวิทยาพัฒนาการ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). สังคมและวัฒนธรรมไทย ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี. พิมพ์
ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัตรา สุภาพ. (2546). สังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรจิต นิตย์คำหาญ. (2540). การศึกษาเกี่ยวกับจิตสำนึกเกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยของนักเรียนใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- สุรงค์ โคว์ตระกูล. (2544). **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนงค์พร สมานชาติ. (2549). **เอกสารประกอบคำสอน รายวิชา 467 203 การปลูกฝังทางวัฒนธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2547). มนุษย์กับวัฒนธรรม. ใน **สังคมและวัฒนธรรม**, 23-36. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุমানราชชน, พระยา. (2531). **รวมเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เอกวิทย์ ณ ถलग. (2534). **เพื่อความเข้าใจวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์ พรินต์ติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- เอกวิทย์ ณ ถलग. (2544). เด็กไทยกับปัญหาปัจจุบัน. ใน **การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับสังคมไทย**. หน้า 97-98. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์อักษรศ.

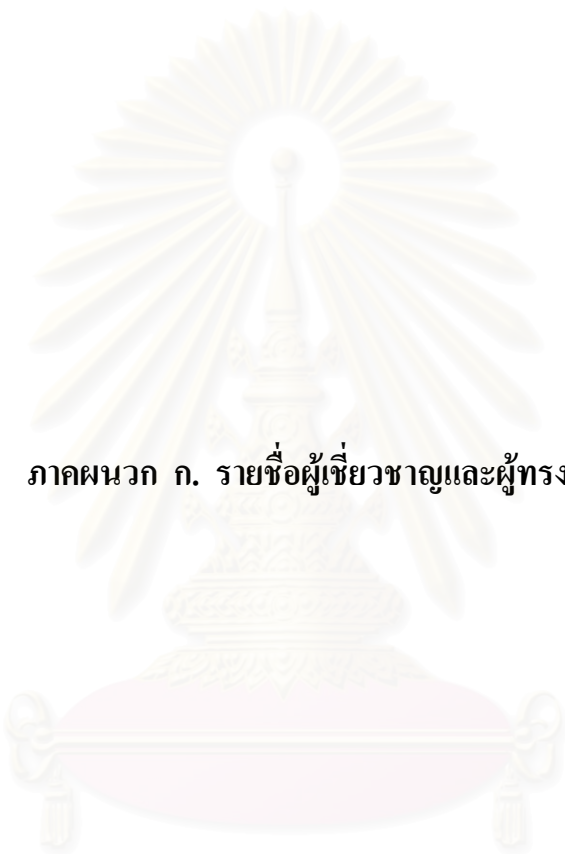
ภาษาอังกฤษ

- Cuber, J. (1968). **Sociology: A synopsis of principle**. New Jersey: Prentice-Hall.
- Kluckhohn, C. (1962). **Culture and behavior**. New York: Free Press.
- Kroeber, A.L. (1953). **Anthropology today: An encyclopedic inventory**. Chicago: University of Chicago Press.
- Ogburn, W. (1964). **Sociology**. Boston: Houghton-Mifflin Company and Meyer F. Nimkoff.
- Redfield, R. (1962). **Peasant society and culture : An anthropological approach to civilization**. Chicago: University of Chicago Press.
- Tylor, E. (1891). **The primitive culture : research into the development of mythology philosophy religion, language, art and custom**. London: Murray.
- Xiao, Hong. (1999). **A comparative study of childrearing values in the United States and China** [Online]. Available from: wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/9906723 [2006, June 19].
- Huston, Cynthia Ray. (2004). **Cultural characteristics and Native American student achievement in Okalahoma public schools** [Online]. Available from: wwwlib.umi.com/dissertations/fullcit/3178544 [2006, May 15].

ภาคผนวก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

1. รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล
ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. อาจารย์ ดร.พรทิพย์ อินทิวโรทัย
ภาควิชานโยบาย การจัดการ และความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. คุณอรอนงค์ ไกยรวงศ์
นักวิชาการวัฒนธรรม 7 สำนักส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรม
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ

1. รองศาสตราจารย์อนงค์พร สมานชาติ
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. รองศาสตราจารย์อมรา รอดดารา
ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. อาจารย์เรวดี สุนทรวิชัย
กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศิลปากร

ภาคผนวก ข. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง การศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม ด้านคดิธรรม และด้านเนติธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา เป็นแบบปลายเปิด (Opened-ended) แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

2.1 วัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม

2.2 วัฒนธรรมไทยด้านคดิธรรม

2.3 วัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม

2.4 ความคิดเห็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทย

3. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

3.1 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย หมายถึง คุณสมบัติที่ดีที่สังคมไทยต้องการอันเป็นแบบแผนในการดำเนินชีวิตด้านสหธรรม ด้านคดิธรรม และด้านเนติธรรม

3.2 วัฒนธรรมด้านสหธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม อันหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รวมทั้งระเบียบมารยาทในการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ และการทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งของชาติตนและของผู้อื่น

3.3 วัฒนธรรมด้านคดิธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิตส่วนใหญ่เป็นเรื่องของจิตใจ ซึ่งมักจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การออม ประหยัด ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที การขอร้อง ให้อภัย ทำผิดรับผิด ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ การรู้จักรับผิดชอบ และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

3.4 วัฒนธรรมด้านเนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับระเบียบที่ทำให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในสังคม รวมทั้งจารีตประเพณี ต่าง ๆ ที่ยอมรับนับถือกันว่ามี ความสำคัญพอ ๆ กับกฎหมาย

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญเป็นอย่างสูง
ผู้วิจัย

**คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา
ตามทัศนะของผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรม**

1. วัฒนธรรมไทยด้านสทธรรม

1.1 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรปฏิบัติตนต่อครอบครัวอย่างไร

.....

.....

.....

1.2 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรปฏิบัติตนต่อสาธารณชนอย่างไร

.....

.....

.....

1.3 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรปฏิบัติตนต่อประเทศชาติอย่างไร

.....

.....

.....

1.4 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความ
เคารพทั้งของชาติตนและของผู้อื่นอย่างไร

.....

.....

.....

2. วัฒนธรรมไทยด้านคติธรรม

2.1 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความขยันหมั่นเพียรอย่างไร

.....

.....

.....

2.2 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับการออม และประหยัด
อย่างไร

.....

.....

.....

2.3 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความเมตตากรูณาอย่างไร

.....

.....

.....

2.4 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความกตัญญูกตเวทียังไง

.....

.....

.....

2.5 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงการขอโทษ ให้อภัย ขอมรับผิดเมื่อทำผิด
อย่างไร

.....

.....

.....

2.6 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความสามัคคีอย่างไร

.....

.....

.....

2.7 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความซื่อสัตย์สุจริตและการรักษาคำพูด
อย่างไร

.....

.....

.....

2.8 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความรับผิดชอบอย่างไร

.....

.....

.....

2.9 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างไร

.....

.....

.....

3. วัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม

3.1 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงพฤติกรรมเกี่ยวกับการรู้จักใช้สิทธิอย่างไร

.....

.....

.....

3.2 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงการเคารพกฎหมายอย่างไร

.....

.....

.....

3.3 ท่านคิดว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาควรแสดงการเคารพประเพณีที่ดีงามอย่างไร

.....

.....

.....

4. ความคิดเห็นอื่น ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมไทยนอกเหนือจากคำถามข้างต้น

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค. ตารางแสดงความสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย
กับข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 8 ความสอดคล้องระหว่างคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยกับข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
1. สหธรรม 1.1 การปฏิบัติตนต่อครอบครัว	<ol style="list-style-type: none"> 1. เมื่อจะทำสิ่งใดก็ปรึกษาก่อนกับบุคคลในครอบครัวก่อนเสมอ 2. พุดกับบุคคลในครอบครัวด้วยวาจาที่สุภาพ ไม่หยาบคาย ไม่ก้าวร้าว 3. ช่วยแบ่งเบาภาระงานในบ้านให้กับครอบครัวเท่าที่สามารถจะทำได้ 4. ปฏิบัติตนเป็นผู้ที่มีน้ำใจเอื้อเฟื้ออารีต่อทุกคนภายในบ้าน 5. ไม่ปฏิบัติในสิ่งที่สร้างความเดือดร้อน ความไม่สบายใจให้กับครอบครัว 6. เมื่อมีกิจต้องไป ณ ที่ใด ควรขออนุญาตหรือแจ้งให้บุคคลในครอบครัวทราบ 7. เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นภายในบ้านต้องเจรจากันด้วยความสงบ มีเหตุผล 8. ต้อนรับแขก ญาติ หรือมิตรของบุคคลในบ้านด้วยอัธยาศัยไมตรีอันดี และให้ความเคารพตามสมควร 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ปรึกษากับบุคคลในครอบครัวก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไปเสมอ (1, 6) 2. ใช้วาจาที่สุภาพกับบุคคลในครอบครัว (2) 3. มีน้ำใจช่วยเหลืองานภายในบ้านอย่างสม่ำเสมอ (3, 4) 4. ไม่สร้างปัญหาและความไม่สบายใจให้กับครอบครัว (5) 5. ใช้เหตุผลเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่น (7) 6. ต้อนรับแขกด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและให้ความเคารพตามสมควร (8)
1.2 การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน	<ol style="list-style-type: none"> 1. รู้จักวางตน ปฏิบัติตนได้เหมาะสมกับเพศ วัย และฐานะที่ตนเป็นอยู่ เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อม 2. งดเว้นการกระทำที่ไม่เหมาะสมอันเป็นการแสดงความใกล้ชิดเกินควรระหว่างชายหญิงต่อสาธารณชน 3. ต้องพยายามกล่าวคำที่สุภาพ 	<ol style="list-style-type: none"> 7. แสดงความอ่อน โยนสุภาพอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ (1) 8. วางตัวได้เหมาะสมกับเพศและวัยตามสถานภาพของตน (1) 9. กล่าวคำ “สวัสดี ขอขอบคุณ ขอโทษไม่เป็นไร (ครับ /ค่ะ)” ตามโอกาสและสถานการณ์ (3)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	<p>อ่อนหวาน และหัดพูดคำว่า “ขอบคุณ สวัสดี ขอโทษ” ให้ติดปากอยู่เสมอในแต่ละโอกาส</p> <p>4. ไม่สร้าง ความรำคาญให้กับบุคคลอื่น ด้วยการส่งเสียงดัง พุดจาต่อเสียด กล่าวคำหยาบคายลามก และไม่กล่าวร้ายล่วงเกินผู้อื่น</p> <p>5. ควรเข้าแถวตามลำดับผู้มาก่อนหลัง ไม่ใช่กำลังขี้แยงเบียดเสียดในที่ชุมนุมชน</p> <p>6. เมื่อต้องร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับบุคคลอื่นต้องใจกว้าง ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ไม่เอาแต่ใจหรือถือความคิดเห็นของตนเป็นสำคัญแต่ฝ่ายเดียว</p>	<p>10. แสดงความเคารพด้วยการยกมือไหว้ แก่บุคคลตามสถานภาพ (1)</p> <p>11. ไม่ใช้วาจาหรือแสดงกิริยาอันเป็นการดูหมิ่น ก้าวร้าวแก่บุคคลอื่น (4)</p> <p>12. ไม่จับมือหรือโอบกอดเพื่อนต่างเพศในที่สาธารณะ (2)</p> <p>13. เข้าแถวเป็นระเบียบเพื่อซื้อสินค้าหรือใช้บริการ (5)</p> <p>14. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผลอย่างมีมารยาท (6)</p>
1.3 การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ	<p>1. ร่วมส่งเสริมนโยบายต่าง ๆ ของชาติ เช่น การประดับธงชาติ</p> <p>2. การยืนตรงแสดงความเคารพ เมื่อได้ยินเพลงเพลงชาติหรือร่วมร้องเพลงชาติเมื่อเชิญธงชาติขึ้นสู่ยอดเสา</p> <p>3. พุดถึงประเทศชาติในลักษณะที่ยกย่อง ไม่ลบหลู่ดูหมิ่นประเทศชาติตน</p> <p>4. รู้จักถนอมใช้และบำรุงรักษาสมบัติของชาติ เพื่อมิให้สิ้นเปลืองและสูญเสียไปโดยไร้ประโยชน์</p> <p>5. ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดอาคารสถานที่ ทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวม</p> <p>6. ร่วมกันรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม</p>	<p>15. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ (1)</p> <p>16. ยืนตรงเพื่อแสดงเคารพเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ (2)</p> <p>17. ไม่กล่าวถึงประเทศชาติไปในทางที่เสียหาย (3)</p> <p>18. ใช้ทรัพยากรของชาติอย่างประหยัด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น (4)</p> <p>19. ไม่ทำความเสียหายหรือก่อให้เกิดสิ่งปฏิญูณในที่สาธารณสถาน และสาธารณสมบัติของชาติ (5, 6)</p> <p>20. ร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อ</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	พยายามขจัดเหตุร้ายเมื่อเห็นสิ่งที่เป็นภัย แก่สังคม 7. เสริมสร้างคนดี สนับสนุนคนดี ไม่ สนับสนุนส่งเสริมหรือยินดีกับคนชั่ว คนโกงกิน	ชุมชน / สังคมตามโอกาส (1, 5) 21. ยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำความดี ให้กับสังคมส่วนรวม (7)
1.4 การทำ ความเคารพ ต่อสถานที่ และสิ่งแทน ความเคารพ ทั้งของชาติตน และของคน อื่น	1. แสดงความเคารพด้วยการแต่งกายให้ สุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่อัน ควรแก่การเคารพสักการะ 2. เมื่อมีความจำเป็นจะต้องเข้าไปใน ขณะที่มีการประกอบพิธี ก็ควรปฏิบัติ ตนอย่างสำรวมและสุภาพ 3. ฟังพูดแต่คำสุภาพอันเป็นทางให้เกิด ความเลื่อมใส ไม่พูดดูหมิ่นเหยียดหยาม หรือกล่าววาจาอันเป็นปฏิปักษ์ต่อ สถานที่นั้น 4. แสดงความเคารพตามประเพณีไทย ด้วยการกราบไหว้บูชาตามความเชื่อของ ตน หากต่างศาสนาหรือความเชื่อก็ควร แสดงอาการสำรวม ไม่ล่วงเกินเหยียบ ย่ำ	22. ศึกษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบ ของสถานที่ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด เช่น การไปวัด มัสยิด การเข้าชม พิพิธภัณฑ์ การใช้ห้องสมุด เป็นต้น (2) 23. แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสม กับสถานที่ (1) 24. แสดงความเคารพต่อสถานที่ และ สิ่งแทนความเคารพทั้งศาสนาของ ตนเองและศาสนาอื่น (4) 25. ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น (3)
2. คติธรรม 2.1 ความ ขยันหมั่นเพียร	1. ไม่ทอดทิ้งการงานเสียกลางคัน จะ ทำอะไรต้องให้สำเร็จ 2. ไม่ผัดวันประกันพรุ่ง ทำงานตาม อารมณ์หรือตามความสบาย โดยไม่ คำนึงถึงผลงานอันนั้น 3. ประกอบการงานอย่างเต็ม ความสามารถ แม้การงานนั้นจะลำบาก ยากเย็นประการใดก็ไม่ทอดอຍ	26. หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากที่ เรียนในชั้นเรียน (4) 27. รู้จักแบ่งเวลาในการเรียน พักผ่อน และทำกิจกรรมอื่นๆ (5) 28. เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงาน ที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ ผัดวันประกันพรุ่ง (2) 29. ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่าง

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	<p>4. ต้องพยายามเพิ่มพูนทรัพย์สิน หา รายได้ให้มากมูนขึ้นเสมอ มิใช่มีบ้าง แล้วก็หยุดไม่ทำงาน หมดแล้วก็เริ่มต้น ทำงานใหม่</p> <p>5. คิดและวางแผน รู้จักใช้เวลาว่างให้ เกิดประโยชน์ เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจ ให้ฟุ้งซ่าน อ่าน ค้นคว้า ทบทวน ใช้ ความคิดติดตามในสิ่งที่ทำ</p> <p>6. เมื่อตั้งใจจะทำสิ่งใดที่คิดไว้ในทางที่ ดีงาม ต้องมีความมุ่งมั่น อดทน พากเพียรเพื่อทำสิ่งนั้นให้ได้จริง ไม่เบ้อ หน่ายหรือท้อแท้ใจต่ออุปสรรคและ ปัญหาทั้งปวง</p>	<p>ต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย (1)</p> <p>30. อดทนทำสิ่งที่ยาก มีอุปสรรคหรือ ใช้ระยะเวลานานให้สำเร็จ โดยไม่ล้มเลิกกลางคัน (3, 6)</p>
2.2 การออม ประหยัด	<p>1. ต้องเอาใจใส่อย่างจริงจัง เกี่ยวกับ รายได้และรายจ่าย ให้รู้จักแบ่งเป็นส่วน สัด คือใช้จ่ายบำรุงตนและครอบครัว หนึ่งส่วน เก็บออมไว้ใช้เมื่อคราวจำเป็น</p> <p>2. การออมทำให้มีเงินเหลือจ่ายเป็นราย เหลือ การประหยัดทำให้รายจ่ายสมดุล กับรายได้ไม่ติดลบ เป็นการสร้างสวัสดิ ภาพให้แก่ตนและครอบครัว ไม่ต้อง เดือดร้อน</p> <p>3. เงินทองที่ใช้ไปแม้คราวละน้อยหาก ไม่หาเพิ่มเติม ก็มีแต่จะหมด แต่ถ้าออม ไว้แม้คราวละนิดหน่อย ก็จะค่อย เพิ่มพูนเป็นมากขึ้น</p> <p>4. อย่าหัดกู้หนี้ยืมสินใคร จนเคยตัวติด เป็นนิสัย และอย่าหัดเซ็นชื่อเขากินเขา</p>	<p>31. มีการวางแผนรายรับ – รายจ่ายเพื่อ ประโยชน์ในการใช้จ่าย (1)</p> <p>32. ซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคเท่าที่ จำเป็นและเป็นประโยชน์ (5)</p> <p>33. ออมเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่าย ประจำวัน (2, 3)</p> <p>34. ใช้จ่ายทรัพย์พอเหมาะกับรายได้ โดยไม่ต้องขอยืมเงินผู้อื่น (4)</p> <p>35. นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไป ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (ผู้เชี่ยวชาญ)</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	<p>ใช้จนลืมหืมตัว</p> <p>5. ต้องฝึกหัดการออมและการประหยัด ให้ติดเป็นนิสัย ต้องคำนึงถึงประโยชน์ที่ควรจะได้รับว่ามีความจำเป็นอย่างไรแท้จริง ไม่บริโภคในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นในชีวิตประจำวันหรือสิ่งฟุ่มเฟือยต่างๆ</p>	
2.3 ความเมตตากรุณา	<p>1. ผูกไมตรีจิตและมีความรักเอ็นดูต่อคนและสัตว์ทั่วไปไม่เลือกหน้า แม้ในผู้ที่จะเป็นมิตรไม่ได้ ก็ไม่ตั้งตนเป็นศัตรูเขา</p> <p>2. เมื่อจะประพฤตสิ่งใดลงไปจงหมั่นคิดเอาใจเขามาใส่ใจเรา และไม่ควรรคิดเบียดเบียนใคร</p> <p>3. เมื่อเห็นผู้อื่นตกทุกข์ได้ยาก ต้องคิดช่วยเหลือ หากสุดวิสัยช่วยเหลือไม่ได้ ก็แสดงความเห็นอกเห็นใจ เห็นเขาทุกข์ก็ไม่คิดซ้ำเติม และเห็นเขาสุขก็ไม่คิดริษยาอาฆาต</p> <p>4. ต้องมีความเอื้อเฟื้อเต็มใจช่วยเหลือ บำบัดทุกข์และบำรุงสุขให้แก่กันด้วยความสมัครใจ</p> <p>5. ต้องเป็นคนเผื่อแผ่มีน้ำใจกว้างขวาง ไม่คับแคบ</p> <p>6. มีความเป็นกัลยาณมิตร คือ สนับสนุนส่งเสริมกันและกันด้วยน้ำใจ ไมิตรีอันดีงามต่อกัน ชักนำการดำเนินชีวิตที่ดีงาม</p>	<p>36. ก่อนจะปฏิบัติสิ่งใดกับบุคคลอื่น หมั่นคิด “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” เสมอ (2)</p> <p>37. ช่วยเหลือเพื่อนในสิ่งที่ถูกต้อง (6)</p> <p>38. ร่วมบริจาคทรัพย์/ สิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน (3, 4, 5, 7)</p> <p>39. มีความเมตตา ไม่รังแกสัตว์ต่างๆ (1)</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	7. รู้จักยอมเสียสละสิ่งที่คุณมีอยู่เพื่อผู้อื่นบ้าง เช่น ทรัพย์สินเงินทอง ความสุขส่วนตัว เป็นต้น ตามโอกาสที่เห็นสมควรจะเป็น	
2.4 ความกตัญญูกตเวที	<ol style="list-style-type: none"> 1. ระลึกถึงบุญคุณของผู้มีอุปการคุณอยู่เสมอ 2. ตอบแทนผู้มีอุปการคุณเมื่อมีโอกาสหรือกำลังพอที่จะทำได้ 3. เมื่อตนได้รับอุปการคุณจากบุคคลอื่น แม้เพียงเล็กน้อยก็ไม่ลืมที่จะกล่าวคำขอบคุณแก่ผู้ที่เอื้อเพื่อตนเสมอ 4. การประกาศคุณของผู้มีพระคุณ โดยการยกย่องคุณงามความดีของท่านให้ผู้อื่นรับรู้ พลอยชื่นชมยินดีด้วยศรัทธาให้บุคคลทั้งหลายเกิดความรัก 5. ไม่พึงตำหนิ ตีเตียนผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง เมื่อกล่าวถึงผู้มีพระคุณของตนให้ผู้อื่นฟัง 	<ol style="list-style-type: none"> 40. คุณเลเอาใจใส่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณอยู่เสมอ (2) 41. มีน้ำใจช่วยเหลือและหาโอกาสตอบแทนผู้มีพระคุณเสมอ (2) 42. ยกย่องสรรเสริญผู้มีพระคุณเสมอ (3, 4) 43. ไม่กระทำการใด ๆ ให้ผู้มีพระคุณเดือดร้อน (1) 44. ไม่กล่าวคำหิเตติเตียนผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง (5)
2.5 การขอโทษและให้อภัย	<ol style="list-style-type: none"> 1. เมื่อกระทำผิดพลาดล่วงเกินผู้ใด ต้องกล่าวคำขอภัยทันที 2. เมื่อถูกล่วงเกินและผู้นั้นได้กล่าวคำขอภัยแล้ว ต้องให้อภัยทันที 3. การขอภัย เป็นการรับรู้และแสดงออกซึ่งความเห็นอกเห็นใจ ให้ฝ่ายที่ผิดพลาดล่วงเกินคลายความวิตกกังวล อันจะทำให้เกิดความสบายใจทั้งสองฝ่าย 4. เมื่อได้ทำในสิ่งที่ผิดพลาดไปก็กล้าที่ 	<ol style="list-style-type: none"> 45. เมื่อทำผิดแล้วยอมรับผิด ไม่ได้เถียงแสดงอารมณ์ (1) 46. ให้อภัยแก่ผู้ที่ทำผิดแล้วสำนึกในความผิด (2) 47. ระงับความโกรธและให้อภัยเมื่อเกิดความไม่พอใจ (3) 48. ไม่ซัดทอดความผิดของตนเองให้ผู้อื่น (4)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	จะยอมรับผิด ไม่โยนความผิดให้ผู้อื่น หรือเลือกรับแต่สิ่งที่ถูกไว้	
2.6 ความสามัคคี	<ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องร่วมมือร่วมใจกันช่วยทำกิจการงานของหมู่คณะและประเทศชาติให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี 2. เมื่อมีผู้ออกปากไหว้วานขอความช่วยเหลือกิจการงาน ก็ให้ความช่วยเหลือโดยความเต็มใจ 3. การร่วมมือร่วมใจกันต้องใช้ไปในทางที่ถูกต้องดีงาม ไม่ใช่ไปในทางที่ผิด 4. เมื่อมีเรื่องบาดหมางกันอันเป็นเหตุจะให้แตกร้าง ต้องหมั่นปรับความเข้าใจกันเพื่อให้เกิดความถูกต้อง 5. อย่าถือบุคคลเป็นใหญ่กว่ากิจการงานที่ทำ เมื่อเกิดความผิดพลาดต้องร่วมกันวินิจฉัยว่าอะไรถูก อะไรผิด ให้ยิ่งกว่าใครถูกใครผิด 6. การอยู่ร่วมกันหลายคนดีกว่าอยู่คนเดียว อันจะเป็นกำลังช่วยเหลือกันจึงต้องรักกันไว้ดีกว่าที่จะชังกัน 	<ol style="list-style-type: none"> 49. ร่วมมือกันปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์ (1, 3) 50. ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ (2) 51. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ มากกว่าประโยชน์ส่วนตัว (5) 52. ไม่พุดจาบยุยงเพื่อนให้เข้าใจผิด หรือแตกความสามัคคี (4, 6)
2.7 ความซื่อสัตย์สุจริต และรักษา วาจา	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความซื่อตรงไม่คดโกง หรือ หลอกลวง ประกอบอาชีพที่สุจริต การสิ่งใดทุจริตผิดศีลธรรมต้องเลิกละเด็ดขาด 2. ต้องซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อมิตรสหาย และจงรักภักดีต่อประเทศชาติ 	<ol style="list-style-type: none"> 53. เอาใจใส่และทำงานตามหน้าที่ของตนอย่างสุจริต (1, 3) 54. ไม่ลักขโมยของผู้อื่น (2) 55. กล่าวหาญในการทำความดี และต่อสู้เพื่อความถูกต้อง (3) 56. ปฏิบัติตามคำพูดและคำมั่นสัญญา (5)

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	<p>3. ต้องซื่อสัตย์ให้ถูกทาง เฉพาะแต่ที่เป็นประโยชน์และดีงามเท่านั้น ถ้าจะทำลายประโยชน์และเสียหายแล้วไม่ควร</p> <p>4. มีความกล้าหาญในการทำความดีหรือทำในสิ่งที่ถูกต้อง</p> <p>5. การพูดความจริง รักษาคำพูดของตนให้มีคุณค่าเป็นที่น่าเชื่อถือ เมื่อพูดสิ่งใดไปก็ประพฤติให้เป็นไปตามที่ได้พูดไว้เสมอ ไม่พูดโกหก</p> <p>6. คำพูดเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เมื่อจะพูดสิ่งใดก็ให้คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ</p>	<p>57. เมื่อจะให้คำสัญญาใดๆ ก็คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ (6)</p>
2.8 ความรับผิดชอบ	<p>1. ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ และทำงานเต็มความสามารถ</p> <p>2. ไม่หลีกเลี่ยงหรือผลักไสงานที่ได้รับมอบหมายให้พ้นไปจากตน</p> <p>3. พยายามสร้างหลักฐานของตนให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง เพื่อเป็นที่พึ่งพาอาศัยของครอบครัว ญาติมิตร หมู่คณะ และประเทศชาติ</p> <p>4. พยายามอบรมเลี้ยงดูผู้ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนให้เป็นอย่างดี เช่น เลี้ยงดู ให้การศึกษา ช่วยเหลือให้มีการประกอบอาชีพ พยายามรักษากราวเจ็บป่วย</p> <p>5. ตรงต่อเวลาเสมอ ไม่ไปสาย เลิกก่อน หรือนัดแนะไว้กับใครก็ไปให้ตรง</p>	<p>58. เมื่อได้รับมอบหมายงานสิ่งใดแล้วก็ตั้งใจทำให้ดีที่สุด (1, 6)</p> <p>59. ไม่พยายามหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย (2)</p> <p>60. มีความพยายามที่จะทำงานให้เสร็จทันตามเวลา (5)</p> <p>61. สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ให้ผู้อื่นคอยช่วยเหลือ (3, 4)</p> <p>62. เรียนหนังสือด้วยความตั้งใจ (7)</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	<p>ตามเวลาที่นัดหมายไว้</p> <p>6. การงานทุกอย่างที่ต้องใช้ความระมัดระวังทุกครั้ง</p> <p>7. เป็นนักเรียนต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนทุกรายวิชา</p>	
2.9 ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์	<p>1. การยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์</p> <p>2. มีความเคารพเทิดทูนในพระเกียรติและพระคุณยิ่งของสถาบันพระมหากษัตริย์ รวมทั้งศึกษาและเผยแพร่พระราชกรณียกิจ</p> <p>3. ร่วมกันประกอบความดีเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล โดยเฉพาะในวันสำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์</p>	<p>63. ยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์ (1)</p> <p>64. ร่วมกิจกรรมที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ในวันสำคัญและในโอกาสต่าง ๆ (3)</p> <p>65. ไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ (ผู้เชี่ยวชาญ)</p> <p>66. ศึกษาพระบรมราโชวาทและนำไปปฏิบัติ (2)</p>
3. เนติธรรม	<p>1. ศึกษาให้รู้จักใช้สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมาย</p> <p>2. ใช้สิทธิของตนตามกฎหมายโดยสุจริตและไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น</p> <p>3. การมีระเบียบวินัยและเคารพต่อกฎหมาย โดยการประพฤติชอบตามกฎหมาย</p> <p>4. พยายามศึกษาให้รู้ถึงกฎหมายต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบัน</p> <p>5. ใช้กฎหมายโดยสุจริต ไม่พึงใช้กฎหมายในทางที่จะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น</p>	<p>67. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียนตามขอบเขต (1)</p> <p>68. ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น (2)</p> <p>69. แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล (1, 2)</p> <p>70. ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎจรรยาอย่างเคร่งครัด (3, 5)</p> <p>71. เมื่อพบผู้กระทำความผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ (9)</p> <p>72. ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบข้อบังคับ</p>

ตารางที่ 8 (ต่อ)

เรื่อง	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ข้อกระทงคำถามที่ใช้ในการวิจัย
	<p>6. เป็นนักเรียนที่ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของครู อาจารย์</p> <p>7. หากมีความผิดเกิดขึ้นแก้ตน เนื่องจากไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ควรสารภาพผิดตามกฎหมาย</p> <p>8. ระลึกเสมอว่าการปฏิบัติตามกฎหมายย่อมเป็นเส้นทางที่ปลอดภัย</p> <p>9. ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ผู้รักษากฎหมายโดยชอบธรรมและโดยสุจริต</p> <p>10. เคารพประเพณีที่ดีงาม</p>	<p>ของโรงเรียน (3, 4)</p> <p>73. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์ (6)</p> <p>74. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนของประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา (ผู้เชี่ยวชาญ)</p> <p>75. ไม่คูหมีน เหยียดหยามประเพณีของคนอื่นที่ต่างจากของตน (10)</p>

ภาคผนวก ง. แบบตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อกำหนดกับเนื้อหา (IOC)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามความคิดเห็น

สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิทางวัฒนธรรมไทยในการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความตรงตามโครงสร้าง และ
ความเป็นปรนัยของภาษาจากข้อคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขอความอนุเคราะห์ท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมไทย
ในการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ความตรงตามโครงสร้าง และความเป็นปรนัยของภาษาจากข้อคำถาม
เกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

2. การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา
ด้านสทธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม

3. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

3.1 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย หมายถึง ลักษณะอันดีที่เป็นที่ต้องการของสังคมไทย ด้าน
สทธรรม ด้านคติธรรม และด้านเนติธรรม

3.2 วัฒนธรรมด้านสทธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางสังคม อันหมายถึงคุณธรรมต่าง ๆ ที่ทำให้
คนอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน รวมทั้งระเบียบมารยาทในการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมที่เกี่ยวข้อง
กับการปฏิบัติตนต่อครอบครัว การปฏิบัติตนต่อสาธารณชน การปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ และการทำความ
เคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งของชาติตนและของคนอื่น

3.3 วัฒนธรรมด้านคติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต ส่วนใหญ่เป็น
เรื่องของจิตใจ ซึ่งมักจะได้รับอิทธิพลมาจากศาสนา ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร การออม ประหยัด ความ
เมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที การขอกอภัย ให้อภัย ทำผิดรับผิด ความสามัคคี ความซื่อสัตย์สุจริตและรักษา
วาจา การรับผิดชอบ และความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

3.4 วัฒนธรรมด้านเนติธรรม หมายถึง วัฒนธรรมทางกฎหมาย รวมทั้งระเบียบประเพณีที่ยอมรับ
นับถือว่ามีความสำคัญเช่นเดียวกับกฎหมายอันเกี่ยวข้องกับการรู้จักใช้สิทธิ การเคารพกฎหมาย และการเคารพ
ประเพณีที่ดีงาม

ขอขอบพระคุณทุกท่าน

นายชัยรัตน์ โตศิลา

ผู้วิจัย

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องตารางที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับความตรงตามเนื้อหา และความตรงตามโครงสร้างของข้อความเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา ใน ส่วนของความเป็นปรีชาของภาษาขอความอนุเคราะห์ท่านเขียนข้อเสนอแนะลงในช่องหมายเหตุ

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
<p>คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสภธรรม</p> <p>เรื่องการปฏิบัติตนต่อครอบครัว</p> <p>1. ปรึกษากับบุคคลในครอบครัวก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไป เสมอ.....</p> <p>2. ใช้วาจาที่สุภาพกับบุคคลในครอบครัว.....</p> <p>3. มีน้ำใจช่วยเหลืองานภายในบ้านอย่างสม่ำเสมอ.....</p> <p>4. ไม่สร้างปัญหาและความไม่สบายใจให้กับครอบครัว.....</p> <p>5. ใช้เหตุผลเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลในครอบครัวหรือ บุคคลอื่น ๆ.....</p> <p>6. ต้อนรับแขกด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและให้ความ เคารพตามสมควร.....</p> <p>เรื่องการปฏิบัติตนต่อสาธารณชน</p> <p>7. แสดงความอ่อนโยนสุภาพอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อ ผู้ใหญ่.....</p> <p>8. วางตัวได้เหมาะสมกับเพศ วัยตามสถานภาพของตน.....</p> <p>9. กล่าวคำ “ขอบคุณ ขอโทษ ไม่เป็นไร” ตามโอกาสและ สถานการณ์.....</p> <p>10. ยกมือไหว้ พร้อมกล่าวคำว่า “สวัสดีครับ / ค่ะ” แก่ บุคคลตามสถานภาพ.....</p> <p>11. ไม่ใช้วาจาหรือแสดงกิริยาอันเป็นการดูหมิ่น ก้าวร้าวแก่ บุคคลอื่น.....</p> <p>12. ไม่จับมือหรือโอบกอดเพื่อนต่างเพศในที่สาธารณะ.....</p> <p>13. เข้าแถวเป็นระเบียบเพื่อซื้อสินค้าหรือใช้บริการ.....</p> <p>14. ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่ชอบด้วยเหตุผลอย่าง มีมารยาท.....</p>				

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
เรื่องการปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ				
15. ร่วมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ เช่น เศรษฐกิจพอเพียง การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การประหยัดน้ำมัน เป็นต้น.....
16. ยินตรงเพื่อแสดงเคารพเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ.....
17. ไม่กล่าวถึงประเทศชาติไปในทางที่เสียหาย.....
18. ใช้ทรัพยากรของชาติอย่างประหยัด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น.....
19. ไม่ทำความเสียหายหรือก่อให้เกิดสิ่งปฏิญูลในที่สาธารณสถาน และสาธารณสมบัติของชาติ.....
20. ร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน / สังคมตามโอกาส.....
21. ยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำความดีให้กับสังคมส่วนรวม.....
เรื่องการทำความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งของชาติตนและของคนอื่น				
22. ศึกษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่อย่างเคร่งครัด เช่น การไปวัด การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ การใช้ห้องสมุด เป็นต้น.....
23. แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับการไปวัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนา.....
24. แสดงความสุภาพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งศาสนาของตนเองและศาสนาอื่น.....
25. ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น.....
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคติธรรม				
เรื่องความขยันหมั่นเพียร				
26. หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนในชั้นเรียน.....
27. รู้จักแบ่งเวลาในการเรียน พักผ่อนและทำกิจกรรมอื่นๆ...
28. เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ผลัดวันประกันพรุ่ง.....

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
29. ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย.....
30. อดทนทำสิ่งที่ยาก มีอุปสรรคหรือใช้เวลานานทำให้สำเร็จโดยไม่ล้มเลิกกลางคัน.....
เรื่องการออม ประหยัด				
31. มีการวางแผนรายรับ - รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย.....
32. ซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคเท่าที่จำเป็นและเป็นประโยชน์.....
33. ออมเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายประจำวัน.....
34. ใช้จ่ายทรัพย์สินพอเหมาะกับรายได้ โดยไม่ต้องขยืมเงินผู้อื่น.....
35. นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน..
เรื่องความเมตตากรุณา				
36. ก่อนจะปฏิบัติสิ่งใดกับบุคคลอื่น หมั่นคิด “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” เสมอ.....
37. มีความเอ็นดู ไม่รังแกสัตว์ต่าง ๆ.....
38. ช่วยเหลือเพื่อนที่ต้องการความช่วยเหลือในสิ่งที่ถูกต้อง.
39. ร่วมบริจาคทรัพย์สิน / สิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน.....
เรื่องความกตัญญูกตเวที				
40. ดูแลเอาใจใส่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณอยู่เสมอ.....
41. มีน้ำใจช่วยเหลือและหาโอกาสตอบแทนผู้มีพระคุณเสมอ.....
42. ยกย่องสรรเสริญผู้มีพระคุณเสมอ.....
43. ไม่กระทำการใด ๆ ให้ผู้มีพระคุณเดือดร้อน.....
44. ไม่กล่าวตำหนิติเตียนผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง..

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
เรื่องขอรัก ให้รัก ทำผิดรับผิดชอบ				
45. เมื่อทำผิดแล้วยอมรับผิด ไม่ได้เถียงแสดงอารมณ์.....
46. ให้รักแก่ผู้ที่ทำผิดแล้วสำนึกในความผิด
47. ระวังความโกรธเมื่อเกิดความไม่พอใจ.....
48. ไม่ซัดทอดความผิดของตนเองให้ผู้อื่น.....
เรื่องความสามัคคี				
49. ร่วมมือกันปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์.....
50. ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรม ต่าง ๆ อย่างเต็มความสามารถ.....
51. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ มากกว่า ประโยชน์ส่วนตัว.....
52. ไม่พูดจาขยงเพื่อนให้เข้าใจผิด หรือแตกความสามัคคี.....
เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาวาจ				
53. เอาใจใส่และทำงานตามหน้าที่ของตนหน้าที่อย่างสุจริต.
54. ไม่ลักขโมยของผู้อื่น.....
55. กล่าวหาญในการทำความดี และต่อสู้เพื่อความถูกต้อง.....
56. ปฏิบัติตามคำพูดและคำมั่นสัญญา.....
57. เมื่อจะพูดสิ่งใดก็คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ.....
เรื่องความรับผิดชอบ				
58. เมื่อได้รับมอบหมายงานสิ่งใดแล้วก็ตั้งใจทำให้ดีสุด.....
59. ไม่พยายามหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย.....
60. มีความพยายามที่จะทำงานให้เสร็จทันตามเวลา.....
61. สามารถช่วยเหลือตนเองโดยไม่ให้ผู้อื่นคอยช่วยเหลือ.....
62. เรียนวิชาการต่าง ๆ ด้วยความตั้งใจ
เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์				
63. ยินตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และ เพลงเคารพอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์.....
64. ร่วมกิจกรรมที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบัน พระมหากษัตริย์ในวันสำคัญและใน โอกาสต่าง ๆ.....

คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			หมายเหตุ / ข้อเสนอแนะ
	สอดคล้อง	ไม่ แน่ใจ	ไม่สอดคล้อง	
65. ไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบัน พระมหากษัตริย์.....
66. ศึกษาพระบรมราโชวาทและนำไปปฏิบัติ.....
คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม				
67. ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียนตามขอบเขต.....
68. ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น.....
69. แสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล.....
70. ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎจราจรอย่างเคร่งครัด.....
71. เมื่อพบผู้กระทำผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมือง ทราบ.....
72. ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียนอย่าง เคร่งครัด.....
73. เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์.....
74. ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนของประเพณีที่ สำคัญของไทย เช่น ประเพณีในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง เป็นต้น.....
75. ไม่ดูหมิ่น เหยียดหยามประเพณีของคนอื่นที่ต่างจาก ของตน.....

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก จ. แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถาม

เรื่อง คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้สร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัศึกษาด้านคหกรรม ด้านสหกรรม และด้านเนติกรรม โดยข้อมูลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามนี้ผู้วิจัยเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้เอื้ออำนวยต่อการสร้างเสริมคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยที่พึงประสงค์ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาและเป็นแนวทางสำหรับครูในการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษา ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยให้กับเยาวชนของชาติซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา โดยมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ

3. ขอความกรุณาและความร่วมมือจากนักเรียนกรอกข้อมูลที่เป็นจริง ผลการตอบของนักเรียนจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำมาใช้เป็นข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ การแสดงความคิดเห็นแต่ละข้อไม่มีคำตอบใดที่ ถูก หรือ ผิด โดยข้อมูลการตอบของนักเรียนผู้วิจัยขอรับรองว่าจะปกปิดเป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาของนักเรียน

ขอขอบคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

นายชัยรัตน์ ไตศิลา

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพของนักเรียน

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง □ เพียงหนึ่งตัวเลือกหน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพจริงของท่านมากที่สุด

1. เพศ 1.1 ชาย 1.2 หญิง
2. ศาสนา
 - 2.1 พุทธ 2.2 คริสต์ 2.3 อิสลาม 2.4 อื่นๆ โปรดระบุ.....
3. กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้น
 - 3.1 มัธยมศึกษาปีที่ 3 3.2 มัธยมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยของนักเรียนมัธยมศึกษา

คำชี้แจง โปรดพิจารณาข้อความที่เกี่ยวกับคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยโดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างที่ตรงกับลักษณะของนักเรียนมากที่สุดเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ ซึ่งแต่ละช่องมีความหมายดังนี้

- 4 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะนั้น อยู่ในระดับมากที่สุด
- 3 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะนั้น อยู่ในระดับมาก
- 2 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะนั้น อยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง นักเรียนมีคุณลักษณะนั้น อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ระดับ			
		4	3	2	1
	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรม				
	เรื่องการปฏิบัติตนต่อครอบครัว				
1.	ปรึกษากับบุคคลในครอบครัวก่อนที่จะทำสิ่งใดลงไปเสมอ.....
2.	ใช้วาจาที่สุภาพกับบุคคลในครอบครัว.....
3.	มีน้ำใจช่วยเหลืองานภายในบ้านอย่างสม่ำเสมอ.....
4.	ไม่สร้างปัญหาและความไม่สบายใจให้กับครอบครัว.....
5.	ใช้เหตุผลเมื่อเกิดความขัดแย้งกับบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลอื่น
6.	ต้อนรับแขกด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใสและให้ความเคารพตามสมควร.....
	เรื่องการปฏิบัติตนต่อสาธารณชน				
7.	แสดงความอ่อนโยนสุภาพอ่อนน้อม มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่.....
8.	วางตัวได้เหมาะสมกับเพศและวัยตามสถานภาพของตน.....

ข้อที่	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ระดับ			
		4	3	2	1
9.	กล่าวคำ “สวัสดี ขอบคุณ ขอโทษ ไม่เป็นไร (ครับ / ค่ะ)” ตามโอกาสและสถานการณ์.....
10.	แสดงความเคารพด้วยการยกมือไหว้ แก่บุคคลตามสถานภาพ.....
11.	ไม่ใช้วาจาหรือแสดงกิริยาอันเป็นการดูหมิ่น ก้าวร้าวแก่บุคคลอื่น..
12.	ไม่จับมือหรือ โอบกอดเพื่อนต่างเพศในที่สาธารณะ.....
13.	เข้าแถวเป็นระเบียบเพื่อซื้อสินค้าหรือใช้บริการ.....
14.	ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีเหตุผลอย่างมีมารยาท.....
เรื่องการปฏิบัติตนต่อประเทศชาติ					
15.	ร่วมปฏิบัติตามนโยบายของรัฐที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ.....
16.	ยืนตรงเพื่อแสดงเคารพเมื่อได้ยินเสียงเพลงชาติ.....
17.	ไม่กล่าวถึงประเทศชาติไปในทางที่เสียหาย.....
18.	ใช้ทรัพยากรของชาติอย่างประหยัด เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา เป็นต้น.....
19.	ไม่ทำความเสียหายหรือก่อให้เกิดสิ่งปฏิญกุลในที่สาธารณะสถานและสาธารณสมบัติของชาติ.....
20.	ร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อชุมชน / สังคมตามโอกาส.....
21.	ยกย่องสรรเสริญผู้ที่ทำความดีให้กับสังคมส่วนรวม.....
เรื่องการทำความเคารพต่อสถานที่ และสัญลักษณ์แสดงความเคารพของคนในชาติและของผู้อื่น					
22.	ศึกษาและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานที่ต่าง ๆ อย่างเคร่งครัด เช่น การไปวัด มัสยิด การเข้าชมพิพิธภัณฑ์ การใช้ห้องสมุด เป็นต้น.....
23.	แต่งกายสุภาพเรียบร้อยเหมาะสมกับสถานที่.....
24.	แสดงความเคารพต่อสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพทั้งศาสนาของตนเองและศาสนาอื่น.....
25.	ไม่กล่าวลบหลู่ดูหมิ่นสถานที่ และสิ่งแทนความเคารพของศาสนาอื่น.....

ข้อที่	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ระดับ			
		4	3	2	1
	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านคติธรรม				
	เรื่องความขยันหมั่นเพียร				
26.	หมั่นศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากที่เรียนในชั้นเรียน.....
27.	รู้จักแบ่งเวลาในการเรียน พักผ่อนและทำกิจกรรมอื่นๆ.....
28.	เมื่อได้รับมอบหมายงานหรือมีงานที่ต้องทำก็ลงมือปฏิบัติทันที ไม่ ผัดวันประกันพรุ่ง.....
29.	ทำงานที่ได้เริ่มต้นไว้แล้วอย่างต่อเนื่องและสำเร็จตามเป้าหมาย.....
30.	อดทนทำสิ่งที่ยาก มีอุปสรรคหรือใช้ระยะเวลาานให้สำเร็จ โดยไม่ล้มเลิกกลางคัน.....
	เรื่องการออม ประหยัด				
31.	มีการวางแผนรายรับ - รายจ่ายเพื่อประโยชน์ในการใช้จ่าย.....
32.	ซื้อเครื่องอุปโภคและบริโภคเท่าที่จำเป็นและเป็นประโยชน์.....
33.	ออมเงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายประจำวัน.....
34.	ใช้จ่ายทรัพย์พอเหมาะกับรายได้ โดยไม่ต้องขอยืมเงินผู้อื่น.....
35.	นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน.....
	เรื่องความเมตตาากรุณา				
36.	ก่อนจะปฏิบัติสิ่งใดกับบุคคลอื่น หมั่นคิด “เอาใจเขามาใส่ใจเรา” เสมอ.....
37.	ช่วยเหลือเพื่อนในสิ่งที่ถูกต้อง.....
38.	ร่วมบริจาคทรัพย์ / สิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน.....
39.	มีความเมตตา ไม่รังแกสัตว์ต่าง ๆ.....
	เรื่องความกตัญญูกตเวที				
40.	ดูแลเอาใจใส่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณอยู่เสมอ.....
41.	มีน้ำใจช่วยเหลือและหาโอกาสตอบแทนผู้มีพระคุณเสมอ.....
42.	ยกย่องสรรเสริญผู้มีพระคุณเสมอ.....
43.	ไม่กระทำการใด ๆ ให้ผู้มีพระคุณเดือดร้อน.....
44.	ไม่กล่าวตำหนิติเตียนผู้มีพระคุณทั้งต่อหน้าและลับหลัง.....
	เรื่องขอภัย ให้อภัย ทำผิดรับผิดชอบ				
45.	เมื่อทำผิดแล้วยอมรับผิด ไม่ได้เถียงแสดงอารมณ์.....
46.	ให้อภัยแก่ผู้ที่ทำผิดแล้วสำนึกในความผิด

ข้อที่	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ระดับ			
		4	3	2	1
47.	ระงับความโกรธและให้อภัยเมื่อเกิดความไม่พอใจ.....
48.	ไม่ขัดทอความผิดของตนเองให้ผู้อื่น.....
เรื่องความสามัคคี					
49.	ร่วมมือกันปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง เป็นประโยชน์.....
50.	ให้ความร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่าง เต็มความสามารถ.....
51.	คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นใหญ่ มากกว่าประโยชน์ ส่วนตัว.....
52.	ไม่พุดจาขยงเพื่อนให้เข้าใจผิด หรือแตกความสามัคคี.....
เรื่องความซื่อสัตย์สุจริตและรักษาเวลา					
53.	เอาใจใส่และทำงานตามหน้าที่ของตนอย่างสุจริต.....
54.	ไม่ลักขโมยของผู้อื่น.....
55.	กล้าหาญในการทำความดี และต่อสู้เพื่อความถูกต้อง.....
56.	ปฏิบัติตามคำพูดและคำมั่นสัญญา.....
57.	เมื่อจะให้คำสัญญาใด ๆ ก็คิดไตร่ตรองก่อนเสมอ.....
เรื่องความรับผิดชอบ					
58.	เมื่อได้รับมอบหมายงานสิ่งใดแล้วก็ตั้งใจทำให้ดีสุด.....
59.	ไม่พยายามหลีกเลี่ยงงานที่ได้รับมอบหมาย.....
60.	มีความพยายามที่จะทำงานให้เสร็จทันตามเวลา.....
61.	สามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยไม่ให้ผู้อื่นคอยช่วยเหลือ.....
62.	เรียนหนังสือด้วยความตั้งใจ
เรื่องความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์					
63.	ยืนตรงแสดงความเคารพเพลงสรรเสริญพระบารมี และเพลงเคารพ อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับสถาบันพระมหากษัตริย์.....
64.	ร่วมกิจกรรมที่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ใน วันสำคัญและในโอกาสต่าง ๆ.....
65.	ไม่กล่าววาจาล่วงเกินหรือวิจารณ์สถาบันพระมหากษัตริย์.....
66.	ศึกษาพระบรมราโชวาทและนำไปปฏิบัติ.....

ข้อที่	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทย	ระดับ			
		4	3	2	1
	คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรม				
67.	ปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของนักเรียนตามขอบเขต.....
68.	ไม่ละเมิดสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น.....
69.	แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างมีเหตุผล....
70.	ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎจรรยาอย่างเคร่งครัด.....
71.	เมื่อพบผู้กระทำความผิดกฎหมายก็แจ้งให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองทราบ.....
72.	ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน.....
73.	เชื่อฟังและปฏิบัติตามคำสั่งสอนของอาจารย์.....
74.	ปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแบบแผนของประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกัน มา.....
75.	ไม่ดูหมิ่น เหยียดหยามประเพณีของคนอื่นที่ต่างจากของตน.....

ความคิดเห็นเพิ่มเติม จากคำตอบในตอนที่ 2 ให้นักเรียนนำคุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยในข้อที่นักเรียนมีอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด ลงมาเติมในช่องว่างของแต่ละด้าน ด้านละ 1 ข้อ พร้อมทั้งเขียนระบุเหตุผลว่าเพราะเหตุใดนักเรียนจึงมีคุณลักษณะในข้อดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด

1. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านสหธรรมในข้อที่นักเรียนมีคุณลักษณะนั้นอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด คือ ข้อ.....
เนื่องจาก.....

2. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านกตธรรมในข้อที่นักเรียนมีคุณลักษณะนั้นอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด คือ ข้อ.....
เนื่องจาก.....

3. คุณลักษณะทางวัฒนธรรมไทยด้านเนติธรรมในข้อที่นักเรียนมีคุณลักษณะนั้นอยู่ในระดับน้อย / น้อยที่สุด คือ ข้อ.....
เนื่องจาก.....

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นายชัชรัตน์ โตศิลา เกิดวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2525 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนโพธิสัมพันธ์พิทยาคาร จังหวัดชลบุรี ในปีการศึกษา 2542 และสำเร็จปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยมอันดับ 2 สาขาวิชาสังคมศึกษา วิชาโทประวัติศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ เมื่อปีการศึกษา 2546 ต่อมาได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโท สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2547 โดยในระหว่างที่ศึกษาอยู่นั้นได้รับทุนโครงการผลิตและพัฒนาอาจารย์ (UDC) ประจำปี พ.ศ. 2547 ในสาขาวิชาการศึกษาสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร และทุนสนับสนุนการทำวิทยานิพนธ์จากบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย